

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERSITA V PRAZE  
Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí



Diplomní práce:

# ELIMINACE ÚVĚROVÉHO RIZIKA

Autor: Pavel Steimar

### **Čestné prohlášení**

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Eliminace úvěrového rizika" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.4.2009

**Poděkování**

Rád(a) bych touto cestou poděkoval vedoucí své diplomní práce paní Ing.Daniele Pfeiferové za metodické vedení a panu Ing.Michalu Krejzovi za odborné konzultace vztahující se k vybranému tématu práce.

## Souhrn

Tato diplomní práce se zabývá úvěrovým rizikem, kterému jsou banky vystaveny při svém podnikání. Práce se soustřeďuje na vznik a přecházení vzniku úvěrového rizika. Zabývá se úvěrovou analýzou, analýzou úvěruhodnosti a úvěruschopnosti klienta, hodnocením podnikatelského záměru a ošetřením rizik z něj plynoucích. Dále se práce soustředí na zajištění úvěru, účelovost, lhůtu splatnosti, splácení úvěrů a v neposlední řadě také předcházení vzniku problémových úvěrů a nástroje zajištění rizika. Druhá část je zaměřena na konkrétní banku a způsoby eliminace úvěrového rizika v procesu poskytování úvěrů. Řeší, jak vybraná banka oceňuje riziko a zásady banky ve vztahu k řízení kreditního rizika. Prezentuje kroky a postupy v procesu poskytování úvěrů především podnikům. Třetí část práce analyzuje konkrétní používané ukazatele při posuzování úvěrů a ve zkoumání se zaměřuje na jejich porovnání a chování za různých podmínek. V poslední fázi práce jsou učiněny závěry týkající se výsledků práce se zkoumanými ukazateli.

## Summary

This diploma thesis concerns with credit risk that banks have to face. The work is focused on where and how to prevent establishment of the risk. It presents from what kind of risks does the bank have to protect itself. It concerns with credit analysis with the main focus on elimination of credit risk and prevention of bad debts. The thesis describes analysis of credibility and creditworthiness, evaluation of business plan and prevention of its main risks. In connection to elimination of loss from bad debts the thesis aims at securitization of credit, purpose, maturity, repayment plan and of course preventing of bad debts occurrence. Very important instrument described and used in process of elimination of credit risk is securitization with various kinds of collateral. In third part of this thesis there is a comparison and elaboration of two oftenly used ratios that are commonly used in credit providing process. This ratios are tested under different conditions and at the end of the thesis it makes conclusion and recommendation based on this testing.

### Klíčová slova:

Úvěrové riziko  
Inherentní riziko  
Úvěruhodnost  
Úvěruschopnost  
Credit scoring  
PD(Probability of Default)  
LGD(Loss Given Default)  
EAD(Exposure at Default)  
Zástava  
RAROC  
ROE

### Key words:

Credit Risk  
Inherent risk  
Credit worthiness  
Credibility  
Credit scoring  
PD(Probability of Default)  
LGD(Loss Given Default)  
EAD(Exposure at Default)  
Pledge  
RAROC  
ROE

**ELIMINACE ÚVĚROVÉHO RIZIKA**

**ELIMINATION OF CREDIT RISK**

## Obsah

<b>1. ÚVOD</b> .....	<b>3</b>
<b>2. CÍL PRÁCE A METODIKA</b> .....	<b>4</b>
<b>3. LITERÁRNÍ REŠERŠE ZAMĚŘENÁ NA ZPŮSOBY ELIMINACE ÚVĚROVÉHO RIZIKA A NA ÚVĚROVÝ PROCES</b> .....	<b>6</b>
3.1. Vymezení bankovních rizik .....	6
3.2. Definice úvěrového rizika .....	7
3.3. Eliminace úvěrového rizika .....	9
3.4. Úvěrová analýza .....	10
3.5. Zdroje rizika při schvalování úvěrů .....	23
3.6. Pravidla a podmínky čerpání úvěru .....	25
3.7. Předcházení vzniku problémových úvěrů .....	27
3.8. Nástroje zajištění rizika .....	29
<b>4. POSTUP PŘI POSKYTOVÁNÍ ÚVĚRŮ VE VYBRANÉ OBCHODNÍ BANCE</b> .....	<b>36</b>
4.1. Úvod.....	36
4.2. Proces schvalování úvěrů .....	36
4.3. Příprava a schválení úvěrového návrhu.....	37
4.4. Úvěrový návrh .....	37
4.5. Rozhodnutí individuálního schvalovatele .....	42
4.6. Příprava nezávislého stanoviska .....	42
4.7. Smluvní dokumentace .....	42
4.8. Realizace rozhodnutí .....	44
4.9. Čerpání úvěrové angažovanosti.....	44
4.10. Předání kompletní smluvní dokumentace .....	45
4.11. Monitoring úvěrové angažovanosti .....	46
4.12. Organizace řízení úvěrového rizika .....	46

<b>5. POROVNÁNÍ VYBRANÝCH UKAZATELŮ PŘI POSUZOVÁNÍ KREDITNÍHO RIZIKA .....</b>	<b>46</b>
5.1. Úvod - RAROC.....	46
5.2. RAROC versus ROE .....	47
5.3. Podmínky a předpoklady testování ukazatelů .....	49
5.4. Východiska modelu .....	50
5.5. Testování ukazatelů.....	50
5.6. Závislost hodnot RAROC a ROE na pravděpodobnosti defaultu .....	53
5.7. Držený kapitál ve vztahu k RAROCu a ROE:.....	53
5.8. Závěry pozorování a testování ukazatelů RAROC a ROE a doporučení.....	58
<b>6. ZÁVĚR .....</b>	<b>60</b>
<b>7. POUŽITÁ LITERATURA .....</b>	<b>61</b>
<b>8. PŘÍLOHY .....</b>	<b>62</b>

## 1. Úvod

Tato diplomní práce se zabývá eliminací úvěrového rizika se zaměřením na bankovníctví. Snahou této práce je poskytnout obrázek o úvěrovém riziku, jeho vzniku a způsobů jeho předcházení a omezování.

Bankovníctví je velmi rizikovým povoláním jak mohou dokazovat poslední události a krize na finančních trzích, jejichž počátky mnozí spatřují právě u bank. K tomu aby byla banka v dlouhodobém horizontu zisková, musí určitá rizika podstoupit. Veškerá tato rizika však pečlivě zvažuje, neboť špatná rozhodnutí se mohou negativně odrazit v jejím celkovém hospodaření. Při poskytování úvěrů vznikají bankám většinou nejcitelnější ztráty. Riziko, selhání protistrany ať už jednotlivce nebo celého odvětví vyplývající z poskytnutých úvěrů je hlavní příčinou nesnází úvěrových ústavů. Rizik, která banky musejí podstupovat je celá řada, jako příklad lze uvést riziko likvidity, úrokové riziko, kursové riziko a další. Tato rizika jsou předmětem zkoumání bank a vnějšího regulátora především státu a centrální banky. Nutno říci, že destabilizace bankovního sektoru způsobená nesnázemi jedné banky se mohou odrazit nejen v bankovním systému, ale ovlivní celou ekonomiku.

Existují dvě základní roviny vnímání kreditního rizika. V širším pojetí se úvěrovým rizikem rozumí riziko ztráty způsobené selháním obchodního partnera. V užším pojetí je úvěrové riziko chápáno jako riziko nesplacení úvěru (nebo jeho části) klientem nebo opoždění smluvených plateb.

Ve ztrátách způsobených nedostáním závazků klienta je však zapotřebí důsledně rozlišovat, čím jsou tyto ztráty způsobeny. Zda se jedná o ztráty způsobené v důsledku normální a inherentní ztráty z úvěrové činnosti anebo slabinami vnitřní kontroly a organizace, neboť jak uvádí A Szardi (*Vnitřní bankovní audit-A.Szardi – str.59*) zatímco normální a inherentní riziko je přijatelné, riziko způsobené slabinami vnitřní kontroly a organizace jsou nepřijatelné, ale přesto poměrně časté.

Úvěrová operace však nekončí jen poskytnutím úvěru a uvolněním prostředků, ale je třeba, aby banka po celou dobu trvání úvěru úvěr sledovala, hodnotila a v nezbytném případě včas zamezila potenciálnímu nebezpečí z možného nesplnění závazku klientem. Tato práce si proto klade za cíl ukázat jak v životním cyklu produktu rizika v jednotlivých fázích vznikají a do určité míry také nastítnit, jak případným rizikům předcházet a eliminovat je. Práce ukazuje na konkrétní aspekty eliminace úvěrového rizika ve vybrané obchodní bance a dává je do širších souvislostí s vybranými ukazateli, které mají na omezení úvěrového rizika zásadní vliv.



## **2. Cíl práce a metodika**

Cílem této diplomní práce je řešit vztah mezi podnikáním bank a kreditním rizikem, kterému jsou vystaveny. Rešeršní část práce se zabývá vztahem mezi kreditním rizikem a prostředky banky jak toto riziko eliminovat. Práce se zabývá způsoby, jak banka riziko v úvěrovém procesu omezuje a řídí a nástroji, které k tomu používá. Úvěrové riziko provází úvěr ve všech jeho fázích. Proto jedním z cílů rešeršní části této práce bylo tyto jednotlivé fáze podrobněji zkoumat a ukázat na nich, kde hrozí nebezpečí vzniku úvěrového rizika a jak mu případně předcházet. Banky se v posledním desetiletí výrazně soustředily na poskytování spotřebitelských úvěrů, kreditních karet, kontokorentních úvěrů a obecně tedy úvěrů tzv. retailového segmentu (především nepodnikajícím subjektům). Poskytování těchto druhů angažovanosti má také svá specifika, a proto se práce zaměřuje v některých kapitolách na odlišné postupy, které se u nich využívají a to zejména při posuzování bonity takových klientů. Práce obsahuje také část, zahrnující posouzení podnikatelských záměrů. Ty slouží při rozhodování o poskytnutí úvěrů podnikajícím subjektům.

Ve druhé části je cílem práce zkoumání úvěrového procesu ve vybrané bance. Při zpracování této části autor čerpal především z konzultací s odborníky z různých souvisejících útvarů z vybrané banky, z interních materiálů a postupů banky při úvěrovém procesu a z osobní účasti v úvěrovém procesu.

Třetí část práce se zabývá testováním vztahu mezi dvěma v bankovníctví často užívanými ukazateli, které se zabývají určením vztahu mezi výnosností úvěrového obchodu a kapitálem k tomu použitým. Cílem práce je posouzení obou ukazatelů s ohledem na to, který z nich lépe odpovídá (rizikového) povolání bankéře. Oba dva ukazatele jsou testovány na vybraném úvěrovém případě a v práci jsou názorně graficky zobrazeny ty prvky, které je ovlivňují. Tyto ukazatele jsou testovány na více produktech, vzhledem k tomu, že jedním z předpokladů je, že se ukazatele nechovají stejně v případě různých produktů. V práci jsou testovány ukazatele při změně různých rozhodujících faktorů ovlivňujících úvěrový obchod. Tyto dva ukazatele jsou ústředními ukazateli rizika a výnosnosti ve vybrané bance a snahou této práce bylo zkoumat chování těchto ukazatelů v závislosti na jednotlivých parametrech, které odrážejí úvěrové riziko.

V závěru této práce je zároveň vedle shrnutí také doporučení, která vyplynula z praktické části.

Na konci této diplomní práce jsou v příloze uvedena graficky zpracovaná některá vybraná schematická rozdělení a grafická znázornění vztahující se k riziku, která v práci samotné popisují.

## **Při zpracování této diplomní práce byla zvolena následující metodika**

V rešeršní části, která byla zaměřena na eliminaci úvěrového rizika, bylo metodikou sběr a zpracování informací na základě studia dokumentů, odborných časopisů, absolvování odborných bankovní školení zaměřených na tuto oblast a studium interních dokumentů bank, v nichž během zpracovávání diplomní práce autor pracoval. Prvním úkolem bylo definování a vymezení bankovních rizik a v rámci toho především úvěrového rizika. Dále byla práce soustředěna na jednotlivé části (fáze) úvěrového cyklu a v rámci nich místa, která se v těchto fázích týkají vzniku úvěrového rizika a případně možnosti omezení vzniku tohoto rizika.

Ve druhé části práce zabývající se procesem poskytování úvěrů ve vybrané obchodní bance byla zvolena metodika práce sběr teoretických podkladů, osobní účast v procesu poskytování úvěrů ve fázi posuzování úvěrového rizika, dále se jednalo o studium interních předpisů, postupů a nařízení a konzultace s odborníky z vybraných útvarů, kteří se účastnili v procesu poskytování úvěrů.

Ve třetí části, zabývající se rozбором a porovnáním dvou vybraných ukazatelů, bylo jako metodika zvoleno testování vybraných ukazatelů na vybraném reálně existujícím klientovi v systémech banky. Následoval detailní rozbor výsledků a srovnávací analýza. Zvolenou metodou bylo testování těchto ukazatelů za variabilních podmínek, které standardně ovlivňují úvěrové obchody. Testování probíhalo v systému této banky a následně byl proveden nejen rozbor ukazatelů samotných, ale také ovlivnění hlavních složek, z nichž se ukazatele skládají.

V závěru této třetí části jsou doporučení, která vyplynula z praktické části této práce v souvislosti s vybranými ukazateli a zhodnocení porovnání obou ukazatelů.

Shromáždování podkladů, informací a testování:

- Návštěva knihoven
- Spolupráce na vytváření konkrétních úvěrových návrhů
- Spolupráce na přípravě obchodů a úvěrové analýze
- Diskuse na téma s pracovníky právního odd. v bance
- Konzultace se specialisty odd. správy pohledávek
- Konzultace s risk manažery a úvěrovými specialisty
- Studium odborné literatury a právních předpisů souvisejících s danou problematikou
- Studium odborných časopisů zabývajících se ekonomikou a bankovníctvím
- Sledování internetových stránek zabývajících se související problematikou
- Studium interních bankovních dokumentů
- Testování v interních systémech banky

Samotné zpracování diplomní práce

### **3. Literární rešerše zaměřená na způsoby eliminace úvěrového rizika a na úvěrový proces**

#### **3.1. Vymezení bankovních rizik**

Bankovní podnikání se vyznačuje velmi vysokým stupněm rizika. Identifikace, měření a řízení rizik považuje Z.Revenda a kol. (*Peněžní ekonomie a bankovníctví – Z.Revenda a kol., str.127*) za jednu ze základních podmínek efektivní činnosti bank. Správným řízením rizik může banka z dlouhodobého pohledu maximalizovat a stabilizovat své zisky.

Hlavními složkami finančního rizika jsou riziko transakční, likvidní a provozní. Transakční riziko se dá dále rozdělit na cenové a úvěrové riziko. Cenové riziko obsahuje v sobě měnové riziko, riziko z hedgingu, likvidity trhu a riziko úrokové. Jedno z nejdůležitějších rizik představuje úrokové riziko. Vyplývá ze změn tržních úrokových sazeb a má dopad na zisk (resp. čistou hodnotu vlastního jmění) banky. V tomto ohledu je třeba říci, že úrokovému riziku je banka vystavena jestliže úroková citlivost aktiv není shodná s úrokovou citlivostí pasiv. Existují dvě základní cesty jak úrokové riziko mohou banky ovlivnit. Za prvé přizpůsobením struktury aktiv a pasiv, aby jejich citlivost na změny tržních úrokových sazeb byla co nejvíce shodná. Jinou možností je za pomoci termínovaných obchodů (swapů, futures, FRA, opcí) zajistit z úrokového hlediska otevřené pozice vyplývající z rozdílné struktury aktiv a pasiv vzhledem k citlivosti na úrokový vývoj (*Peněžní ekonomie a bankovníctví – Z.Revenda a kol., str.128-129*). Provozní riziko vzniká v důsledku nedbalosti, chyb nebo nedostatečné kontroly. Likvidní riziko je problémem, který se pojí se situací, kdy má banka problém vyrovnat své splatné finanční závazky. Při řízení likvidity se banka snaží udržet v rovnováze každodenní příliv a odliv likvidních prostředků. To představuje vhodně strukturovat portfolio aktiv a pasiv.

Úvěrové riziko, má rozhodující význam pro úspěch či neúspěch banky, protože poskytování úvěrů je pro banku jednou z hlavních činností. K naplnění tohoto rizika dochází díky platební neschopnosti nebo nevěli dlužníků splatit své závazky vyplývající z poskytnutých úvěrů. Tím je způsobena bance finanční újma. Úvěrové riziko nelze omezit jen na úvěry, ale i např. na poskytování příslibů a záruk, akceptů, financování obchodu, deponování vkladů v jiných bankách a finančních institucích, devizových transakcí, futures, swapů, obligací, akcií, opcí a obchodů s drahými kovy (*Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.29*). Úvěrové riziko se liší případ od případu přičemž se mění v čase. Úvěrové riziko lze rozdělit na riziko nesplnění závazku druhou stranou a inherentní (vlastní) riziko produktu.

Z.Revenda a kol. (*Peněžní ekonomie a bankovníctví – Z.Revenda a kol., str.129*) vymezuje mezi nejdůležitější rizika bankovní činnosti riziko úvěrové, úrokové, měnové, likviditní a kapitálové riziko (riziko nesolventnosti). Kapitálové riziko, definuje pak jako riziko nesolventnosti, spočívající v tom, že výše závazků v tržním

vyjádření bude větší než tržní hodnota veškerých aktiv (banka se tak stává nesolventní). To určuje také, jakou výši vlastního kapitálu by banka měla držet k tomu, aby toto riziko vyloučila. Banka na jedné straně sice může snížit riziko nesolventnosti, zvýšením vlastního kapitálu, ale snižuje se jí tak rentabilita vlastního kapitálu (za předpokladu, že rentabilita aktiv je vyšší než nákladová úroková míra ze závazků banky). Rozdělení bankovních rizik je dále znázorněno na viz příloha č.1.

### 3.2. Definice úvěrového rizika

Úvěrové riziko je jedním z nejvýznamnějších bankovních rizik, protože poskytování úvěrů představuje hlavní činnost banky. Principem je, že komitent nesplatí bance poskytnutý úvěr, neuhradí smluvený úrok nebo výlohy. Úvěrové riziko se navíc úměrně zvyšuje s trváním lhůt splatnosti úvěru.

Ve své nejjednodušší podobě může být toto riziko definováno jako „riziko“, že druhá strana ve finanční transakci nebude jednat podle ustanovení a podmínek smlouvy, a tím způsobí držiteli aktiv finanční ztrátu. ( *Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.30*). Vzniklá ztráta není myšlena pouze ve vztahu k poskytování úvěrů, ale vzniká i v důsledku úvěrové angažovanosti u jiných bankovních operací. Jedná se především o vystavování úvěrových příslibů a záruk, bankovních akceptů atd. Toto riziko je přítomno ve všech rozvahových aktivech, s nimiž je banka oprávněna nakládat. Rovněž se jedná o mimorozvahové produkty, na nichž se banka podílí. Úvěrovému riziku banka musí přidělit svoji obchodní úvěrovou politiku. Banka usiluje o účelné řízení svých aktiv a rozdělování poskytovaných úvěrů mezi jednotlivé dlužnické sektory a podniky v různých hospodářských oborech čímž se snaží toto riziko rozložit. Úvěrové riziko je také závislé na struktuře a kvalitě rozvahových aktiv banky a mimobilančních obchodů. Z.Revenda a kol. ( *Peněžní ekonomie a bankovníctví – Z.Revenda a kol., str.127*) rozděluje příčiny vzniku úvěrového rizika na dvě skupiny. První skupinu představují interní příčiny, které jsou bezprostředně závislé na vlastních rozhodnutích banky, vyplývajících ze špatných rozhodnutí banky o alokaci aktiv. Druhou skupinu představují *externí příčiny*, které jsou naopak v zásadě nezávislé na rozhodnutí banky (dány celkovým vývojem ekonomiky, politickou situací apod.). Vzniku úvěrového rizika se banky snaží bránit komplexním prověřováním bonity klientů či obchodních partnerů a využíváním rozmanitých zajišťovacích instrumentů.

Úvěrové riziko se skládá ze dvou složek, kterými jsou: *riziko nesplnění závazku druhou stranou* (pravděpodobnost vzniku ztráty) a *inherentní riziko produktu* (odhad výše ztráty, která nastane v důsledku nesplnění závazku druhou stranou ( *Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.30-33*).

### 3.2.1. Riziko nesplnění závazku druhou stranou

Toto riziko se skládá z následujících složek(rizik):

**Riziko zákazníka (obchodní riziko)** = neschopnost klienta nebo ochota splnit závazky vůči bance.

**Riziko země** = riziko, že všechny nebo většina ekonomických subjektů(včetně vlády) v určité zemi nebudou z nějakého společného důvodu schopny splnit své mezinárodní závazky. Příkladem tohoto rizika je neschopnost některých vlád v Latinské Americe splácet dluhy svým zahraničním věřitelům a „zamrznutí“ jihoafrických půjček na počátku osmdesátých let.

**Riziko transferu** = vzniká v případě, kdy se určitý stát ocitne v situaci, v níž není schopen (nebo ochoten) splnit své mezinárodní finanční závazky z důvodu globálního nedostatku devizových prostředků. I v případě, že většina organizací v této zemi bude v místní měně solventní může k tomuto stavu dojít. Příkladem takového stavu bylo moratorium filipínské vlády na splátky zahraničního dluhu na počátku osmdesátých let.

**Riziko z koncentrace** = špatné rozložení(diverzifikace) úvěrového portfolia banky(aktiv) mezi a odvětví, regiony nebo počet zákazníků potenciálně vede ke značným ztrátám. Ke vzniku rizika z koncentrace může vést např. velký objem úvěrů poskytnutých podnikům v odvětví postiženém hospodářskými potížemi.

### 3.2.2. Inherentní riziko produktu

Inherentní riziko produktu zahrnuje složky:

**Riziko z jistiny a úroků** = riziko, že banka nebude v době splatnosti schopna získat zpět jistinu s úroky. S tímto rizikem se setkáváme v rámci rozvahového úvěrového portfolia banky, například u úvěrů, u kontokorentu atd., ale může se vyskytovat i v případech, kdy se banka zaváže uhradit jistinu a úroky třetí straně.

**Riziko náhradního obchodu** = hodnocení rizika produktu u produktů kapitálového trhu, např. u termínových devizových obchodů, swapů, opčních obchodů apod., je složitější. Riziko obvykle představuje pouze malá část nominální částky obchodu. Riziko náhradního obchodu vzniká, když smluvní strana nesplní daný úkon a sazby se mezitím změní natolik, že banka musí zaplatit rozdíl proti původně dohodnuté částce obchodu.

**Platební riziko**= platební riziko nastává tehdy, když partner banky nevyrovná své závazky nebo je vyrovná po uplynutí lhůty splatnosti.

**Riziko zajištění** = toto riziko je podstatné, jestliže banka není schopna obhájit své nároky vyplývající ze zajištění nebo nad jistotou nemá kontrolu. I v případě účinné kontroly nad zajištěním může být banka vystavena riziku poklesu hodnoty jistoty a následným ztrátám. Z Revenda a kol. se zde poněkud ve výkladu liší neboť uvádí, že toto riziko je realizováno tehdy, jestliže se bance nepodaří plně pokrýt nedobytný úvěr ze zajišťovacího instrumentu.

Inherentní riziko produktu přitom neukazuje na pravděpodobnost, s jakou ztráta z daného obchodu pro banku nastane, ale vyčísluje, jaká bude výše této ztráty a z čeho vznikne(*Peněžní ekonomie a bankovníctví – Z.Revenda a kol., str.128*).

### 3.3. Eliminace úvěrového rizika

V rámci snahy banky o eliminaci úvěrového rizika a dodržení požadované rizikové úrovně jsou nastavena pravidla pro řízení rizik, a to jak pro jednotlivé transakce, tak i celkové rozvahy (a podrozvahy) banky. To zároveň přispívá k ocenění rizikovosti potenciálních transakcí, do nichž chce banka vstoupit. Rizika se v matematické teorii modelují pomocí pravděpodobnostních modelů, které popisují chování rizikových faktorů. Podle povahy jednotlivých rizikových faktorů se rozlišuje několik druhů rizik.

Protože účelem řízení rizik není popis celé náhodné podstaty rizikových faktorů, ale především vyčíslení rizika plynoucího z daného podnikání, používají se různé shrnující charakteristiky (míry rizika). Pro různé účely a různé druhy rizik jsou vhodné různé druhy charakteristik. *(Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU)*

V teorii se popisují obecné pravděpodobnostní modely. Je nutné konkrétní podobu těchto modelů statisticky odhadnout. Odhady se provádí na podkladě historických dat jednotlivých rizikových faktorů. Statistickým odhadem pravděpodobnostního modelu se pak určuje statistický odhad požadované míry rizika a tvoří se finální výstup celého měření.

Řízení rizik je nástroj managementu banky sloužící k dodržení požadované rizikové úrovně jednotlivých transakcí, ale i celkové rozvahy (vč. podrozvahy) banky.

Proces řízení rizik lze shrnout do čtyřech hlavních kroků:

- Identifikace rizika (kde a jak vzniká riziko)
- Aplikace metody měření rizika, resp. její vývoj – jakým způsobem vznikající riziko kvantifikovat (včetně např. definice tržní ceny)
- Způsob omezení rizika (jak riziko omezit, např. návrh limitů, prevence apod.)
- Pravidelné měření rizika (porovnávání skutečné velikosti s velikostí požadovanou, resp. maximálně povolenou).

V minulosti byl přístup k řízení rizik veden snahou o jeho minimalizaci, zatímco v současnosti se riziko řídí v kontextu se ziskovostí. Dnes tedy nejde pouze o to, riziko bankovních operací snižovat, ale optimalizovat vztah mezi rizikem a výnosem. Řízení bankovního rizika zajímá nejen management, ale i auditora banky a v neposlední řadě i o regulatorní autoritu. Odlišnost v přístupu auditora a ČNB odráží odlišnost jejich funkce. Auditor zkoumá chování banky v podstatě ex post a lze u něj ve vztahu k ní předpokládat určitý prostor pro negociaci. Regulatorní subjekt je vybaven pravomocemi (snaží se ovlivnit chování banky předem). Pravomoci mu umožňují vnášet do sledovaného systému pravidla, jež musí prvky tohoto systému respektovat, jinak dochází k sankcionování za neplnění a je třeba upravit v souladu s těmito pravidly chování. Zároveň v situaci, kdy v důsledku specifíků historického vývoje dochází k budování moderních bankovních systémů v podstatě od základů, může být regulatorní autorita iniciátorem pozitivního přenosu impulsů pro rozvíjení sofistikovaných postupů právě v oblasti řízení rizik. Auditor tedy bance nezadáva pravidla, ale konfrontuje její chování s ideálním modelem, příp. vydává „doporučení“.

Metody řízení rizik se do našeho bankovního prostředí dostávají v podstatě ve dvou liniích. Díky iniciativě bank samotných, což přináší nové postupy, nové modely chování, změny v organizační struktuře. Druhá z možností je důsledkem regulatorních aktivit centrální banky.

### 3.4. Úvěrová analýza

Účelem úvěrové analýzy je zhodnocení všech rizik vznikajících bankce v souvislosti se vznikem a trváním úvěrového vztahu. Je nutno připomenout, že úvěry jsou poskytovány jak právnickým a podnikajícím fyzickým osobám (produktivní úvěry), tak soukromým fyzickým osobám (nejčastěji spotřební úvěry) mezi nimiž jsou při poskytování a posuzování úvěrů rozdíly. Používané úvěrové postupy se rovněž liší v závislosti na úvěrové politice a pracovních postupech banky (*Bankovníctví II - B.Šenkýřová a kol., str.48*). Úvěrový pracovník se při hodnocení úvěrového návrhu snaží odhadnout, zda bude žadatel o úvěr v budoucnu schopen dostát svým závazkům v souladu s dohodnutými podmínkami. Jak uvádí Price Waterhouse (*Úvod do řízení úvěrového rizika - Price Waterhouse, str.101-103*), hodnocení by mělo dát odpovědi na otázky jako např. zda bude mít klient v budoucnu dostatek prostředků k plnění závazku, v případě podniku navíc jaké jsou perspektivy úvěrovaného podniku v budoucnu, v jakém rozsahu ovlivňuje nabízené zajištění inherentní riziko úvěru a jaký výnos má banka požadovat, aby pokryla některé náklady vznikající s úvěrem. Příkladem mohou být třeba náklady banky na refinancování, výnos nutný k pokrytí přijatého rizika, další přímé režijní náklady atd.

Při posouzení žádosti o úvěr se banka zaměřuje především na dvě základní charakteristiky úvěrovatelnosti žadatele.

Prvním z nich je posouzení důvěryhodnosti (zvané také úvěruhodnosti) a bonity (zvané také úvěruschopnosti). Pokud žadatel splňuje podmínky úvěruhodnosti i úvěruschopnosti, pak může banka takovému subjektu úvěr poskytnout.

Při posouzení úvěruhodnosti se jedná o posouzení klientovy způsobilosti vstupovat do vztahu s bankou. Banka by měla znát klientovu subjektivitu a způsobilost vstupovat do závazků. To však nestačí je důležité posoudit i vůli a ochotu plnit dohodnuté a míru odpovědnosti za neplnění přijatých závazků.

Zhodnocení úvěruschopnosti znamená posouzení toho, zda bude podnikatelský záměr, který slouží jako podklad pro poskytnutí úvěru úspěšný. Představuje to zevrubné prozkoumání nejen podnikatelského záměru, ale i klientovy finanční situace, historie a odhadnutí rizika plynoucího z budoucího vývoje. Znamená to rozumět struktuře klientových finančních toků a struktuře majetku (*Úvěrové obchody - BIVŠ, str.103*). Někteří autoři vymezují jako důležitý faktor obchodní riziko, v jehož důsledku se zkoumání neomezuje pouze na zkoumání finančních rizik, nýbrž vyžaduje podrobnou analýzu základních charakteristik tohoto obchodního rizika, neboť někdy je hodnocení podniku skutečně více ovlivněno obchodním rizikem než rizikem finančním. Posouzení obchodního rizika znamená posoudit otázku vnějšího prostředí (klasifikace země a odvětví), kvality vedení podniku, úrovně a délky vztahu mezi bankou a klientem a úvěrového návrhu (účel, výše, typ, doba splatnosti, cena/poplatky atd.). Analýza obchodního rizika je vlastně subjektivním

úsudkem vycházejícím z analýzy výše uvedených faktorů. (*Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU*). Aby byl zajištěn konzistentní přístup, používá se bodovacího systému, kterým se obchodní riziko zkoumaného podniku klasifikuje. Výsledky obchodního a finančního rizika pak dohromady dávají globální klasifikaci rizika u daného podniku. Podle charakteru úvěrovaného předmětu se pak aplikují různá hodnotící kritéria (*Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.103*).

Úvěrová analýza je jedním ze základních faktorů ovlivňujících kvalitu úvěrového portfolia banky (*Bankovníctví II - B.Šenkýřová a kol., str.47*). Podle typu úvěru a podle rizikovosti klienta jemuž je úvěr poskytován, se vyžadují po klientovi také různé doklady. Obvyklé dokumenty předkládané při žádosti o úvěr uvádím v příloze.

Po úvěrové analýze se na základě přiděleného ratingu vyhodnotí, jestli úvěr klientovi poskytnut bude či ne, specifikuje se výše a podmínky. Tento limit může být případně zvýšen v případě, že vyhovující dlužník s určitým ratingem poskytne bance dostatečné zajištění. Ke snížení úvěrového rizika může také banka poskytnout úvěr na kratší dobu, než původní požadovaná lhůta. Úvěrovým limitem rozumí zpravidla tzv. absolutní limit, který bývá odvozen od důchodových možností (finančního toku podniku) nebo v případě spotřebitelských úvěrů často jako násobek měsíčních příjmů občana (domácnosti). Úvěrový limit může být rozložen v čase (např. investiční akce). V případě, že se jedná o relativní limit, pak se jedná o určité procento, které se banka zavázala financovat. Stanovení limitů úvěrům je nástrojem k řízení úvěrového portfolia (úvěrových aktiv). Jeho cílem je co nejnižší dopad úvěrových rizik na hospodaření banky. Vzhledem k tomu, že úvěry jsou poskytovány v rámci určitých odvětví, z nichž některá jsou velmi citlivá např. na hospodářskou situaci země, omezuje banka poskytování úvěrů jen do prosperujících oblastí. Totéž platí u zemí, do nichž jsou úvěry poskytovány. Jako nástroj obchodní politiky tak má banka odvětvové úvěrové limity plus limity úvěrů do skupiny rizikově shodně klasifikovaných zemí. Za účelem stanovení ratingu na tyto země, odvětví a individuální podniky, zaměstnávají banky vlastní analytiku, kteří se specializují na výzkum vývoje trhu, odvětví, komodit apod. případně banky využívají placených služeb specializovaných ratingových agentur jako Moody's, Standard Poor's nebo Fitch. Při poskytování úvěrů se pak vypočítá globální rating klienta jako součet jednotlivých individuálních ratingů tj. země, odvětví a klienta a tento součet následně představuje koeficient, zobrazující míru uspokojení úvěrového požadavku (úvěrový limit) a limity úvěrových podmínek (splatnost, zajištění, úrok). Kromě těchto limitů však používají banky limity pro jednotlivé pobočky a pracoviště, která rozhodují o úvěrech. K otázce ratingu a limitů nutno doplnit, že nezávisle na výši ratingu je banka ze zákona omezena maximální expozicí vůči určitému klientovi či skupině, které jsou úvěry poskytovány.

### 3.4.1. Úvěruhodnost klienta

O úvěr žádají klienti s různými potřebami, a tak nelze užívat jeden univerzální způsob posuzování pro všechny žadatele. O úvěr totiž žádají osoby fyzické i právnické, tuzemci i cizozemci (rezidenti a nerezidenti), osoby veřejné i soukromé



atd. Posouzení takovéto škály osob není vždy snadné a špatné posouzení může bance přinést v budoucnu ztrátu. Shodné však je, že u všech těchto osob je vždy třeba prokázat následující náležitosti:

- existenci a právní subjektivitu
- morální zachovalost
- způsobilost vstupovat do závazků
- schopnost ručení a plnění závazků

Někteří autoři (viz např. *Management bank a úvěrových obchodů - V.Polidar, str.216*) přikládají veliký důraz na osobní důvěryhodnost komitenta především u nejištěných (nekrytých) úvěrů a v případech, kdy dlužník předkládá bance osobní nebo reálné jistoty. Za věcné znaky důvěryhodnosti se pak považují: finanční stabilita, včasné, přesné a věrohodné plnění smluvních a platebních závazků, minimální reklamace na dodávané zboží či služby klienta, stálost při volbě banky a pobočky a dostatečný zůstatek na běžném účtu i v období, kdy komitent nežádá o úvěr. Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, je rozdíl při posuzování fyzických a právnických osob.

### **Fyzické osoby**

Banka se před poskytnutím úvěru fyzické osobě se snaží z dostupných zdrojů získat o klientovi veškeré informace, především dosavadní úspěšnost klienta, kterou má banka možnost zjistit podle objemu obchodů, charakteru vztahu mezi klientem a bankou. Banky uvžívají i zdrojů různých úvěrových agentur, které podávají úvěrové reference o klientovi a jeho historii (např. zda neměl žadatel v minulosti problémy s jinými finančními institucemi). Banky se rovněž dotazují jiných bank s cílem získat informace (vedené účty, zůstatky na účtech, výše splácených úvěrů).

FO-podnikatel se liší od FO-nepodnikatele především způsobem jak získává příjmy. Ty pocházejí zejména z podnikání. Podnikáním lze obecně rozumět soustavnou činnost, kterou podnikatel provádí samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. (*Úvěrové obchody - BIVŠ, str.106*)

Tyto osoby k prokázání existence navíc oproti FO-nepodnikatelům musejí uvádět doklad o oprávnění k podnikání. Jedná se o doklady jako výpis z obchodního rejstříku, živnostenské oprávnění, jiné než živnostenské oprávnění podle zvláštních předpisů nebo oprávnění k provozování zemědělské činnosti zapsané v evidenci obecního úřadu.

Pro identifikaci slouží u fyzických osob zapsaných v obchodním rejstříku název firmy (jak je zapsána v OR) a IČO. Pro FO nezapsanou v OR se uvádí jméno, příjmení a rodné číslo. K prokázání morální zachovalosti banka sleduje výpis z rejstříku trestů, účetní výkazy, vývěsky soudů, zda na klienta nebyl prohlášen konkurz. Často se rovněž zjišťuje, zda neexistuje více obchodních podniků vedených na jméno klienta, případně jak tyto podniky prosperují.

FO nepodnikatel je naproti tomu osoba, jejíž příjmy neplynou z podnikatelské činnosti. Hlavními nepodnikatelskými příjmy jsou příjmy ze závislé činnosti, důchody, úroky z vkladů nebo cenných papírů apod. (*Úvěrové obchody - BIVŠ, str.105*)

U fyzických osob nepodnikatelů je situace podstatně jednodušší než u ostatních osob a k prokázání jejich existence postačuje pouze jejich přítomnost při jednání a

prokázání platným dokladem (pas, občanský průkaz apod., u cizinců pak pas a povolení k pobytu). K identifikaci se používá jméno, příjmení, bydliště a identifikátor (rodné číslo, u cizinců datum nar. a povolení k pobytu či vízum). Posouzení morální zachovalosti se ověří zpravidla potvrzením od zaměstnavatele o stabilitě příjmů a době trvání pracovního vztahu. Prokázání způsobilosti vstupovat do závazků je v ČR stanovena věkovou hranicí 18 let. Komplikací může být manželství a to vzhledem k institutu společného jmění manželů (a tím i odpovědnosti), který je upraven zákonem a nutí k souhlasu při žádosti o úvěr oba manželé, pakliže není upraveno předmanželskou smlouvou. Schopnost ručit za své závazky je nejlépe prokazatelná majetkovým zajištěním FO neboť FO ručí za své závazky celým svým majetkem (s omezeními danými již výše zmiňovaným institutem společného jmění manželů, exekucí apod.).

### **Právnícké osoby**

Existence, subjektivita a způsobilost PO vstupovat do závazků, se prokazuje listinami dokládajícími jejich zápis do rejstříku, do něhož se zapisují. Právnícké osoby samy o sobě nemohou vstupovat do závazků. To mohou jen osoby oprávněné za společnost jednat, které jsou zpravidla pověřeny vlastníkem nebo statutárním orgánem. Banka musí být obezřetná v souvislosti s rozsahem oprávnění, případně rozsahem plných mocí. Zvláštní postavení mají tzv. prokuristé zapsaní v OR (prokura – písemné udělení plné moci k vymezeným či veškerým úkonům při provozování podniku. Ti mají oprávnění za společnost činit všechny právní úkony, k nimž se nevyžaduje zvláštní plná moc. Všechny tyto osoby jsou uvedeny v rámci identifikátoru k němuž dále náleží dále obchodní firma, IČO a adresa. Banka musí ve vlastním zájmu vždy jednat jen s osobou oprávněnou neboť jinak by její případná pohledávka a její zajištění nemusela být uznána a uspokojena (*Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU*). Prokazování morální zachovalosti dokladují nejlépe ukazatele o finančním hospodaření a dále pak údaje o plnění závazků společnosti. Samozřejmě o úvěr nežádají jen podnikatelské osoby, ale též osoby s jiným účelem než podnikatelským jako charitativní, neziskové organizace, nadace apod. jejichž úvěrování vykazuje vyšší stupeň rizika. Při posuzování právní způsobilosti komitenta, má pro banku zvláštní význam právní úprava majetkových vztahů komitenta. Je zapotřebí přesně vymezit majetkové poměry u individuálních podnikatelů a některých obchodních společností u kterých je ručení podnikatelů za případné ztráty neomezené a ručí tím pádem celým svým jměním. V této souvislosti je také vhodné vyjasnit otázku využívání majetku ve společném jmění manželů, z něhož by případná pohledávka byla hrazena (*Management bank a úvěrových obchodů - V. Polidar, str. 215*)

#### **3.4.2. Úvěruschopnost dlužníka**

Při posuzování úvěruschopnosti je třeba rozlišit mezi subjekty podnikajícími a nepodnikajícími. Podstata poskytování úvěrů fyzickým a právníckým osobám je sice podobná, metody hodnocení žádostí o úvěr se ale samozřejmě liší díky jejich odlišnému právnímu postavení. U podnikajících subjektů se zkoumá (na rozdíl od nepodnikajících subjektů, kde je situace podstatně jednodušší) podnikatelský

záměr k němuž se úvěr a doba jeho splacení váže. Stupeň hloubky hodnocení se liší v závislosti na délce splatnosti úvěru, výši úvěru, předchozí znalosti úvěrovaného podniku, velikosti podniku apod.

### **Nepodnikatelé**

Posouzení úvěruschopnosti je u nepodnikatelů v mnohém jednodušší. Zkoumají se především příjmy, které má žadatel k dispozici, současná finanční situace a charakter žádosti. Je třeba určit, zda tyto příjmy pokrývají úhradu výdajů a zda i v budoucnu v případě poskytnutí úvěru budou tyto příjmy schopny pokrýt zvýšené náklady. Pro posouzení dostatečnosti příjmů používají banky tradičně *ukazatel podílu závazků na celkových příjmech (DIR-Debt-to-income ratio)*<sup>1</sup>, jehož hodnota by neměla převýšit 40%. Často užívanou metodou je tzv. *posuzovací úvěrová analýza*, založená do značné míry na subjektivním hodnocení klienta ze strany úvěrového pracovníka (*B.Šenkýřová a kol., str.50-51*). Některé banky k posouzení spotřebních úvěrů používají empirické úvěrové analýzy, tzv. *bodovací metodu (Credit scoring)*, která vyhodnotí žádost o úvěr na základě předložených informací.

### ***Scoring***

Scoring nebo také tzv. úvěrové bodovací systémy se využívají u hodnocení osobních (spotřebních) úvěrů, úvěru na koupi na splátky a úvěrové karty. Jedná se o vyhodnocení relevantních údajů o klientovi opřené o matematicko-statistické metody. Price Waterhouse (*Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.120*) uvádí, že instituce jako jsou například stavební spořitelny a jiné hypoteční instituce tyto systémy příliš nepoužívají, neboť se zaměřují především na zástavní zajištění. Nicméně v době, kdy jsou ceny domů stabilní, jsou bodovací systémy pracující s charakteristikami zastaveného majetku pořízovány častěji.

Příčinou používání této poněkud jednodušší metody je, že pro poskytování spotřebních úvěrů je charakteristické realizování velkého množství úvěrových obchodů denominovaných v relativně malých částkách a při vysoce standardních podmínkách úvěrů z hlediska účelu úvěru, maximální lhůty splatnosti a limitování částky (*Bankovnictví II - B.Šenkýřová a kol., str.50*).

Bodovací systémy umožňují hodnotit různé žádosti o úvěr zvážením faktorů, které nejvíce vypovídají o pravděpodobnosti včasného splacení úvěru. Uplatňuje se jak bodování pozitivní, tak negativní (např. pokud žadatel o osobní úvěr vyživuje více než X osob). Tyto kritéria mohou mít zároveň rozdílnou váhu podle významu a velikosti souvisejícího rizika. Vyšší úspěšnost mívají ty systémy, které mohou poskytnout co nejkomplexnější pohled na úvěrovaného klienta a tedy ty, které mají co nejvíce kritérií. Toto hodnocení pak má zpravidla tři základní kategorie výsledku podle výsledného ratingu. První znamená, že banka úvěr bez problémů žadateli může poskytnout. Pokud žadatel nevyhověl požadavkům, je žádost zamítnuta. Ve třetím případě není rozhodnuto, zda vyhovuje, či nikoli. V tomto případě rozhodnutí a detailní posouzení je otázkou pracovníka s vyšší pravomocí nebo dochází k úvěrovému došetření, představujícím pro banku dodatečné náklady s tím spojené. V této souvislosti někteří autoři uvádí, že tyto úvěry pak

---

<sup>1</sup> celkové splatné závazky za měsíc (vč. splátek předpokládaného úvěru)/hrubý měsíční příjem

často vykazují problémy při splácení(Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.120). Tento systém má výhody především ve své jednoduchosti při vyhodnocování žádostí, homogenitu vyhodnocování žádostí nehledě na místo či pracovníka, který úvěr vyhodnocuje. Nespornou výhodou je úspora nákladů, větší objektivita a zjednodušení procesu posuzování. Svým způsobem lze za výhodu označit i to, že úvěrový pracovník tak vychází pouze z formuláře žádosti. Samozřejmě to skrývá i určité riziko neboť nelze úplně zaručit pravost informací uvedených ve formuláři.

### **Podnikatelé**

Finanční situace je posouzena na základě finanční analýzy. U podnikatelských subjektů je k analýze úvěruschopnosti zapotřebí dobře znát klientovu současnou a minulou finanční situaci, strukturu jeho majetku (vzkazovanou v rozvaze), finančních toků (vykazovanou v cash-flow) a odhadnout správně rizika a možnosti budoucího vývoje v návaznosti na předkládaný podnikatelský záměr. Při zkoumání finanční rovnováhy podniku se banka především zajímá, zda se ve firmě dostatečně zachovává rovnovážný vztah mezi majetkem podniku a používaným kapitálem. Dlouhodobé a trvalé potřeby by měly vždy být kryty především z dlouhodobých zdrojů, zatímco krátkodobé a přechodné potřeby kryty krátkodobými a přechodnými zdroji. Pro finanční stabilitu podniku je důležitá proporce mezi vlastním kapitálem a dlouhodobými potřebami stejně jako mezi dlouhodobým kapitálem a investičním majetkem. Nerovnováha v této oblasti totiž ukazuje, že podnik nakládá se svými prostředky ne hospodárně (překapitalizace příp. podkapitalizace podniku). Pro běžný provoz je potřeba, aby dlouhodobý kapitál byl vyšší než dlouhodobá potřeba fixního majetku. Jejich rozdíl představuje tzv. pracovní kapitál. Pracovní kapitál slouží k financování oběžného majetku. Jedním z dalších důležitých ukazatelů zkoumaných při analýze finanční stability je ukazatel zadluženosti. Představuje poměr mezi vlastním a cizím kapitálem a závisí na době splatnosti cizího kapitálu a nákladech jeho obstarání. Další stránkou, kterou banka zkoumá je optimální míra zadluženosti. Optimální je taková, kdy náklady na celkový kapitál společnosti jsou minimální. Je na místě si uvědomit, že cizí kapitál je v daňovém prostředí levnější než vlastní(vlivem daňové páky), dále že s růstem celkové zadluženosti roste i věřiteli požadovaná úroková míra, protože jejich riziko roste. S růstem zadluženosti však roste také požadavek akcionářů na vyšší dividendy.

#### **3.4.3. Hodnocení podnikatelského rizika**

Podnikatelské riziko má silný vliv na úspěšnost bankovní-úvěrového obchodu. Omezení předpokládá důkladné přezkoumání celkové situace žadatele(analýza subjektu) a podnikatelského záměru(analýza objektu).

### **Analýza objektu**

Analýza objektu je obecně vzato získávání, rozbor a průzkum informací o kvalitativních a kvantitativních vlastnostech analyzovaného objektu. V případě

bankovní analýzy je vždy objektem konkrétní společnost a její podnikatelský záměr(Úvěrové obchody – BIVŠ, str.122).

Kvalitativní hledisko, hodnotí faktory jako image společnosti a její pověst, specializace výrobního programu, cíle a strategii realizace cílů, kvalitu managementu, strukturu vlastnictví a podíl řídicích pracovníků na akciovém kapitálu, konkurenční schopnost na jednotlivých trzích pro jednotlivé komodity, zajištěnost diverzifikace odbytu a služeb vč. exportu, dodávky materiálu a polotovarů, kvalitu investičního majetku a jeho opotřebením, počet a umístění nemovitostí, informační technologie, řešení ekologie a kvalitu akcií na kapitálovém trhu. Podnik je zároveň ovlivňován odvětvím v němž působí(konjunktura, stabilita či pokles), dále zemí v níž podniká, případně s níž spolupracuje. Roli sehrává také měna v níž se obchoduje. Druhým pohledem je kvantitativní hledisko, představující zejména informace obsažené v účetních výkazech. Podstatou je analýza zkoumající strukturu a kvalitu aktiv a pasiv a jejich využívání, ziskovost firmy, její solventnost, likviditou a dalšími znaky jejího finančního života. Smyslem je ohodnocení minulosti, současnosti a na základě toho také budoucnosti a nalezení slabín, na kterých by firma mohla ztroskotat. Jako podklad pro tyto analýzy slouží rozvaha, výsledovka a výkaz cash flow. Z rozvahy lze usuzovat na schopnost firmy dostát svým závazkům na základě vztahu mezi aktivy a pasivy. Z výsledovky se odvozuje hospodářský výsledek v podobě zisku nebo ztráty. Vzhledem k tomu, že se její výsledek promítá do pasiv v rozvaze, opět může ukazovat na schopnost dostát závazkům. Ve výkazu peněžních toků (Cash Flow), jsou evidovány operace, týkající se pohybu peněžních prostředků. Rozdíl se pak promítá do strany aktiv v rozvaze. Při práci s účetními výkazy se určitým způsobem výkazy upravují neboť údaje v nich nezahrnují časovou změnu, podrozvahové položky, neumožňují srovnání atd.

### **Finanční analýza**

V této druhé, kvantitativní fázi se finanční analytik zaměřuje nejen na vlastní hodnoty ukazatelů, ale analyzuje i životaschopnost firemních produktů, zákazníky, management, trh atd. Vždy záleží na konkrétních požadavcích analýzy. V bankovníctví se často užívá metod statistiky a modelové analýzy, které by měly být schopny určit pravděpodobnost, že se společnost v určitém časovém horizontu dostane do problémů. Tyto ukazatele bývají někdy zkresleny například odvětvím v němž se úvěrovaná společnost nachází, sezónními vlivy aj.. Práce analytika je mnohdy znesnadněna různými účetními postupy, používané společnostmi. Ty ovlivňují v určité míře výsledky analýzy. Pro uspořádání finančních výkazů do standardní podoby, která zaručí konzistentní podobu všech předkládaných výkazů, se nejprve tyto výkazy uspořádávají (tento proces se nazývá *spreading*). Toto uspořádání se týká kromě rozvahy a výsledovky, také ostatních předkládaných podkladů. Z takto uspořádaných zdrojů se pak vhodným softwarem získá analýzou citlivosti mnoho dodatečných informací zkoumané společnosti.

Ve finanční analýze zajímá věřitele a tedy i banku několik ukazatelů. Prvním z nich je tzv.solventnost. Solventnost představuje schopnost firmy dostát svým závazkům. O její míře vypovídá relativní přebytek hodnoty krátkodobých aktiv nad hodnotou jejích krátkodobých závazků. Z toho důvodu u krátkodobých věřitelů převažuje tento požadavek nad požadavkem ziskovosti firmy. U dlouhodobějších

věřitelů a bank je větší důraz kladen na dlouhodobou platební schopnost. Ta představuje schopnost být jak schopen dostát svým krátkodobým závazkům, tak být ziskový a solventní v dostatečně dlouhém časovém období. Z tohoto důvodu je hodnocena stabilita peněžních toků a budoucích příjmů do doby splatnosti dlouhodobých závazků (*Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU*).

Je možné používat při finanční analýze různé přístupy (faktorová, rozdílová, víceúrovňová, trendová atd.). Asi nejvýznamnější postavení zaujímá analýza poměrových ukazatelů. Zde se někteří autoři názorově mírně odlišují. Zatímco F.Pavelka a kol. považují při finanční analýze za určující faktorové poměrové ukazatele, Price Waterhouse považuje za důležitější soustředit se na trendy, které se dají z ukazatelů spolu s prognózovanými veličinami vyvodit. Základní předností faktorové analýzy je, že získává z čistě kvantitativní analýzy, kvalitativní prvky. Tato analýza zpravidla používá pro hodnocení poměr dvou čísel, a tak umožňuje srovnání výkonnosti podniků bez ohledu na jejich velikost a výkonnost nebo odvětví. Z poměrových ukazatelů, které nastíním v krátkosti v následujících řádcích a které jsou pro rozhodování banky nejdůležitější jsou ukazatele: likvidity, aktivity (řízení aktiv), dluhové kapacity, ziskovosti (rentability) a tržní hodnoty.

### **Likvidita**

To, zda je klient schopen dostát svým závazkům cestou trvalé platební schopnosti ukazuje ukazatel likvidity. Vychází z porovnání likvidity aktiv s likviditou a splatností pasiv. Pro banku to pak znamená, že je klient nejen úvěruhodný, ale též úvěruschopný. Výpočet ukazatele „běžné likvidity“ se vypočte jako podíl oběžných aktiv ke krátkodobým dluhům (*Provoz a hospodaření podniků I- P. Zdražil a kol., str.55*). Jedná se tedy o schopnost podniku trvale hradit své běžné závazky. Analýza likvidity oběžného majetku komitenta je proto soustavně a v krátkodobých intervalech prováděnou bankovní činností. V analýze likvidity má být vycházeno z likvidity nikoli oběžného majetku a běžných závazků, ale celkového majetku (*Management bank a úvěrových obchodů - V.Polidar, str.222*). Při analýze likvidity je vhodné nejprve hodnotit vztah základního a oběžného majetku. Jako stěžejní se považujem hodnocení ukazatele celkové likvidity. Ten je dobré doplnit některými dalšími ukazateli jako ukazatel pohotové likvidity, pokladní likvidity, obratovosti zásob, průměrné doby splatnosti pohledávek)

### **Aktivita**

Aktivita říká analytikovi, s jakou efektivností podnik využívá jednotlivá aktiva. U ukazatelů aktivity je důležitý vývoj v čase, aby bylo možno určit její tendenci. Podstatou je porovnání velikosti jednotlivých druhů aktiv s výsledky z provozní činnosti – s tržbami, výkony apod. Tyto ukazatele se opírají o charakteristiku doby vázanosti prostředků (aktiv) v reprodukčním procesu. Základními ukazateli aktivity jsou doba obratu (doba za jakou se vložený kapitál vrátí) a obratovost (počet obrátů za určité období). Banka tyto ukazatele sleduje, s cílem mít možnost zjistit, za jakou dobu je podnik schopen zapůjčené prostředky vrátit. Důležitým ukazatelem aktivity je také doba obratu zásob. Jedná se o dobu, za kterou se zásoby

přeměnění v tržby. Rychlejší doba znamená rychlejší prodávání výrobků a tím méně externích zdrojů, za které podnik platí, podnik potřebuje.

### ***Dluhová kapacita***

Ukazatel dluhové kapacity vyjadřuje míru zadluženosti podniku a jeho schopnost splácet úvěr. Nejvíce používané formy jsou poměr celkové zadluženosti, vyjadřující podíl cizích zdrojů na celkových aktivech. Jiným ukazatelem zadluženosti je zadluženost vlastního kapitálu, tedy vztah mezi cizím a vlastním kapitálem. Platí, že čím menší hodnoty tyto dva ukazatele nabývají, tím je podnik věruhodnější, neboť tím je také menší jeho zadluženost. Třetím používaným ukazatelem je ukazatel krytí dluhové služby. Ukazatel krytí dluhové služby představuje poměr mezi finančními zdroji podniku použitelnými pro splácení úvěru (odpisy, čistý zisk a úroky, které lze zahrnout do nákladů) a tzv. dluhovou službou (splátky jistiny a úroků). Je-li tento ukazatel větší než jedna, je možné uvažovat o poskytnutí úvěru.

### ***Ukazatelé rentability(ziskovosti, výnosnosti)***

Ukazatelé rentability jsou jakýmsi souhrnným obrazem hospodaření firmy. Zahrnují totiž vliv likvidity, aktivity a zadluženosti na celkový výsledek podniku. Jsou považovány za měřítko obchodních výsledků firmy. Nejčastěji používaným ukazatelem ziskovosti je tzv. ukazatel rentability tržeb(ROA a ROE), který vychází z poměru zisku k tržbám. Čím vyšší je rentabilita tržeb, tím větší je pravděpodobnost, že úvěr bude splacen. Price Waterhouse člení analýzu ziskovosti podniku na dvě analytické oblasti. V první řadě se analyzuje příjmový potenciál podniku a ve druhé řadě pak příjmy podniku hodnotí ve vztahu k úrokovému břemenu podniku, neboť i výrazný zisk může být negativně ovlivněn velkým dluhovým břemenem. Základními ukazateli ziskovosti jsou především míra výnosu (rentabilita) celkového vloženého kapitálu, míra výnosu vlastního kapitálu(jmění), míra zisku(rentabilita tržeb) a ukazatel krytí úroků.

### ***Tržní hodnota podniku***

Tržní hodnota podniku slouží při hodnocení jako jeden z podpůrných ukazatelů. Ukazuje jak je trhem (burzou, investory) hodnocena společnost. Především pro investory na kapitálových trzích se jako velmi oblíbené měřítko používá P/E(Price Earnings ratio) tedy „Poměr tržní ceny akcie k zisku“. Pokud společnost dosahuje nižší hodnoty, než je průměr, znamená to, že firma není příznivě hodnocena trhem a je tudíž rizikovější.

### ***Další ukazatele***

V praxi často využívají tzv. syntetické poměrové ukazatele, které byly vypracovány jako různé statistické modely, definující statistický „risk rating“ na jehož základě se určí stupeň rizika podniku. Mezi tyto patří například Du Pontův diagram nebo

Altmanův index finančního zdraví. Jejich velikou předností je schopnost předpovědět budoucí vývoj finanční situace společnosti.<sup>2</sup>

### **Kapitálová struktura (tzv.gearing)**

Struktura kapitálu podniku a stejně jako kvalita aktiv je pro věřitele známkou určité jistoty. Skladba aktiv je poměrem mezi trvalými a oběžnými aktivy v podniku. Oběžná aktiva lze obecně zpeněžit za cenu, která se přibližuje jejich účetní hodnotě. Na druhou stranu stálá aktiva se obvykle prodávají hůře a výnosy se mohou od účetní hodnoty lišit. Při analýze aktiv zajímá banku jak rychle a snadno je možné je zpeněžit. Rozborem účetních metod používaných podnikem pro oceňování aktiv se následně zjistí hodnota aktiv. Je třeba vzít v úvahu, že při případné likvidaci se prodávají oběžná i stálá aktiva se ztrátou. U hodnoty pasiv se používá obdobný rozbor jako u aktiv protože mnoho pasiv není zaneseno v rozvaze. Pro určení kapitálové struktury(*gearing* nebo *leverage*) uvádí Price Waterhouse dva ukazatele: celkové zadlužení/(celkové zadlužení+upravený vlastní kapitál(jmění)) a (celkové zadlužení + mimorozvahová pasiva)/(celkové zadlužení+mimorozvahová pasiva+upravený vlastní kapitál(jmění))

### **Cash Flow**

Analýza peněžních toků slouží pro nalezení vztahů mezi peněžními toky a finančními potřebami podniku, ať už jde o splátky závazků či ostatní finanční potřeby. Ukazuje dále, zda bude k dispozici dostatek peněz pro splácení závazků, případně zda bude zapotřebí dalších úvěrů. F.Pavelka a kol. ukazuje tři základní pohledy na hospodaření s penězi. Představuje očekávaný výnos z investice, plán budoucího pohybu peněžních prostředků v čase a za třetí ukazuje přehled o pohybu peněžních prostředků v minulosti. Tyto prostředky se dají vyjádřit obrátově jako příjmové nebo výdajové peněžní prostředky a jednak kompenzovaně, a to jako změnu stavu zůstatků peněžního fondu. Peněžní prostředky si lze představit jako sumu pohotových peněžních prostředků tedy pohotová okamžitá likvidita, čistý peněžní majetek(dlouhodobější schopnost hradit závazky) nebo jako provozní pracovní kapitál(schopnost financovat provoz bez narušení schopnosti hradit závazky). V každé úrovni se dále dělí na peněžní toky z běžné provozní činnosti(představující největší složku), investiční a finanční činnosti. Jejich souhrn dává přehled o všech peněžních tocích v podniku. Tento ukazatel se využívá zejména při hodnocení základní tržní ceny podniku, při hodnocení efektivnosti investičních variant jako efekt příslušné investice, k sestavování středně a dlouhodobých výhledů společnosti, ke krátkodobému plánování peněžních výdajů a příjmů a k hodnocení finanční stability společnosti.(*Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU*). Po zjištění peněžních toků je vhodné provést rozbor takových ukazatelů jako jsou míra krytí debetních úroků, ukazatel doby potřebné ke splacení závazků z provozních příjmů, schopnost podniku splácet krátkodobé závazky(obzvláště důležitý při analýze podniků, které nemusejí být schopny refinancovat své zadlužení z alternativních

---

<sup>2</sup> Edward Altman(New York University) využívá ve své analýze několika finančních ukazatelů vážených podle jejich relativního významu pro finance podniku a jejichž výsledkem je určení tzv.skóre“Z“ jehož výše určuje pravděpodobnost úspěchu podniku



zdrojů) a ukazatel krytí dluhové služby (schopnost splácet své dluhové závazky vč. úroků - viz. výše).

#### 3.4.4. Podnikatelský záměr a kvalita zajištění

Podnikatelský záměr nepodléhá žádným zvláštním předpisům kromě zásady, že všechny údaje musí být uvedeny podle nejlepšího vědomí a svědomí. Investoři však mohou požadovat dodržení svých specifických formálních a obsahových požadavků. (*Provoz a hospodaření podniků I - P. Zadražil a kol., str.48*). Zatímco u krátkodobého úvěru vcelku stačí zhodnocení hospodářské způsobilosti komitenta a sledování zajištění odbytu a dnešní úroveň finančního hospodaření, u dlouhodobého úvěru zajímá více banku budoucnost podniku nežli jeho přítomnost (*Management bank a úvěrových obchodů - V. Polidar, str.223*). V zásadě plní záměr dvě funkce a to vnitropodnikovou, která slouží jako plánovací nástroj a pro rozhodování a mimopodnikovou, kdy podnik využívá podnikatelský záměr pro hledání investora. Cílem je zaujmout nezaujaté stanovisko k připravovanému záměru, objevit silné a slabé stránky stejně, jako jeho přednosti a slabiny. Může poukazovat na budoucí problémy projektu, jejich řešení a případně i obchodní příležitosti, které umožňuje. Zároveň by měl prokázat návratnost vložených prostředků s patřičným zhodnocením. Záměr by měl být stručný a přehledný. Především u dlouhodobého a střednědobého úvěru se totiž dostává do popředí dvě otázky, otázka „proč“ a „na co“ potřebuje podnik využít úvěr. Prostřednictvím podnikatelského záměru je tak peněžnímu ústavu sdělováno jakým způsobem chce podnik zaručit návratnost zapůjčených prostředků. Je základním nástrojem zajištění návratnosti úvěru. Zda bude záměr úspěšný nebo ne je ovlivněno především vnějšími podmínkami, v nichž je záměr realizován. Tyto vzájemně propojené faktory představují jednak přímé okolí (konkurenti, zákazníci, dodavatelé, věřitelé, trh práce atd.), které musí firma znát, aby mohla fungovat a rozvíjet se a nepřímé okolí (faktory politické, ekonomické, sociální, technologické apod.). Podnikatelský záměr by měl obsahovat v čem se podnik od ostatních liší a jaké má oproti nim kvality, a jak jich může využít při realizaci podnikatelského záměru. Hodnocenou složkou podnikatelského záměru jsou také subjektivní podmínky úspěchu podnikatelského záměru, které souvisí s bezprostřední činností společnosti. Jedná se o charakter společnosti (předmět podnikání, minulost, vlastnická forma, očekávaný růst, případně zda jde o sezónní společnost), umístění společnosti (sídlo společnosti a jeho výhody, vlastnické vztahy k objektu v němž se uskutečňuje podnikatelská činnost atd.), personální vybavení (mzdová a sociální politika, náročnost na odbornost, pokrytí a vývoj personálních potřeb atd.) a management (osobní údaje řídicích pracovníků a jejich profesionální zkušenosti, povinnosti, zodpovědnost, způsob a výše jejich ohodnocení atd.)

#### **Obratový cyklus peněz**

Obratový cyklus peněz představuje dobu, po kterou jsou vázány fondy pohotových peněžních prostředků v oběžných aktivech. Ukazuje rozdíl součtu doby obratu zásob, obratu pohledávek a doby obratu závazků z běžného obchodního styku. Obratový cyklus je souhrnným výsledkem kvality fungování oběžných aktiv v závislosti na výrobním cyklu společnosti. Čím kratší je, tím je nižší potřeba

provozního kapitálu. To pak znamená úsporu nákladů na cizí zdroje, a tak umožňuje podniku expanzi.

#### 3.4.5. Hodnocení bonity

Podnikatelský záměr a předložené podklady slouží bance při rozhodování, zda žadateli úvěr poskytnout a za jakých podmínek. U hodnocení bonity žadatele se banka soustředí na hodnocení dvou typů bonity: bonitu žadatele a bonitu úvěrového obchodu. Bonita žadatele zjišťuje, zda okamžiku posuzování splňuje žadatel podmínky pro poskytnutí úvěru a zda je schopen dostát svým budoucím závazkům. Bonita úvěrového obchodu představuje kvalitu zajištění úvěru, očekávanou návratnost a posouzení investičního záměru.

#### 3.4.6. Podnikatelský záměr a ve vztahu k poskytování provozních úvěrů

Provozní úvěr je jednou z jednodušších forem úvěru. Poskytuje se buď na jednorázové nebo pravidelně se opakující potřeby. Mezi tyto úvěry pak řadí F. Pavelka (F.Pavelka a kol., Úvěrové obchody, BIVŠ) úvěry revolvingové, lombardní, eskontní, směnečné ad. Podmínky poskytnutí těchto provozních úvěrů jsou u každé banky trochu jiné. Pro hladké financování provozních potřeb by se celková výše provozního kapitálu (celková výše oběžného majetku) měla rovnat disponibilní výši provozního kapitálu. Pokud tomu tak není, podnik neefektivně hospodář se svým fixním majetkem, neboť ho má víc než ve skutečnosti potřebuje. Druhým vysvětlením je, že vykazuje vyšší trvalou potřebu oběžného majetku, než je technologicky a ekonomicky nezbytné. I když společnost má tuto rovnost zachovanou je dobré přezkoumat způsob jeho finančního krytí zásob (z hlediska jejich objemu, struktury a míry využívání a pohledávek) a to především z pohledu doby inkasa a obratu pohledávek. Banka dále analyzuje strukturu odběratelů společnosti. Všímá si hlavně odběratelů, u nichž je podíl na pohledávkách je vyšší než 30% stejně jako prostorového rozložení pohledávek. Pohledávky podniku dělíme podle toho zda jsou řádně uhrazeny případně podle doby po splatnosti na skupiny do 30, do 60, do 90 dnů a na nedobytné pohledávky. Vyšší podíl pohledávek po splatnosti ukazuje na větší riziko vzniku platební neschopnosti podniku.

#### 3.4.7. Podnikatelský záměr a investiční úvěr

Investice se dělí na investice kapitálové (investice do hmotného majetku jako jsou nemovitosti, stroje, zařízení apod.), investice nehmotné (know-how, technologie, vzdělání apod.) a investice finanční (investice do cenných papírů ať majetkových nebo dluhových).

Je zřejmé, že rizika spojená s těmito investicemi jsou vyšší než u investování do oběžného majetku. Poznatek, že hodnota dnešní koruny má vyšší hodnotu než koruna, kterou bychom obdrželi zítra, nutí také při hodnocení investice používat ukazatele čisté současné hodnoty, které by nám měly ukázat, jestli investici

úvěrovat. Druhým používaným ukazatelem je metoda vnitřního výnosového procenta - diskontní faktor. Představuje hledání takové výše diskontu, při které se současná hodnota minulých nákladů rovná současné hodnotě budoucích výnosů a tedy, kdy je současná hodnota budoucích výnosů nula. Nejvíce používanými metodami zjišťování tohoto diskontu jsou metoda postupné aproximace a metoda lineární interpolace. Kromě výše zmiňovaných metod existují také nevýnosové metody hodnocení efektivnosti investic, které jsou používány především tehdy, když se jedná o drobnější investice, kdy je jeden HIM nahrazen jiným. Zde se často využívá metoda ekvivalentu ročních nákladů (resp. ekvivalentu roční anuity), která se používá při hodnocení dvou srovnatelných investičních variant. Další používanou metodou je metoda koeficientu efektivnosti dodatečných investičních nákladů, která se uplatňuje v okamžiku, kdy chce klient vybrat ze dvou rovnocenných a vzájemně se vylučujících variant (*Ekonomika podniků – E. Rosocatecká a kol., str.66-67*).

Hlavní rizika investičního úvěru představují dva typy rizika. Technologická rizika znamenají, že záměr nebude po své realizaci splňovat technické a technologické požadavky. Druhým rizikem je riziko obchodně finanční. To zahrnuje zejména riziko jednorázových finančních nákladů, znamenající, riziko že budou překročeny rozpočtové náklady na pořízení investice. Vždy by se mělo počítat s dostatečnými rezervami. Jestliže je investice časově náročná, náročná na počet dodavatelů nebo technologií, je toto riziko vyšší. Dalším obchodně finančním rizikem je riziko provozních nákladů, které se realizuje v případě, že podnik špatně odhadne skutečné náklady na provoz. Třetím významným rizikem je riziko odbytu, když podnik špatně odhadne konkurenci, budoucí spotřebitele, vývoj trhu, trendy atd. K minimalizaci výše zmíněných rizik uvádí F. Pavelka, že každá investice by měla být hodnocena v několika krocích. Těmito kroky jsou analýza nákladů na pořízení investice, odhad budoucích výnosů vč. rizika, optimalizace zdrojů financování investice, resp. určení nákladů na kapitál investora, výpočet současné hodnoty očekávaných výnosů a konečně stanovení cash flow projektu.

Podnik může investici financovat z vlastních zdrojů (zisk, odpisy či vydané akcie) nebo z cizích zdrojů (úvěr, zdroje kapitálového trhu, pronájem). Investiční úvěr patří mezi cizí zdroje financování investičního majetku. Výhodou investičního úvěru je, že je investorovi poskytnut ve výši a v době kdy je potřeba a navíc, že jeho úroky z něj je možné započít do nákladů. Naopak nevýhodou je, že podniku odčerpává zdroje, které by sloužily na obnovu a rozšiřování podniku. Další nevýhodou je snížení finanční stability podniku a především určité omezení jednání managementu. Navíc získat každý další dluh se stává obtížnější (*Provoz a hospodaření podniků I- P. Zadražil a kol., str.37*).

Pro poskytnutí investičního úvěru, je zapotřebí, aby splacení bylo zajištěno výnosy z financované investice. Tím se prověřuje jednak vlastní návratnost investice a jednak se tím brání vzniku předlužení podniku. Doba návratnosti (zpravidla v letech) vyjadřuje za jak dlouho příjmy z investice danou investici zaplatí. Je vyjádřena jako podíl pořizovací ceny investice a ročních peněžních příjmových toků.

### 3.5. Zdroje rizika při schvalování úvěrů

V zásadě můžeme rozdělit zdroje rizika při schvalování úvěrů na dva typy. Prvními jsou externí zdroje rizika. Tato rizika jsou spojena zejména s účelem, pro který je úvěr poskytnut, osobou dlužníka, dokumenty, které předkládá, s podnikatelským záměrem a úrovní zajištění úvěrového obchodu. Druhý typ rizika tzv. interní zdroje rizika vyplývají zejména z kvalifikace zaměstnanců banky jejich odpovědnosti a zainteresovanosti. Systémy schvalování se v jednotlivých bankách liší podle velikosti, organizační struktury a stylu vedení banky a složitosti dané transakce. I když se počet fází tohoto procesu může lišit, všechny systémy jsou založeny na jednom z následujících tří způsobů či jejich kombinací. První z nich je „individuální pravomoc“, kdy úvěr do určitého limitu v rámci své pravomoci schvaluje jediná osoba. Jeho výhodou spočívá v jeho pružnosti, účinnosti a přímé odpovědnosti. Naopak za nevýhodu lze považovat možnost provést nesprávnou analýzu. Díky tomu je vhodný pouze u menších úvěrů, kde banka není vytavena tak velkému riziku. Navíc tento způsob klade zvýšené požadavky na kvalifikaci úvěrových pracovníků. Druhým způsobem je „společná pravomoc“, která umožňuje více pracovníkům s určitou individuální výší limitu pro schválený úvěr, schválit úvěr vyšší než je v jejich individuální pravomoci. Výhodami takového schvalování jsou citlivost, efektivnost a pružnost spolu se zvýšením kvality úvěrů. Nevýhodou tohoto způsobu je rozptýlená zodpovědnost za úvěrová rozhodnutí a delší doba potřebná ke schválení. Třetím typem je stanovení „úvěrového výboru“. I tento způsob má stanoven limit, do jakého smí úvěry schvalovat. Je nejčastěji používán ve spojení se systémem individuálních nebo společných pravomocí. Některé banky mají více výborů, které se od sebe liší výší úvěrů, které schvalují nebo se liší z geografického hlediska. Za výhodou lze považovat vyšší kvality úvěrů, přístup nižších úvěrových pracovníků k vyšším, což přispívá k jejich přípravě na profesní růst. Mezi nevýhody lze řadit pomalost rozhodování, snížení průchodnosti schvalovací procedury nebo případná nežádoucí dominance jednoho pracovníka. Jako vůdčí princip při návrhu pravomocí schvalování Price Waterhouse uvádí delegování na nejnižší možnou úroveň. V souvislosti s některými typy úvěrů omezují banky rozhodovací pravomoci. To se týká především doby splatnosti úvěru, interního ratingu a složitosti transakce (např. lodní doprava, letectví či rodiny hlav států) (*Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.175*).

#### 3.5.1. Externí zdroje rizika při schvalování úvěrů

K ověření věrohodnosti klienta, která má zjistit, zda se jedná o bezproblémového klienta, slouží několik systémů. Prvním z nich je systém ověřování identity. Ten má za cíl prověřit existenci a totožnost klienta. Zatím co u fyzických osob stačí mnohdy pouze jejich fyzická přítomnost a doklady totožnosti, u právnických osob se k prokázání jejich existence požadují dokumenty, jako jsou živnostenský list, výpis z obchodního rejstříku a další. Druhým systémem je systém ověřování způsobilosti vstupovat do závazků. Ten je zpravidla omezen u fyzických osob věkem a u právnických osob je vymezen na osoby pověřené za společnost jednat. Systém osobních referencí představuje pro banku další důležitý zdroj informací o

klientovi. Zpravidla se jedná o jiné banky, které mohou podat o klientovi kvalitní referenční informace. Dnešní banky už mají své vlastní registry dlužníků, do nichž jsou zaznamenávány údaje o klientech banky a v němž je možno si ověřovat kvalitu žadatele o úvěr. Do těchto registrů jsou zaznamenávány i neposkytnuté resp. odmítnuté žádosti o poskytnutí úvěru. Kromě výše uvedených způsobů ověření věrohodnosti klienta, mají banky též možnost využít informací od specializovaných profesionálních institucí, které shromažďují informace o klientech. U nás je takovou, bankami hojně využívanou institucí např. společnost Czech Banking Credit Bureau. Tento způsob ověřování informací bankám výrazně snižuje riziko vzniku problémových úvěrů, neboť banky nevyužívající těchto registrů byly v minulosti často pro dlužníky dobrým zdrojem ke splacení závazků vůči jiné finanční instituci.

### **Ověřování informací**

K ověření informací, které slouží jako podklad k poskytnutí úvěru používají banky různé způsoby. Mezi nejjednodušší patří např. telefonický či jiný dotaz přímo na autora uvedeného na předkládaném dokumentu. Banka si však může poskytnuté informace také ověřit v systému veřejných registrů, které jsou mnohdy dostupné na internetu (např. ARES, Justice). Mezi takové patří obchodní rejstřík, katastr nemovitostí a další. Banka může při ověření podkladů pro poskytnutí úvěru požádat zároveň o úřední ověření pravosti podpisu či shodnosti předkládané kopie s originály. Předkládané dokumenty je vždy nutné ověřit z hlediska jejich úplnosti a obsahu, a v případě soudních rozhodnutí také, kdy nabyly právní moci a účinnosti.

Před poskytnutím úvěru musí banka ověřit a posoudit zda účel úvěru je v souladu s klientovými ekonomickými aktivitami, zda žadatel o úvěr nemění příliš často předmět podnikání a zda je úvěr v souladu s deklarovanou činností podniku. Banka musí zároveň posoudit zda je způsob použití úvěru v souladu s deklarovaným záměrem a zda je dostatečně transparentní a tím i kontrolovatelný. Na tomto místě banka také posoudí, zda je čerpání úvěru v souladu s metodickými pokyny, předpisy a zvyklostmi banky.

V souvislosti s poskytovaným úvěrem by banka měla dobře zvážit kvalitu zajištění úvěru neboť ta může výrazně omezit případnou ztrátu z takového úvěru v případě selhání dlužníka. Věcné zajištění, zejména nemovitostmi, je vhodné ověřit si přímo na místě pověřeným pracovníkem banky nebo nezávislým znalcem. Kontroly je vhodné pravidelně opakovat, aby nedocházelo ke snižování hodnoty zástavy. V případě, že se jedná o zastavené pohledávky či jiná práva, je nezbytná pravidelná kontrola existence těchto práv a jejich použitelnosti.

V případě osobního zajištění a zejména v případech, kdy třetí osobou, ručitelem je nebankovní subjekt, je zapotřebí přímým jednáním ověřovat ručitelovy osobní a majetkové kvality. V případech, kdy je ručitelem stát, obce apod. je kontrola jednodušší a takový úvěr představuje pro banku menší rizika.

Významnou součástí ověření kvality zajištění úvěru je ověření, zda v případě, kdy je již úvěr schválen a dochází k jeho čerpání, jsou splněny všechny náležitosti úvěrové smlouvy a obchodních podmínek.

Řada bank se snaží zjednodušit proces schvalování a zajistit jednotnost předkládaných informací pomocí standardizovaných formulářů pro žádosti o úvěr.

K souhrnným informacím pak mnoho bank přikládá komentář úvěrového analytika, čímž ve spojení s úvěrovým návrhem zkvalitňuje kontrolu schvalování úvěrů.

### 3.5.2. Interní zdroje rizika při schvalování úvěrů

Zásadou při schvalování úvěru je nespěchat a nepodléhat tlaku ze strany klienta. Je na místě spíše skeptický pohled na hodnocení úspěšnosti podnikatelského záměru. Je pro banku varovným signálem, když podklady od klientů neodpovídají požadavkům banky a klienti nosí dodatečně podklady, kterými se snaží zlepšit informace, aby jim byl úvěr poskytnut. V takovém případě by banka neměla nikdy úvěr poskytnout. Základem minimalizace interního rizika je oddělení kompetencí pracovníků banky, kteří přímo s klientem jednají od pracovníků, kteří k poskytnutí úvěru dávají souhlas. U obchodníků se stává, že osobním jednáním s klientem ztrácejí nadhled a objektivní posouzení při poskytnutí úvěru. Složité obchodní případy pak řeší celé týmy lidí a ve výjimečných případech dokonce představenstvo banky.

Jedním ze znaků problémů na straně klienta banky, bývají časté požadavky na změnu podmínek úvěrové smlouvy, čerpání, případně splácení úvěru. V těchto případech by měla být takovému klientovi věnována větší pozornost, aby se zamezilo případným ztrátám neboť opomenutím by se banka vystavila potenciálně riziku. Více k varovným signálům uvádím v jedné z následujících kapitol.

Výrazným zdrojem rizika při schvalování úvěrových obchodů bývá konflikt zájmů, ke kterému dochází v případech, kdy je úvěrový pracovník přímo propojen s úvěrovanou osobou. Může tak být zneužito této propojenosti k poskytnutí úvěru, který je v rozporu s obchodními zájmy banky. K minimalizaci tohoto rizika slouží již výše uvedená dělba práce, odpovědnosti a kompetencí, kolektivní styl vyšších schvalovacích orgánů banky a regulativní opatření. Z tohoto důvodu, jak uvádí A.Szardi(*Vnitřní bankovní audit-A.Szardi – str.65*), je nezbytné striktní oddělení funkcí povolování, realizace a kontroly úvěrů. Povolování by mělo být prováděno v rámci jasného a přesného systému delegace, následně ve fázi realizace musí nést odpovědnost jiný pracovník než ten, který úvěr povolil. Totéž platí pro osobu, která provádí kontrolu.

## 3.6. Pravidla a podmínky čerpání úvěru

Při poskytování (resp.čerpání úvěru) rozlišujeme dva základní způsoby. Těmi jsou poskytování jednorázové a postupné. Pro jednorázové čerpání je charakteristické, že celá částka je poskytnuta najednou, buď připsáním na klientův běžný účet nebo vybráním hotovosti klientem na pobočce.Tohoto způsobu se využívá nejčastěji při financování koupě úvěrovaného objektu, při poskytování směnečných, lombardních či repo úvěrech. Pokud je úvěr poskytován postupně, je poskytován v tzv.transích, tedy jednotlivých menších částkách. Tento způsob je využíván zejména jde-li o akce, jejichž realizace trvá delší dobu jako je tomu v případě rekonstrukcí, výstavby apod. Tímto způsobem banka výrazně snižuje úvěrové riziko takového obchodu, neboť nutí klienta, stanovením doby čerpání úvěru a

počtem etap jeho čerpání k větší disciplíně a dává tak bance možnost větší kontroly postupu realizované úvěrované akce. Jistotu úvěrované akce může zvýšit požadavek banky, aby prvotní fáze úvěrované akce byly profinancovány klientem z jeho vlastních zdrojů. Za zvláštní formu úvěrovaného obchodu je považován případ, kdy banka trvale a opakovaně financuje pravidelně se opakující nákupy obdobného zboží a služeb atd(*Úvěrové obchody – BIVŠ, str.88*).

### 3.6.1. Účelovost úvěru

Můžeme rozdělit dva typy úvěrů. Úvěry vázané na splnění určitých podmínek, tzv.podmíněné(vázané) a úvěry, které na úvěry, které nejsou takto omezeny tzv. úvěry nepodmíněné.

Podmíněné poskytování je využíváno především v individuálních případech. Jsou to úvěry vázané na splnění konkrétních podmínek, které vyplývají z úvěrové smlouvy v podobě předložení určitých dokladů. Těmito doklady jsou doklady potvrzující úvěruschopnost(resp.bonitu) klienta a příp. ručitele jako daňová přiznání a účetní výkazy. Další vyžadované doklady musí prokazovat existenci zajištění úvěru jako je doklad o bank. záruce nebo vznik zástavního práva. Mezi další vyžadované doklady patří doklady prokazující účelovost použití úvěrových prostředků jakými jsou kupní smlouva, smlouva o dílo a další. Nezbytnými doklady jsou rovněž doklady prokazující zahájení a průběh či dokončení realizace podnikatelského záměru. Mohou to být například stavební povolení, protokol o stavu výstavby, kolaudační rozhodnutí aj.

Nepodmíněné čerpání je uplatňováno především u kontinuálních spotřebitelských(osobních)úvěrů , kontokorentních úvěrů, u úvěrů spojených s používáním kreditních karet atd. Vzhledem k vyššímu riziku takových úvěrů má banka možnost stanovit klientovi maximální limity úvěru nebo klienta požádat, aby všechny své příjmy směřoval přes účty, které u úvěrující banky má(tzv.požadavek exkluzivity).

### 3.6.2. Lhůta splatnosti

Z tohoto hlediska rozlišujeme úvěry opět na dva typy. Prvním jsou úvěry s určitou lhůtou splatnosti. Ty se dále rozdělují na úvěry uzavřené, které je klient povinen splatit až v dohodnutou dobu a otevřené, které je možno splatit buď kdykoliv nebo alespoň částečně v mimořádných splátkách. Druhým typem jsou úvěry s neurčitou dobou splatnosti u nichž není stanovena přesná doba splatnosti a které jsou tedy splatné buďto na požádání nebo po uplynutí dohodnuté výpovědní lhůty.

### 3.6.3. Splácení úvěrů

Stejně jako tomu bylo v případě poskytování úvěrů, i při jeho splácení se setkáváme s postupnou a jednorázovou formou splácení. Tyto metody používají banky v souladu s pohybem hodnoty provozních a investičních aktiv.

Jednorázově splácené úvěry zahrnují především úvěry, kdy je doba realizace úvěrovaného objektu krátkodobá nebo v případech, kdy je úvěrovaný objekt

prodán za hotové. Sem řadí F.Pavelka všechny úvěry oběhového charakteru jakými jsou např. úvěry na pohledávky do lhůty splatnosti nebo úvěry na hotové výrobky), úvěry krátkodobého charakteru a úvěry kapitálového charakteru jako úvěry na výstavbu investičních celků k prodeji.

Druhý typ představují postupně splácené úvěry. Tyto jsou využívány tehdy kdy k realizaci úvěrovaného objektu dochází postupně a je proto zapotřebí také postupného splácení. Toto postupné splácení má dvě formy, pravidelné(periodické) a nepravidelné splácení. Z hlediska rizikovosti, je pro banku výhodnější druhá forma, neboť pravidelné splácení dává bance neustálý přehled o finanční situaci klienta a v případě jakékoli odchylky může přijmout okamžitě nutná opatření k nápravě. První forma, nepravidelné splácení, je pro dlužníka výhodná, ale úvěrující bance ztěžuje řízení a plánování likvidity. Pravidelné splácení se dále rozlišuje na tři nejvýznamnější systémy a to systém progresivní, lineární nebo též anuitní a degresivní. Systém degresivních splátek má pro dlužníka na jedné straně tu výhodu, že v porovnání s ostatními systémy zaplatí na úrocích nejméně, na druhou stranu však obzvláště v počátcích realizace úvěrované akce jsou pro podnikatele velmi zatěžující neboť na počátku splácení splácí dlužník nejvíce. Z tohoto důvodu se často ve spojitosti s tímto systémem používá odkladu splátek. Druhým jmenovaným je systém anuitních splátek, využívaných zejména pro komunální, spotřebitelské a hypoteční úvěry. Jeho nespornou předností je neměnná výše splátek, která dává mnohem větší přehled o placené a již splácené částce. Třetím systémem je systém progresivních splátek, ke kterému banky zpravidla přistupují tedy, když se očekává zvýšená míra inflace a kdy se dá očekávat, že nominální mzdy porostou. Tento systém je pro dlužníka pak z pohledu celkově zaplacené sumy nejnáročnější, ale z pohledu financovaného záměru je výhodný, neboť nejvyšší splátku platí dlužník až v době, kdy se již zpravidla vrací tato investice a nedusí se tím projekt hned v počátcích jeho realizace. *(Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU)*

### 3.7. Předcházení vzniku problémových úvěrů

Problémové úvěry zahrnují celou škálu případů v nichž dlužníci neplní své závazky dle smluvních podmínek. Patří sem nepravidelné splácení úvěru, zastavení splácení až po úplnou platební insolventnost dlužníka. Jedná se o skutečné naplnění úvěrového rizika. Problémové úvěry mohou způsobit bance značné ztráty, a proto je nezbytné těmto úvěrům věnovat patřičnou pozornost a předcházet jim. Přestože se vzhledem k samé povaze bankovních úvěrových obchodů nelze riziku vyhnout, je zapotřebí alespoň minimalizovat následky z takových úvěrů. Než se však pohledávka stane pochybnou, objeví se zpravidla určité varovné signály, které signalizují tuto skutečnost. Varovné signály jak je definuje jedna z českých obchodních bank uvádím v příloze. Varovné signály jsou důležité, neboť umožňují přijmout případná opatření obchodního nebo právního charakteru. Banka musí mít účinné právní oddělení na jehož útočnosti pak závisí omezení případné ztráty *(Vnitřní bankovní audit-A.Szardi – str.66-67)*. Identifikovat takový problémový úvěr lze již v průběhu životního cyklu úvěrového obchodu, který se skládá z fáze schvalování, čerpání a splácení, které byly popsány již



v předchozích kapitolách. Dále bude věnována pozornost systému varovných signálů a systému správy úvěrů.

### 3.7.1. Systém varovných signálů

Smyslem systému varovných signálů je zvýšit bezpečnost banky proti úvěrovému riziku (ve fázi splácení). Projevy neobvyklého chování klienta v sobě zahrnují především zhoršení platební kázně, neochotu podávat požadované informace o finanční a ekonomické situaci, změny v obchodních zvyklostech (mimořádné snižování cen, spekulace, zakládání dceřiných společností apod.), změny ve vedení podniku, časté změny akcionářů, časté reorganizace, změny auditorů a účetních postupů znesnadňujících porovnatelnost údajů v čase či již výše zmiňované neočekávané žádosti např. na změnu smluvních podmínek.

Neobvyklé ekonomické a finanční výsledky jsou druhou skupinou varovných signálů. Tyto signály z oblasti hospodaření klienta nemusí být nutně negativními projevy. V případech, kdy se zvyšuje počet dotazů na klienta, především od jeho obchodních partnerů či bankovních domů, je na místě zpozornět neboť se pravděpodobně jedná o třetí ze skupiny varovných signálů, kam spadají negativní zvěsti o klientovi ať už z oboru klienta či z médií. Pokud o klientovi nejsou žádné dostupné informace může to být také varovným signálem. Jako důležitou součást při sledování rizik uvádí A.Szardi mimo jiné např. měsíční popř. čtvrtletní kontrolu pohybů na běžném účtu klienta, neboť případné anomálie mohou být znakem blížících se problémů. K omezení případného vzniku problémových úvěrů uvádí tento autor jako nezbytný nástroj pravidelné roční revize, sloužící k znovu prověření, posouzení a případně změnění nebo obnovení výši úvěru (především u krátkodobých úvěrů). Tento postup je velmi obdobný postupu při schvalování úvěru. Systém varovných signálů je přehledně znázorněn v příloze Obr.č.2

### 3.7.2. Systém správy úvěrů

Základem systému správy úvěrů je pravidelné sledování plnění smluvních podmínek úvěrové smlouvy klientem, což umožňuje včasné rozpoznání a řešení problémových úvěrů. Tyto systémy sledují zejména, zda klient včas a v plné výši hradí své závazky vůči úvěrující bance a zda o sobě a své finanční situaci podává dostatečné a včasné informace.

Existuje mnoho modelů správy úvěrových obchodů a záleží na bance, který model si zvolí (centralizovaný, decentralizovaný nebo kombinovaný model). Preventivnost rizika spočívá v upozorňování klientů na blížící se termín splatnosti nebo následnou spočívající v aktivním spojení s klientem v momentě vzniku prvních varovných signálů. Podle třetího hlediska jako univerzální, kdy správa je ponechána v rukou pracovníka banky, který úvěr sjednával nebo specializovanou, kdy se problematickým úvěrům věnují specializované týmy lidí, schopné řešit i poměrně složité situace. Všechny modely mají svá pozitiva i negativa a nelze proto jednoznačně určit nejvhodnější univerzální model.

Nevýhodou centralizace správy úvěrů, je neznalost konkrétního místa a prostředí, ve kterém klient banky uskutečňuje své podnikatelské záměry a dále pak neosobní kontakt s klientem. Velkou výhodou ale je vysoká efektivita vymáhání, díky týmu specializovaných pracovníků, kteří se vymáháním zabývají a kteří jsou schopni

dříve první varovné signály rozpoznat. Další výhodou je například možnost zavedení účinných informačních systémů, které bance umožňují sledovat a rychle odhalit jakým způsobem klient plní své závazky a také předem klienta eventuelně upozornit na blížící se den splatnosti(jedná se tedy o účinnou kombinaci preventivní a následné zprávy úvěřů). Systém správy úvěřů je zobrazen také v příloze viz.Obr.č.3.

### 3.8. Nástroje zajištění rizika

Úvěřы fyzickým a právnickým osobám jsou spláceny ze tří základních zdrojů: zisk, tržby z prodeje aktiv a zvýšení kapitálu. Hlavním zdrojem je zpravidla zisk. U mnoha úvěřů však nízká kvalita posouzení úvěřového návrhu vede k potřebě využít zajištění jako sekundárního zdroje splácení úvěřu. Banky by měly využívat zajištění tam, kde je dispozice určitým specifickým aktivem, základním zdrojem splácení úvěřu(např.stavební úvěř) nebo kdy účelem úvěřu je získání určitého specifického aktiva(např.úvěř na pořízení bytu). Rovněž je vhodné zajištění využít u úvěřů s dlouhou lhůtou splatnosti nebo tam, kde existuje určitá nejistota, pokud jde o základní zdroje splácení úvěřu(*Úvod do řízení úvěřového rizika – Price Waterhouse, str.123*).

Základní rozdělení zajišťovacích prostředků:

- věcné nebo osobní
- akcesorické nebo abstraktní
- podmíněné nebo nepodmíněné
- smluvní nebo oktrojované(vnucené)

U věcného zajištění je případným výtěžkem prodej majetku zajištěného např. zástavním právem, zajišťovacím převodem práva, vinkulací apod. Osobní zajištění pak spočívá v tom, že za dluh dlužníka, ručí nějaká třetí osoba, která se zavazuje plnit za dlužníka. Jedná se také o zajištění formou přistoupení k dluhu, aval směnky apod.

Akcesorické zajištění znamená, že zajištění existuje pouze ke konkrétní existující pohledávce. To ze zákona zaniká se zánikem zajištěné pohledávky. O abstraktní zajištění má věřitel možnost zažádat relativně bez vazby na zajištěnou pohledávku. Abstraktní zajištění má dvě formy, kterými jsou zajištění podmíněné a nepodmíněné. Podmíněné zajištění je v obecné rovině vázáno na vznik určitých předem dohodnutých podmínek. Bezpodmínečné zajištění není vázáno na tyto podmínky a k jeho plnění dochází na požádání věřitele např. v případech abstraktních bankovních záruk nebo při zajištění smenkou.

Smluvní zajištění, jak již název napovídá vzniká na základě smlouvy mezi věřitelem a majitelem zástavy či poskytovatelem osobního ručení a oktrojované(vnucené) zajištění, vzniká na základě rozhodnutí soudu nebo oprávněného orgánu státní správy. Dochází k němu nejčastěji při zabavování předmětů či omezení nakládat s předmětem zajištění(*Úvěřové obchody – BIVŠ*).

### 3.8.1. Náležitosti zajištění

Mezi nezbytné náležitosti zajištění se řadí především soudní vymahatelnost, ocenění, likvidita a kontrola (*Úvod do řízení úvěrového rizika – Price Waterhouse, str.124-126*). Vymahatelnost je ošetřena právním oddělením banky příp. právními poradci, kteří se starají o zajištění veškeré potřebné dokumentace a jejího pravidelného revidování. Podstatnou náležitostí zajištění je ocenění, tedy hodnota přijaté záruky. Tu je rovněž třeba pravidelně sledovat a kontrolovat, aby bylo možno si včas zajistit případné dozajištění. Ocenění je zpravidla prováděno odbornými odhadci. Banka má zpravidla svůj seznam autorizovaných odhadců. Odhadní cena je stanovena jako nejvyšší cena, za kterou by na otevřeném trhu byla zástava prodána za předpokladu dobrovolného prodeje. Rovněž u uměleckých děl a starožitností je vždy nutné cenu ověřit. V případě osobní záruky se pak bance předkládá výkaz majetkové situace ručitele. U majetkových aktiv sloužících jako zástava se do ceny úvěru měly rovněž započítat náklady související s pravidelným revidováním ocenění majetku. Hodnotu zajištění je při jejím posuzování zpravidla upravit o další náklady na její případnou realizaci. Likvidita zajištění závisí na tom, jak snadno a rychle lze předmět zajištění zpeněžit. Důležitou náležitostí je rovněž stabilita hodnoty zajištění. Velká cenová nestabilita představuje pro banku větší riziko a s ním pak souvisí vyšší požadovaná opatrnostní marže. Poslední jmenovanou náležitostí zajištění je možnost její kontroly. To představuje především řádnou dokumentaci vedenou v dokumentační složce klienta. Veškeré předměty jištění držené fyzicky bankou by měly být bezpečně uloženy v ohnivzdorném trezoru. Samotným přijetím však zajištění z pohledu banky nekončí, neboť je zapotřebí přísná kontrola těchto zajištění. To platí zejména pro osobní zajištění. Rovněž v případě majetku sloužícího jako zajištění, je zapotřebí sledovat události, které by mohly hodnotu zástavy snížit (*Vnitřní bankovní audit-A.Szardi – str.59*).

### 3.8.2. Věcné zajištění úvěru

U věcného zajištění jeho majitel ručí za své závazky věcmi nebo právy, která jsou v případě nedostání závazkům dlužníkem prodána a věřitel je uspokojen výtěžkem z jejich prodeje. Majitel dává tak v sázku případnou ztrátu vlastnického či jiného práva. Z hlediska okamžiku vzdání se těchto práv existují tři základní formy věcného zajištění a to zajištění zástavním právem, zajišťovacím převodem práva a vinkulací.

#### **Zástavní právo**

Časté používání zástavního práva spočívá v tom, že je možné jeho prostřednictvím zastavit libovolnou zpeněžitelnou hodnotu, která může zahrnovat věci hmotné i nehmotné (pohledávky, práva aj.). Zástavní právo plní funkci zajišťovací tak, že zajišťuje pohledávku s příslušenstvím do doby než je závazek splněn. Uhrazovací funkce spočívá v uspokojení případné pohledávky věřitele v případě nesplnění závazku dlužníkem. Toto právo slouží k zajištění pohledávky z úvěru a jejího příslušenství tím, že v případě nesplnění závazků ze strany dlužníka je věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené. (*Úvěrové obchody –*

BIVŠ, str.177). Vzhledem k tomu, že předmět zástavy zůstává po celou dobu ve vlastnictví dlužníka, který s ním nakládá dle uvážení, existuje riziko, že předmět zástavy vinou špatného nakládání sníží svoji hodnotu. Aby se banka tomuto snižování hodnoty zajišťovaného předmětu bránila využívá často některý z následujících způsobů: omezení práva převodu věci na jinou osobu; předání zástavy do úschovy věřiteli (především u movitých věcí); zajišťovací převod práva (u nemovitostí). Zástavního práva se zpravidla účastní zástavní dlužník (dlužník) a zástavní věřitel (banka). Zajišťovací právo má dvě formy, kterými jsou forma abstraktní (používané pouze v SRN jako tzv. pozemkový dluh) a forma konkrétní. Pokud by ke stejné věci existovalo více zástavních práv, jsou uspokojovány obvykle v pořadí ve kterém tato práva vznikla. U zástavního práva je vhodné si zmínit dva v souvislosti s ním užívané pojmy. V případě, že je pohledávka zastavena více samostatnými věcmi, hovoříme o tzv. „zástavním právu vespolečném“. Věřitel má zde nárok domáhat se uspokojení svých práv ze všech nebo jen z části zastavených věcí. Druhým termínem se kterým se můžeme v souvislosti se zástavním právem setkat je tzv. „právo podzástavní“. K němu dochází tehdy, kdy je již zastavená pohledávka dále zastavena.

### ***Vznik a zánik zástavního práva***

Zástavní právo nejčastěji vzniká na základě smlouvy mezi věřitelem a dlužníkem, přičemž často bývá ještě navíc nutné jeho zveřejnění (zápisem zástavního práva k nemovitosti do katastru apod.). Zástavní smlouva musí vždy obsahovat označení zástavy a pohledávky, kterou zástava zajišťuje. Bohužel může někdy dojít i k situaci, kdy druhé dva způsoby vzniku budou mít přednost při uspokojování pohledávky nad tímto zástavním právem. Druhým případem vzniku zástavního práva je tzv. soudcovské zástavní právo, ke kterému dochází z rozhodnutí soudu nebo správního úřadu a jehož vznik je datován dnem nabytí jeho právní moci. Třetím způsobem vzniku zástavního práva je vznik na základě soudem schválené dohody o vypořádání dědictví. Vzhledem k tomu, že oba tyto poslední jmenované způsoby vycházejí z rozhodnutí soudu mohou, jak již bylo zmíněno výše, převážit nad smluvním vznikem zástavního práva.

U úvěrů toto právo zpravidla zaniká splacením úvěru včetně příslušenství a tedy v obecné rovině, zánikem zajištěné pohledávky. Mezi další způsoby zániku zástavního práva patří: složení ceny zastavené věci zástavcem zástavnímu věřiteli; zánik zástavy; vzdání se z.p. práva věřitelem; uplynutím doby na kterou bylo z.p. sjednáno; splnutím osoby zástavního dlužníka a zástavního věřitele; zpeněžením zástavy v konkurzu nebo při soudní exekuci.

### ***Zástavní právo k věcem movitým a nemovitým***

Zástavní právo k movitým věcem je v praxi využíváno málo a to vzhledem ke komplikacím při ověření existence zástavního práva k této věci. Toto zástavní právo vzniká na základě písemné zástavní smlouvy a k zajištění jeho účinnosti, musí být zástavní právo na věci zastavené vyznačeno viditelným a neodstranitelným způsobem nebo musí být zástava předána do úschovy věřiteli nebo jiné třetí osobě. Kvalita zástavního práva je určena povahou a kvalitou této

movité věci. Banka se brání znehodnocení zajištění požadavkem na pojištění zástavy a vinkulací pojistného plnění ve prospěch banky.

Výhodou zástavního práva k věcem nemovitým je existence registrů (katastry n., pozemkové knihy atd.), které zaznamenávají práva s nemovitostmi spojená. Aby mohlo nabýt zástavní právo na své platnosti a účinnosti je potřeba jej nejprve zaregistrovat v této evidenci nemovitostí a to na základě podaného návrhu na vklad zástavního práva do katastru nemovitostí doloženého zástavní smlouvou. Zástavní smlouva opatřená razítkem katastrálního úřadu o povolení vkladu a výpis z katastru nemovitostí slouží jako doklad o této skutečnosti. V zástavních smlouvách je zapotřebí uvádět jak pozemek tak budovu na něm stojící. Samostatným předmětem práva může totiž být jak pozemek, budova tak bytový a nebytový prostor. Při přijímání nemovitosti do zástavy banka hledí na její prodejnost. Jednouúčelové či příliš drahé budovy mohou být obtížně prodejné. I zde se často požaduje pojištění nemovitosti po dobu trvání úvěru s vinkulací pojistného plnění ve prospěch banky. Povinností zástavce je udržovat nemovitost v dobrém stavu a případné stavební úpravy konzultovat s věřitelem, aby nedošlo ke snížení hodnoty zástavy. Pokud by však hodnota zástavy klesla pod hodnotu pohledávky, má banka jako zástavní věřitel právo žádat od dlužníka, aby bez odkladu rozdíl přiměřeně doplnil, jinak se tato část pohledávky stává okamžitě splatnou. Zástavní právo k nemovitostem, které slouží jako zástava k zajištění hypotečních úvěrů se téměř všude na světě řídí speciálním zákonem, zvláště, když hypoteční úvěry slouží ke krytí hypotečních zástavních listů. Zástavní právo k věcem nemovitým patří především u dlouhodobých a střednědobých úvěrů k jedním z nejčastěji používaným způsobům zajištění. S jeho vznikem jsou spojeny jednak časové tak i vyšší finanční nároky (ocenění odhadcem aj.), proto není příliš vhodný pro zajištění krátkodobých úvěrů nebo úvěrů nízkých částek.

### ***Zástavní právo k cenným papírům***

Zajištění k CP vzniká uzavřením písemné zástavní smlouvy. U dematerializovaných CP musí být právo zaznamenáno v registračním středisku (v ČR je to Středisko CP). Jejich kvalitu lze navíc zvýšit sjednáním tzv. práva pozastavení nakládat se zastaveným CP, čímž je znemožněna převoditelnost takového CP. Listinné CP musí být uschovány u věřitele nebo třetí osoby. Listinné CP převoditelné rubopisem musejí navíc být označeny tzv. zástavním rubopisem.

### ***Zástavní právo k pohledávkám***

Zejména u krátkodobých a střednědobých úvěrů se využívá zastavení pohledávkami. To se vztahuje na vlastní pohledávku, ale i na příslušenství pohledávky. Zástavní právo k pohledávce je účinné dnem, kdy byl poddlužníkovi (dlužníkovi zástavního dlužníka) vznik zástavní pohledávky oznámen, přičemž lhůta pro oznámení není zákonem stanovena. Existuje tzv. „skryté zástavní právo“ k pohledávce, v němž věřitel prokazuje vznik zástavního práva k pohledávce až v okamžiku nesplácení úvěru nebo jiného porušení úvěrové smlouvy. Druhým případem je otevřené zástavní právo k pohledávce, kdy je

zastavení pohledávky poddlužníkovi věřitelem nebo zástavcem prokázáno neprodleně po uzavření zástavní smlouvy. U kvality zajištění pohledávkou se hodnotí zejména důvěryhodnost poddlužníka, jeho bonita, reálnost vymožitelnosti a splatnost pohledávky.

### ***Zástavní právo k peněžním prostředkům na účtu***

Vzniká opět písemnou smlouvou zástavce a zástavního věřitele. Účinnost vůči finančnímu ústavu u něž má zástavce účet veden je zástavní právo účinné okamžikem oznámení vzniku takového zástavního práva. Spatřuji zde určitou analogii spatřuji se zástavním právem k pohledávkám neboť poddlužníkem je zde finanční ústav. Jedná se o způsob velmi kvalitního zajištění, které však v sobě nese snad jen riziko exekuce, která může být na tento účet uvalena. Exekuce bývají prováděny výsledkem existujících pohledávek dlužníka vůči státu (Finančnímu úřadu, nezaplacení zdravotního a sociálního zabezpečení).

### **Zajišťovací převod práva**

Tento způsob zajištění slouží k zajištění pohledávky tím, že do doby jejího splnění je na věřitele převedeno právo dlužníka. Je velmi podobné převodu vlastnického práva. V případě splnění závazku je převedeno zpět na dlužníka, zatímco při nesplnění je pohledávka věřitele uspokojena díky tomuto (nejčastěji vlastnickému) právu. Toto právo se vztahuje na movité i nemovité věci. U nemovitostí je zapotřebí navíc vklad do katastru nemovitostí. Navzdory jeho nesporným přednostem není tento způsob zajištění příliš bankami využíván.

### ***3.8.3. Ručení***

Ručení představuje další významný prostředek jak výrazně snížit riziko nesplacených úvěrů. Představuje závazek ručitele uhradit věřiteli zajištěnou pohledávku, pokud ji nesplní dlužník. Je typickou formou osobního zajištění (*Úvěrové obchody – BIVŠ, str. 182*).

Jedná se o písemné prohlášení ručitele, že uspokojí pohledávku věřitele, pokud ji dlužník nesplní. Ručení vzniká buď na základě tzv. ručitelského prohlášení vydaného ručitelem a pak se tedy jedná o ručení smluvní nebo jako ručení dané ze zákona. Dále může být ručení konstituováno jako ručení akcesorické (podmíněné), tedy spojené s pohledávkou. Věřitel se však může domáhat na ručiteli plnění závazku pouze po předchozím písemném vyzvání dlužníka, aby uhradil vyjma případů, kdy je jisté, že svůj dluh dlužník není schopen splatit, zejména při prohlášení konkurzu. Kromě akcesorického existuje ručení abstraktní (bezpodmínečné). Plnění ze záruky v něm není přímo spojeno s osudem zajišťované pohledávky. Jeho předností je to, že jej lze využít u většiny typů úvěrových obchodů. Přibývá nám tedy nyní do vztahu osoby povinné (dlužník a objednatel ručení) a osoby oprávněné (věřitel zajištěné pohledávky) nyní osoba třetí, kterou je ručitel. Věřitel má vůči ručiteli oznamovací povinnost, která umožňuje ručiteli na požádání sdělit výši zajištěné pohledávky, což je rozdíl oproti zástavnímu dlužníkovi, který toto právo nemá. Ručitel může uplatnit započtení

pohledávky, pohledávky dlužníka vůči věřiteli nebo své pohledávky vůči věřiteli. Výše zajištěné pohledávky limituje možnost věřitele hojit se z majetku ručitele. Pokud dojde ke splnění závazku ručitelem, má ručitel právo vyžádat si od věřitele veškeré podklady, aby mohl tyto prostředky nárokovat na dlužníkovi zpět.

Za zánik závazku se nepovažuje zánik z důvodu nemožnosti plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem zajištěného závazku. Za zánik ručení je považován zánik závazku, který ručení zajišťuje. (Eliminace úvěrového rizika, Pavel Steimar 2005, ČZU)

### **Bankovní záruka**

Jedná se o zvláštní typ ručení, ve kterém na straně ručitele vystupuje banka. Ručící banka si nemůže dovolit nesplnění závazku neboť případným nesplněním svého ručitelského závazku by poškodila nejen své dobré jméno, ale rovněž svůj rating. Záruka bankou je hojně využívána při zajišťování úvěru, úvěrovanému subjektu v cizině neboť snižuje riziko plynoucí z případného vymáhání v cizině. Vzniká písemným prohlášením banky v záruční jistině, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu záruční listiny, pokud dlužník nesplní svůj závazek vůči věřiteli nebo budou splněny podmínky uvedené v této listině. Jedná se o tzv. abstraktní závazek nezávislý na zajištěné pohledávce. Ten představuje povinnost ručitelské banky plnit vždy dle obsahu záruční listiny na základě písemné výzvy věřitele bez toho, aby musel být vyzván nejprve dlužník. Toto plnění je nejčastěji vázáno na povinnost věřitele předložit stanovené dokumenty. Zejména v mezinárodních vztazích je využíváno potvrzení bankovní záruky jinou bankou, které dává možnost věřiteli uplatnit nárok u kterékoli z těchto bank. Nevýhodou pro ručící banku je, že nemožnost uplatnit námitky, které by byl oprávněn uplatnit dlužník a je povinna po písemném vyzvání věřitelem plnit své závazky. Zánik bankovní záruky představuje uhrazení zajištěného závazku, uplynutí doby, na kterou byla sjednána (tzv. prekluzní charakter bankovní záruky) nebo plnění ze záruky, po kterém se de facto stává ručící banka dlužníkovi věřitelem.

### **Dokumentární akreditiv**

S eliminací rizika souvisí též instrument zvaný dokumentární akreditiv, který slouží především v mezinárodním obchodě, neboť se jedná o další významný a kvalitní způsob eliminace rizika. Dokumentární akreditiv má tři základní funkce: zajišťovací, platební a úvěrovou. Princip spočívá v zajištění úvěru u věřitelské banky dokumentárním akreditivem vystaveném u jiné banky. Vystavující banka se písemně zavazuje příkazci (úvěrovému dlužníkovi), na základě jeho žádosti poskytnout oprávněnému (věřitelské bance) na účet příkazce určité plnění, pokud oprávněný předloží stanovené předem dohodnuté doklady. Akreditiv je nezávislý na zajišťovaném vztahu, a je tedy abstraktním závazkem vystavující banky, nezávislým na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Neodvolatelný akreditiv může být splněn pouze se souhlasem oprávněného příkazce a k zajištění se jej používá nejčastěji. Zánikem se rozumí většinou představuje uplynutí lhůty platnosti akreditivu, která je vždy stanovena ve smlouvě.

### **Zajištění směnkou**

Směnka je cenný papír, jehož výhodou je rychlejší možnost uspokojení oproti klasickým smluvním závazkům (díky institutu vydání směnečného platebního rozkazu). Držení tohoto "formálního cenného papíru" opravňuje jeho majitele žádat ve stanovený den, na platebním místě uhrazení směnečné sumy směnečně zavázaným dlužníkem, proti vydání směnky. Majitel má možnost žádat uhrazení směnky po libovolné osobě podepsané na směnce. Výrazně se tedy snižuje riziko plynoucí z nezaplacení. U směnky vlastní se jedná o výstavce, u směnky(traty) je jí, od okamžiku, kdy směnečník(akceptant) závazek ze směnky akceptuje, směnečník(trasant). Dále to mohou být avalisté(rukojmí) nebo u směnek převedených remitentem(prvním majitelem) na další osoby také osoby, které směnku převedly(indosanti). Nejčastěji používají banky směnku jako dozajištění pohledávek z úvěrů. Jedná se buď o směnky vyplněné, obvykle doplněné o kvalitní aval nebo o tzv.blankosměnky, což jsou směnky které záměrně neobsahují některé údaje, které jsou na základě dohody o způsobu doplnění mezi výstavcem a majitelem směnky doplněny. K dozajištění úvěru se někdy využívá také zástavní právo ke směnce, která je ve vlastnictví dlužníka. K tomu je však zapotřebí písemné zástavní smlouvy a dále opatření originálu směnky zástavním rubopisem a předání originálu směnky zástavnímu věřiteli nebo třetí osobě do úschovy(obvykle kombinované se správou).

#### *3.8.4. Alternativní formy zajištění*

### **Zástavní právo k obchodnímu podílu v obchodní společnosti**

Obchodní podíl představuje účast společníka na společnosti a z této účasti plynoucí práva a povinnosti. Vzniká uzavřením písemné zástavní smlouvy a zápisem do obchodního rejstříku. K převodu je nutný souhlas valné hromady. Výše zástavního podílu odpovídá poměru vkladu tohoto společníka(dlužníka) k základnímu kapitálu společnosti.

### **Dohoda o srážkách ze mzdy**

Tato dohoda vzniká písemnou dohodou o srážkách ze mzdy mezi věřitelem a dlužníkem jemuž je pravidelně ze mzdy strhávána. Kvalita tohoto zajištění je determinována stabilitou zaměstnání, bonitou zaměstnavatele a některými dalšími okolnostmi jako např. věk a postavení dlužníka. Tento způsob zajištění představuje levný a jednoduchý způsob zajištění, který je používán u některých druhů osobních nebo privátních úvěrů poskytovaným fyzickým osobám.

### **Pojištění**

Častým nástrojem používaným bankami k zajištění úvěru je jeho pojištění. Banky však nevyužívají jen pojištění úvěru, ale využívají také vinkulace pojistného plnění ze životního pojištění nebo např. z pojištění nemovitosti. Úvěr může být pojištěn na smrt dlužníka, na vznik trvalé pracovní neschopnosti, nebo pojištění proti ztrátě zaměstnání, která bývá mnohem častějším případem. Pojišťovny zde využívají často tzv. „karenční lhůty“ (doba mezi vznikem pojistné události a plněním pojišťovny). Vinkulace pojistného plnění ze životního pojištění, se používá u



fyzických osob. Pojistná částka by však měla být alespoň tak vysoká, aby postačovala k případnému pokrytí úvěru v případě smrti dlužníka. Vinkulace životního pojištění má dvě funkce - zajišťovací a uhrazovací. Pokud tedy klient zemře (nevztahuje se zpravidla na sebevraždu, prohlášení za mrtvého, vraždu apod.) je úvěr uhrazen z tohoto životního pojištění. Často se kombinuje toto pojištění ještě s úrazovým pojištěním. Třetím typem pojistného zajištění je vinkulace pojistného plnění z pojištění nemovitostí, která je standardní podmínkou při sjednávání zajištění úvěru zástavním právem k nemovitosti.

## **4. Postup při poskytování úvěrů ve vybrané obchodní bance**

### **4.1. Úvod**

Následující část práce se zabývá poskytováním úvěrů ve vybrané obchodní bance. Vzhledem k tomu, že oblast poskytování úvěrů má svá specifika v závislosti na charakteru a velikosti daného úvěru a klienta, byla zvolena pro další část práce poskytování úvěrů v segmentu korporátního bankovníctví. Poskytování úvěrů v retailovém segmentu je totiž diametrálně odlišné vzhledem k tomu, že se jedná o velký počet relativně standardizovaných produktů a schvalovací proces probíhá do značné míry automatizovaně prostřednictvím scoringových modelů. Corporate segment ve vybrané bance zahrnuje společnosti a vlastnický propojené skupiny společností s celkovým ročním obrátem nad CZK 300 mil a dceřiné společnosti zahraničních firem a některé vybrané municipality jako velká města, fakultní nemocnice, ústřední orgány státní zprávy a některé další vybrané instituce.

Pro poskytování úvěrů platí ve vybrané bance pravidlo, že navrhovatel úvěru by měl být vždy přesvědčen, že úvěr bude splacen (ocenění a klasifikace rizika). Banku zajímá z hlediska řízení rizika především účel úvěru, zajištění a nezajištěné riziko. Je nutné umět správně vyhodnotit existující riziko, pracnost a tržní podmínky, očekávanou návratnost z hlediska ekonomických výsledků společnosti a podmínek trhu. Podmínky navrhované pro poskytnutí úvěru by měly být skutečně „nutné“ pro zmírnění a ošetření reálného rizika. Rovněž vztah mezi řízením rizika a náklady vynaloženými na zpracování a monitorování případu se banka snaží mít správně vyvážen. V korporátním bankovníctví platí více než kdekoli jinde, že klient, který je velmi pracný na obsluhu, ačkoliv přináší jen relativně malý zisk je z obchodního hlediska nezajímavý.

### **4.2. Proces schvalování úvěrů**

Ve vybrané bance jsou nastaveny schvalovací úrovně, které se volí na základě rizikového profilu klienta, výše úvěrové angažovanosti a typu obchodu. Nejvyšší schvalovací úroveň představuje mateřská společnost a centrála skupiny. U

angažovanosti záleží na celkové angažovanosti banky vůči ekonomicky spjaté skupině dlužníků.

Schvalovací proces zahrnuje v zásadě několik základních kroků, z nichž prvním je zpracování dokumentu zvaného „Úvěrový návrh“. Úvěrový návrh zpracovává klientský pracovník (ve spolupráci s úvěrovým analytikem) předkládajícího útvaru, zpravidla některé z korporátních poboček. V úvěrovém návrhu se nejprve uvádí identifikace klienta, popis úvěrových linek a limitů a výpočet ukazatele RAROC. V jeho hlavní části se nachází popis struktury a účelu navrhovaných transakcí a analýza rizika dlužníka. Tento dokument by měl rovněž obsahovat závěrečné zhodnocení a doporučení pro schvalovací výbor. Součástí tohoto návrhu jsou rovněž přílohy v podobě finančních ukazatelů klienta, jeho rozvaha a výsledovka. Úvěrový návrh a analýza klienta vychází vždy z posledních auditovaných finančních výkazů klienta a je-li to možné i z aktuálních finančních výkazů.

Pro úvěrové návrhy, které jsou předkládané na schvalovací úrovni v ústředí zvané lokální subkomise a výbor pro schvalování úvěrů, je zavedena funkce tak zvaného „credit sponzora“. Tato funkce zodpovídá za obchodní stránku případu a formální správnost úvěrového návrhu a doporučuje jej ke schválení. V zásadě k úvěrovému návrhu musí být zpracováno nezávislé stanovisko (independent advice) risk manažerem. Risk manažer je funkce, která má na starosti ošetření a vyzdvihnutí těch rizik, které případně relationship manager spolu s úvěrovým analytikem při analýze a formulování úvěrového návrhu neodhalili. Nutno říci, že obě dvě pozice stojí na opačné straně. Zatímco klientský pracovník (tzv. relationship manager) se snaží „prodat“ obchod do banky, risk manažer se snaží banku chránit před riziky a nesdílí obchodní pohled na případ. Risk manažerův výrok má jednotnou strukturu a vyjadřuje nezávislý názor na obchodní případ. Stanovisko je zaměřeno zejména na podstatné části úvěrového návrhu, jako jsou struktura financování, základní parametry a také na úvěrové riziko a jeho ošetření a rating navržený předkladatelem.

### **4.3. Příprava a schválení úvěrového návrhu**

#### **4.3.1. Kontrola statutu produktu**

Úvěrový specialista vždy nejprve zkontroluje status produktu požadovaného klientem a v případě potřeby, požádá schvalovatele produktu segmentu corporate o schválení produktu. K rozhodnutí o novém produktu dochází na základě porady s právníky a případně i s dalšími útvary banky. Rozhodnutí se následně zašle relationship managerovi, který má klienta ve svém portfoliu a též úvěrovému specialistovi a v kopii také na oddělení právního útvaru zodpovědného za právní oblast související s přípravou úvěrů.

### **4.4. Úvěrový návrh**

Poskytnutí úvěru resp. úvěrové angažovanosti se schvaluje v bance na základě úvěrového návrhu, který předkládá relationship manager, který má daného klienta

na starosti. Pro psaní úvěrového návrhu existují 4 základní typy úvěrových návrhů. Standardní úvěrový návrh, který obsahuje základní údaje o klientovi a požadované úvěrové angažovanosti, zprávu klientského pracovníka a zprávu úvěrového analytika doplněnou u vybraných případů o pohled sektorového analytika. Druhým případem je tzv. zkrácený úvěrový návrh, kterého se využívá se u obchodů zajištěných prvotřídním předmětem jistoty, pro mimořádné schválení operací typu prodloužení či krátkodobého překročení platných limitů. Třetí typ vychází ze systému pro vyhodnocení klienta z SME segmentu ve zkrácené formě u bonitních klientů. Je rozšířené o stanovisko případně zprávu úvěrového analytika u ostatních klientů SME. Poslední typ úvěrového návrhu je psán v angličtině a jedná se o všechny případy, kdy je úvěrová angažovanost schvalována na úrovni mateřské společnosti.

Úvěrový návrh následně schvaluje příslušná schvalovací úroveň, která je určena na základě několika parametrů: ratingu klienta, povahou žádosti, výše tzv. celkového rizika skupiny což je výše celkové angažovanosti banky v případě, že klient je součástí širší skupiny, která je klientem některé ze společností v rámci skupiny. Ex-post monitoring, který se v bance posléze provádí je zaměřen v podstatě na použité postupy a úvěrovou politiku.

Při přípravě úvěrového návrhu klientská obsluha a úvěrový specialista nejprve zkontroluje, zda klient není v insolvenční situaci v souladu s interními nařízeními a zákona o úpadku a způsobech jeho řešení. Následně připraví úvěrový návrh obsahující finanční a nefinanční analýzu klienta spolu s výhledy na budoucí období a předloží jej credit sponzorovi. Ten prověří kvalitu a věcnou správnost návrhu a doporučí jej ke schválení. Odesláním úvěrového návrhu do schvalovacího procesu tak potvrzuje, že doporučuje tento návrh ke schválení. Credit sponzor pak odešle návrh do útvaru zodpovědného za posuzování a schvalování korporátních úvěrů k vypracování nezávislého stanoviska tzv. advice (pokud nemá pravomoc sám úvěr schválit). V závislosti na výši úvěru a riziku, které skýtá daná transakce, může případně v jednodušších případech sám credit sponzor schválit úvěr. Komunikace se vždy řídí přesnou konvencí a musejí mít standardní formu. Po předložení úvěrového návrhu do schvalovacího procesu již nesmí být návrh dále upravován. V případě závažných nedostatků nebo nových informací lze úvěrový návrh buď stáhnout ze schvalování a po doplnění předložit znovu anebo využít možnosti reakce na nezávislé stanovisko risk manažera. Jak úvěrový specialista, tak schvalovatelé na různých úrovních mohou navrhnout schválení úvěru, ale s podmínkou splnění a dodržování určitých podmínek, tzv. kovenant.

#### 4.4.1. Účel úvěru

Předkladatel úvěrového návrhu (klientský pracovník ve spolupráci s úvěrovým analytikem) prověří důvody žádosti klienta o úvěr. Je-li úvěr požadován v rámci investičního projektu, pak by mělo být zřejmé, co projekt zahrnuje a jaké jsou ekonomické důvody pro jeho realizaci. Je-li požadavek na úvěr výsledkem vyšší potřeby pracovního kapitálu, pak by měl být zřejmý jeho základní mechanismus. Je třeba zdůraznit, že v mnoha případech realizace investičního projektu vyžaduje vyšší objem pracovního kapitálu.

Vybraná banka se snaží při poskytování úvěrů omezit na „skutečné“ potřeby klienta. Linky, které nejsou čerpány po dlouhou dobu, mohou být udržovány, jestliže jsou ospravedlněné z hlediska (skupinového) rizika za podmínky celkové výnosnosti klienta pro banku. Banka obezřetně přistupuje k přeřinancování úvěru poskytnutého jinou bankou nebo finanční institucí, zejména ve vztahu k novým klientům a těm, kteří si stěžují na služby jejich stávající banky. Financování investic do pozemků a budov, které nejsou ve vlastnictví příjemce úvěru jsou rovněž předmětem obezřetného přístupu. Totéž se týká financování investičních úvěrů s vysokým leverage, financování spekulací s akciemi a financování akvizic.

#### *4.4.2. Provozní financování*

Tyto úvěry musí vyhovovat standardním finančním potřebám ve vztahu k výrobnímu cyklu a je třeba rovněž brát v úvahu sezónní výkyvy. Nepřiměřeně vysoké zásoby a pohledávky, nedostatek provozního kapitálu na krytí takových aktiv, nekontrolované náklady nebo ztráty, aj. vedou k úvěrovým požadavkům, ale tato banka je zpravidla nefinancuje. Pochybné a neprodejné pohledávky a zásoby banka rovněž bere v úvahu. Je politikou banky netrvat u klientů, kteří jsou vysoce bonitní a požadovaná angažovanost je relativně nízká na „financování podloženém aktivy“ (tzv. regulaci). Zástavu pohledávek provádí vybraná banka v odůvodněných případech, avšak bez kalkulace jistících hodnot. Pravidelná prověrka portfolia zastavených pohledávek je prováděná v průběhu pravidelné kontroly úvěrového vztahu a je nastaven přiměřený (v souladu s podílem banky na celkové úvěrové angažovanosti) obrát přes účet klienta u banky. Je však politikou banky regulovat provozní úvěr s horší bonitou a u případů, kde se jedná o vysokou angažovanost banky vůči klientovi. Bez ohledu na rating vybrané banky regulaci provozního úvěru v případech, kdy tak činí i jiné financující banky daného klienta.

#### *4.4.3. Podrozkahová angažovanost*

Při poskytování podrozkahové úvěrové angažovanosti, vystavování platebních a neplatebních záruk, akreditivů, je třeba věnovat pozornost činnosti/transakci, která má být takto zajištěna. Je politikou banky požadovat, aby finanční transakce, která je spojena se zajišťovanou transakcí, byla prováděna prostřednictvím účtů u banky. Banka nevydává záruky či akreditivy, pokud účel vydání záruky či akreditivu není bance známý nebo dostatečně zřejmý, nelze dostatečně odhadnout riziko nebo vedení společnosti nemá dostatečné zkušenosti s typem transakce nebo obchodu, který má být zajištěn. Výše zaručované částky musí být vždy jednoznačně definovány. Platnost záruky nebo termín, ve kterém bude banka zproštěna svého závazku, musí být konkrétně specifikován (to neplatí pro celní záruky). Pro banku je nepřijatelné aby záruka přesahovala 5 let a banka samotná nemohla platnost ukončit. Při vydávání závazných příslibů a bid bondů musí být banka připravena, je-li to požadavkem klienta, vystavit i kauční záruku, akontační záruku atd. Navíc je třeba počítat s celkovými očekávanými finančními požadavky klienta, které vyplývají ze zakázky (včetně případné potřeby pracovního kapitálu a investic).

#### 4.4.4. Účelové úvěry

Dostatečná kapacita klienta pro splácení jistiny je prvním a nejdůležitějším kritériem při poskytování účelových úvěrů. Lze na ni částečně usuzovat na základě minulé zkušenosti, ale doporučuje se odvodit ji především z výhledu hospodaření. Banka uvažuje konzervativně a vytváří v tomto ohledu určitý polštář, jestliže cash flow z řádné činnosti více kolísá nebo výhled je méně příznivý nebo jestliže je potřeba splácet více investic, které jsou nezbytné pro dosažení a udržení obchodních cílů klienta. Nebude-li úvěr splácen z cash flow z řádné činnosti, ale např. z prodeje aktiv nebo jiné mimořádné činnosti, pak tento zdroj splátek musí být specifikován předem a musí být smluvně zakotven.

Banka při poskytování úvěrové angažovanosti na investiční akce požaduje, aby společnost část (nejlépe okolo 30%, ale toto není striktně požadováno, existují-li jiné podpůrné prvky) hradila z vlastních zdrojů. Obvykle by splatnost úvěru neměla přesahovat ekonomickou a účetní životnost financované investice (např. 4-6 let pro stroje a 10-15 let pro nemovitosti). Poskytnutí delší splatnosti než 4 roky (stroje a zařízení) resp. 15 let (nemovitosti) musí být jasně vysvětleno v úvěrovém návrhu. Splátkový kalendář nebo období odkladu splátek (grace period) se obvykle nastavuje podle průběhu cash flow dané investice (investice s odloženou návratností). Úvěry s jednorázovou splatností (tzv. bullet) vyžadují kritické ocenění schopnosti splatit celý úvěr v den splatnosti. Čerpání investičních úvěrů je vždy prováděno na základě předložení dokladů akceptovatelných pro banku.

#### 4.4.5. Kovenanty

Kovenanty ošetřují úvěrové obchody a snižují riziko, že banka včas neodhalí problémy klienta. Kovenanty se vztahují ke kritériím, která musí dlužník plnit, k frekvenci, se kterou musí klient bance předkládat potřebné informace, a v některých případech i k jiným faktorům, na nichž je úvěrová angažovanost postavena (např. zachování základní akcionářské struktury, uchování jména společnosti, atd.). Smluvní (externí) kovenanty musí banka vždy důkladně s klientem napřed projednat než jich uplatní. Tato diskuse často umožňuje dobré pochopení konkrétních plánů a strategie klienta.

Smluvní kovenanty musí být jednoznačně a srozumitelně definovány a musí umožňovat snadné monitorování ekonomického vývoje klienta. Jsou zvoleny s ohledem na typ a účel financování. Jejich hodnota se volí na takové úrovni, aby umožňovala managementu řídit podnikání a současně umožňovala bance efektivně řídit riziko a včas reagovat na zhoršující se ekonomickou situaci klienta. Kovenanty by přitom měly zůstat dynamické, aby kopírovaly očekávanou výkonnost klienta. Plnění kovenant je kontrolováno pravidelně, minimálně při příležitosti obnovy (credit review) úvěrového vztahu. Pokud je klient není schopen plnit, měly by s ním být znovu projednány. Výsledek jednání musí být předložen k rozhodnutí schvalovateli, a pokud to nezbytné musí být uzavřen i dodatek k úvěrové smlouvě. Úvěr může být dokonce pro neplnění kovenant i pozastaven či sesplacněn. Druhý typ, vnitřní kovenanty se liší od externích tím, že klient o nich neví. Tyto kovenanty slouží jako vnitřní signál pro pracovníky banky. Pokud jsou porušeny, pak musí

dojít k přehodnocení klienta a vyžaduje-li to situace, musí být schvalovatel požádán o nové rozhodnutí.

#### 4.4.6. Zajištění

*Nevstupujeme na potápějící se loď proto, že máme dobrou záchrannou vestu. Na druhé straně je nebezpečné vstupovat na loď bez záchranné vesty, zejména když hrozí bouře.* Toto je jedno z hesel, kterých si risk manažeři ve vybrané bance pro účely této práce jsou dobře vědomi. Je dobré si všimnout, že zajištění je způsobem „závazku klienta“. Je-li riziko spojené s poskytnutím úvěru vysoké, pak banka požaduje zajištění pro případ, že se dlužník dostane do problémů. Zástavy aktiv financovaných bankou ve prospěch jiných věřitelů jsou nepřijatelné. Lze dělat výjimky při zástavě nemovitostí na druhém pořadí (v případech, kdy hodnota zajištění přesahuje výši pohledávky zajištěné na prvním místě), křížovém zajištění nebo sdílené zástavě, avšak všeobecně se těmto typům zástav to banka spíše vyhýbá.

Úvěry nebo limity mohou být poskytnuty i bez zajištění, banka se však nesmí ocitnout v nevýhodném postavení ve srovnání s ostatními věřiteli se stejným statutem. Proto banka uplatňuje v úvěrových smlouvách oprávnění banky pro případ porušení smlouvy některá ustanovení (např. *pari passu*, *negative pledge* či *event of/cross default*).

Zástava aktiv při poskytnutí úvěrů by takovým klientům měla být doplněna ručitelským prohlášením vlastníků společnosti. Ručitelská prohlášení nejsou obvykle vyžadována u bonitních klientů, kde se jedná o nižší částky nebo u velmi bonitních klientů, kteří jsou omezeni v zastavování majetku jinými smlouvami (nutno uplatnit opět klausule typu *pari passu* či *negative pledge*) nebo je úvěr zajištěn typem zajištění, které dostatečně ošetřuje riziko, či jiným smluvním závazkem, který zabezpečuje dostatečnou kumulaci vlastního kapitálu.

Banka se snaží se vyvarovat komplikované struktury zajištění: jednoduchost znamená nižší náklady a umožňuje rychlejší rozhodnutí a potvrzení úvěru. Kromě toho kvalita rizika je obvykle nepřímě úměrná (složitosti) struktuře zajištění.

Pro banku je nutné zajistit soulad úvěrové angažovanosti a zajištění. Snahou je, aby byl časový soulad splatnosti pohledávky banky a platnosti zástavního práva, bankovní záruky, ručení apod. (tj. jednotlivé jistící instrumenty musí být zastaveny po celou dobu, kdy je banka v závazku). Druhým požadavkem je, aby byla zachována měnová konzistence úvěrové angažovanosti se zajištěním a dále specifikace vzniku zástavního práva ve vazbě na čerpání úvěru (tj. právní perfektnost při stanovení vzniku zástavního práva).

Firemní a bankovní záruky musí zahrnovat jistinu a příslušenství. Zachování stávající výše úvěru nebo limitů může vyžadovat dodatečné zajištění, rozhodně při zhoršení ratingu nebo výrazném poklesu hodnoty zajištění.

Je-li poskytnutí úvěru nebo limitu založeno na hodnocení skupiny, pak by se tato skutečnost měla odrazit v poskytnutí záruky (*Letter of Guarantee*, *Letter of Comfort*, *Letter of Intent*) ve prospěch banky.

## 4.5. Rozhodnutí individuálního schvalovatele

Pro schvalovací úroveň v rámci pobočky je standardně schvalovatel zároveň i credit sponzorem. Přestože jsou rozhodnutí individuálního schvalovatele zasílána ostatním účastníkům úvěrového procesu pouze elektronicky, je nutné vyhotovit výtisk rozhodnutí a ten musí být opatřen podpisem schvalovatele a úvěrový specialista takto ověřené podpisem pak vloží toto podepsané rozhodnutí do úvěrové složky vedené na pobočce. Pokud je požadováno potvrzení tzv. procesní třídy (vyjadřující kombinaci rizika obchodu a výše poskytované částky) risk manažerem tak mu schvalovatel zašle návrh s žádostí o potvrzení procesní třídy. Následně přijme příslušné rozhodnutí a oznámí svoje rozhodnutí tím, že zašle úvěrový návrh spolu se svým rozhodnutím. Schvalovatel pak zašle své rozhodnutí právníkům, kteří připraví smluvní dokumentaci, která je v souladu s návrhem, přesně tak, jak byl schválen. Pokud je součástí rozhodnutí i požadavek na nestandardní smluvní kovenanty (podmínky), tak musí pobočka případně ve spolupráci s risk manažerem zajistit doručení definice ekonomické podstaty těchto kovenant vyjádřené v terminologii účetních výkazů klienta právníkům.

## 4.6. Příprava nezávislého stanoviska

Risk manažer jak již bylo zmíněno je v této bance role zodpovědná za přípravu nezávislého stanoviska k zaslanému úvěrovému návrhu. Risk manažer odpovídá za rozhodnutí o schvalovací úrovni pro předložený úvěrový návrh. Zadává do speciální databáze údaje o schvalovaném návrhu a zasílá úvěrový návrh spolu se svým nezávislým stanoviskem na úvěrový výbor. Nezávislé stanovisko je v podstatě novou analýzou dlužníka resp. žadatele o úvěr, protože úvěroví specialisté, kteří zpracovávají analýzu do úvěrového návrhu často neodhalí některá specifická rizika úvěrového případu. Navíc tato praktika je v souladu se zásadou „čtyř očí“. Credit sponzor pak může reagovat na toto nezávislé stanovisko. Reakce na nezávislé stanovisko vydané na úrovni mateřské společnosti musí být podpořena výkonným ředitelem. Pokud Credit sponzor chce reagovat na nezávislé stanovisko, tak svoji reakci musí poslat příslušné schvalovací úrovni.

## 4.7. Smluvní dokumentace

### 4.7.1. Příprava smluvní dokumentace

Za doručení veškerých podkladů k tvorbě smluvní dokumentace včetně aktuálních údajů pro identifikaci klienta (a osob, oprávněných podepisovat za klienta) do útvaru pro správu úvěrů je odpovědný relationship manager, který spolu s úvěrovým specialistou musí zajistit doručení aktuálního výpisu z Obchodního rejstříku nebo zápisu z valné hromady (pokud údaje v Obchodním Rejstříku nejsou aktuální) nebo jiný adekvátní dokument na útvar pro správu úvěrů.

Správce úvěrů odpovídá za právní perfektnost smluvní dokumentace s výjimkou identifikace klienta a osob, oprávněných k podepsání za klienta a právoplatného podpisu smluvní dokumentace. Tuto odpovědnost nese relationship manager a úvěrový specialista. Správce úvěrů také odpovídá za soulad smluvní dokumentace

s rozhodnutím schvalovatele a ostatními vnitrobankovními předpisy vztahujícími se k přípravě smluvní dokumentace.

Správce úvěrů začíná zpracovávat smluvní dokumentaci v okamžiku, když je mu doručeno rozhodnutí schvalovatele, když relationship manager a úvěrový specialista požádá o vytvoření smluvní dokumentace a nakonec, když má k dispozici nezbytné podklady.

Proto zajišťuje pravidelnou kontrolu došlých dokumentů ve svém regionu a vždy kontaktuje příslušného relationship managera nebo úvěrového specialistu a žádá případně o další dispozice (např. termín přípravy smlouvy) obdržel rozhodnutí schvalovatele. Pracovník správy úvěrů převezme od relationship managera či úvěrového specialisty podklady pro přípravu smluvní dokumentace a zkontroluje jejich kompletnost. Následně ověří údaje na výpisu z obchodního rejstříku v internetové databázi obchodního rejstříku. V případě, že nesouhlasí název klienta, sídlo klienta, IČ klienta nebo osoba oprávněná zastupovat klienta, tak informuje e-mailem relationship managera nebo úvěrového specialistu a požádá je o aktuální podklady nebo doplnění podkladů. Poté vytvoří smluvní dokumentaci dle rozhodnutí schvalovatele v souladu s vnitřními předpisy banky včetně interních předpisů tohoto útvaru.

#### 4.7.2. Předložení smluvní dokumentace klientovi

Úvěrový specialista nejprve předloží smluvní dokumentaci klientovi k připomínce a zpracuje připomínky klienta. Může se jednat o podmínky, jako např. splatnost, výše sazeb, zajištění apod., které omezují klienta, ale z hlediska banky eliminují úvěrové riziko. Pak předloží správci úvěrů návrhy na změny smluvní dokumentace v případě, že klient má připomínky k smluvní dokumentaci. Úvěrový specialista je odpovědný za to, že veškerá smluvní dojednání s klientem budou uzavřena za podmínek uvedených v rozhodnutí schvalovatele. Případné změny podmínek smluvní dokumentace oproti rozhodnutí schvalovatele musí být provedeny speciálního nařízení pro zpracování změn ve smluvní dokumentaci oproti rozhodnutí schvalovatele.

Regionální vedoucí správy úvěrů je odpovědný za existenci aktuálního parafového vzoru s parafovy oprávněných pracovníků. Parafový vzor je (analogicky podpisovému vzoru) soupis jmen pracovníků, oprávněných parafovat smluvní dokumentace, doplněný o parafovy jednotlivých pracovníků. Parafový vzor slouží k identifikaci pracovníka, který parafoval smluvní dokumentace, proto nesmí více pracovníků používat stejnou parafovu pro parafování smluvní dokumentace.

Správa korporátních úvěrů pak předá vytištěnou smluvní dokumentaci s parafovy správce úvěrů, s přelepku a s podpisem správce úvěrů na přelepce nejčastěji úvěrovému specialistovi.

#### 4.7.3. Podepsání smluvní dokumentace

Podpis smluvní dokumentace musí být v souladu se zásadami uzavírání smluvní dokumentace vydávanými bankou. Relationship manager zde odpovídá za to, že smluvní dokumentace je právoplatně podepsána. Ředitel pobočky je odpovědný za existenci aktuálního parafového vzoru pobočky s parafovy oprávněných



pracovníků. Parafový vzor je (analogicky podpisovému vzoru) soupis jmen pracovníků, oprávněných parafovat smluvní dokumentace, doplněný o paraфы jednotlivých pracovníků.

Následně klientská obsluha zkontroluje, zda klient není v insolvenční podle interních instrukcí postupů v úvěrovém procesu pro korporátní klienty a v souvislosti s účinností Zákona o úpadku a způsobech jeho řešení. Zajistí podpisy smluvní dokumentace oprávněnými osobami za klienta a za banku. Pokud byla relationship managerem předána smluvní dokumentace k podpisu v elektronické podobě, je odpovědný (spolu se žadatelem o předání smluvní dokumentace v elektronické podobě) za to, že smluvní dokumentace podepsaná klientem je stejná jako smluvní dokumentace zasláná správcem úvěrů. Musí překontrolovat celou smluvní dokumentaci a svojí parafovy na každou stránku smluvní dokumentace potvrdit, že smluvní dokumentace podepsaná klientem je stejná jako smluvní dokumentace zasláná správcem úvěrů. Pak se podepíše přes přelepku smlouvy na první a poslední straně smlouvy.

Následně klientská obsluha ještě zašle správci úvěrů informaci o podpisu smluvní dokumentace klientem.

## 4.8. Realizace rozhodnutí

Kompletní smluvní dokumentace včetně případných zajišťovacích smluv je zpracovávána pracovníky útvaru správy úvěrů na základě schválených podmínek uvedených v úvěrovém návrhu a v souladu s úvěrovou politikou banky. Relationship manager odpovídá za ověření podpisu klienta na smluvní dokumentaci a také za perfektnost zajištění. Pečlivé každodenní monitorování čerpání, splácení (včetně úroků a poplatků), plnění smluvních podmínek atd. je součástí každodenních pracovních úkolů útvarů předkladatele a útvaru správy úvěrů. Vzhledem k tomu, že banka chce znát vývoj vztahu s klientem a možná rizika, provádí se pravidelná periodická kontrola každého případu.

## 4.9. Čerpání úvěrové angažovanosti

### 4.9.1. *První čerpání úvěrové angažovanosti*

Zodpovědnost za dodržování pravidel kontroly plnění podmínek při prvním a dalším čerpání úvěrové angažovanosti je rozdělena mezi Relationship Managera, úvěrového specialistu a správce úvěrů. Čerpání úvěrové angažovanosti bez splnění podmínek čerpání uvedených v smluvní dokumentaci je možné pouze výjimečně na základě souhlasu schvalovatele. Správce úvěrů eviduje tyto výjimky a následně prověřuje, že odložené podmínky čerpání byly splněny dodatečně. Za podmínku čerpání se nepovažuje uzavření smluvní dokumentace, protože nutno říci, že ta musí být uzavřena vždy.

Pokud byla smluvní dokumentace předána relationship managerovi či úvěrovému specialistovi v tištěné podobě, postačí pro čerpání úvěrové angažovanosti doručení kopie strany smluvní dokumentace s podpisy klienta a s podpisem za banku (v případě, že není podpis za banku, tak s parafovy pověřeného pracovníka banky

uvedeného v parafovém vzoru pobočky) a vždy i všech ostatních stran, v nichž došlo k jakémukoli doplnění či změně oproti verzi předané správcem úvěrů. Klientská obsluha před čerpáním nejprve zkontrolují splnění všech stanovených smluvních podmínek (zejména podmínek čerpání, příslušných finančních a nefinančních ukazatelů), a to zda nejsou překročeny schválené úvěrové limity. Poté musí být zaslána kopie smluvní dokumentace a dokumentů, prokazujících vznik zajištění (pokud jsou podmínkou prvního čerpání), doplněné o nezbytné náležitosti (ověření podpisu, souhlas kopie s originálem, případně kód faxové tabulky atd.) správci úvěrů.

Relationship manager předáním strany podepsané klientem potvrzuje, že smluvní dokumentace je právoplatně podepsána klientem a že originál smluvní dokumentace je pod kontrolou banky. Tato strana (stejně jako ostatní strany smluvní dokumentace) musí být řádně parafována. Klientská obsluha pak vyplní věcně správně příslušné doklady, které se vztahují ke konkrétnímu typu produktu a předá příslušné vyplněné soubory a event. další požadované dokumenty dle příslušných produktových předpisů (např. kopii akceptované žádosti klienta v případě revolvingového úvěru) správci úvěrů.

#### *4.9.1. Další čerpání úvěrové angažovanosti*

V případě, že se jedná o další čerpání (nikoliv první) pak klientská obsluha případně úvěrový specialista zkontroluje splnění všech stanovených smluvních podmínek (zejména podmínek čerpání) a také formální náležitosti, soulad s limitem, regulací, správnost a právoplatnost podpisu klienta na klientem doručených dokumentech. Pak rozhodne o akceptaci (příp. částečné akceptaci) žádosti klienta a pošle klientovi oznámení o neakceptování žádosti klienta při neplnění podmínek klientovi, pokud neakceptuje žádost klienta, a čerpání neumožní. Zároveň musí vyplnit další doklady, které se vztahují ke konkrétnímu typu produktu a odeslat tyto příslušné vyplněné dokumenty a podklady pro čerpání správci úvěrů.

### **4.10. Předání kompletní smluvní dokumentace**

Ve vybrané bance platí zásada, že originály smluvní dokumentace nesmí být nikdy uloženy v úvěrové složce, a tak musí být vždy uloženy v souladu s instrukcemi banky na odděleném místě. Za předání originálu smluvní dokumentace osobě, která je pověřená jejich uložením na vymezené místo, je zodpovědný relationship manager příp. úvěrový specialista. Originály smluvní dokumentace musí být předány vždy tzv. protokolárně. Protokol o předání originálů se zakládá do samostatné složky na pobočce.

Typy smluvní dokumentace, jsou předávány k uskladnění v centrálním skladu. Ostatní smluvní dokumentace jsou ukládány na pobočce. Originály smluvní dokumentace jsou předány z pobočky do útvaru správy úvěrů, kde jsou naskenovány a elektronicky uloženy ve speciální aplikaci pro evidenci smluvní dokumentace.

#### **4.11. Monitoring úvěrové angažovanosti**

Klientská obsluha a úvěroví specialisté provádí pravidelně monitoring a předávání informací o změnách na straně klienta tak, že zasílají nebo předávají správci úvěrů informace o změnách, které se týkají úvěrové angažovanosti, zajištění klienta (např. údaje o změně jistící hodnoty zajištění) nebo klienta samotného. Informace předávají v případě, že správce úvěrů není informován prostřednictvím schvalovatele. Zde platí, že informace musí předat ihned, jakmile se o nich dozví, neboť by jinak banka mohla být vystavena vysokému úvěrovému riziku, kdyby například klientova zástava nemovitostí byla znehodnocena a klient se dostal do insolvence, nebude se mít banka jak zahojit.

#### **4.12. Organizace řízení úvěrového rizika**

Spolu se schvalovacím procesem je ve vybrané bance zřízen podpůrný systém pro sledování rizika úvěrového portfolia. Ten se zaměřuje zejména na skupinové riziko, riziko odvětví, teritoriální riziko, tvorbu opravných položek a rezerv, interní hodnotící ratingové systémy a další parametry vztahů s klienty. Ty umožňují této bance sledovat celkové úvěrové portfolio a řídit jeho rizika. Součástí úvěrové činnosti jsou také příslušné systémy pro potřeby účetnictví a výkaznictví, které slouží nejen pro vnitřní potřebu banky, ale zejména pro potřeby regulatoriky a bankovního dozoru ČNB.

### **5. Porovnání vybraných ukazatelů při posuzování kreditního rizika**

Banka, která pro tuto diplomní práci byla zvolena, využívá některé ukazatele, které komplexně řeší problematiku výnosnosti vztahu banky a klienta. Uživatelé těchto ukazatelů však nejsou jen úvěroví analytici, ale tyto ukazatele slouží zároveň relationship managerům, managerům poboček stejně tak, jako vedení banky na nejvyšších úrovních. Těmito ukazateli jsou RAROC a ROE. Ukazatel RAROC není zatím v domácí literatuře detailněji zmíněn či popsán, a proto jeho chování a charakteristiky budou nastíněny v této kapitole a také budou oba dva ukazatele porovnány, jak se chovají oba ukazatele v různých situacích a za různých podmínek v úvěrových obchodech.

#### **5.1. Úvod - RAROC**

RAROC (Risk Adjusted Return On Capital) je rizikově vážená výnosnost kapitálu banky. Jedná se o rizikově upravený nástroj řízení a měření profitability. Představuje rizikově upravenou finanční výkonnost společnosti a je poměrovým ukazatelem, který porovnává tzv. rizikově upravený výnos ke kapitálu potřebnému

na pokrytí souvisejících rizik. Poskytuje jednotný pohled na profitabilitu napříč různými typy byznysu. RAROC a podobné koncepty jako RORAC a RARORAC jsou užívány hlavně bankami a pojišťovacími společnostmi. RAROC je též definován jako poměr rizikově váženého obrátu k ekonomickému kapitálu.

Vývoj metodologie RAROCu začal koncem sedmdesátých let, iniciován v USA skupinou několika bank. Jejich původním záměrem bylo změřit riziko úvěrového portfolia a objemu vlastního kapitálu nezbytného k limitování expozice bankovních věřitelů a ostatních věřitelů vůči specifické pravděpodobnosti ztráty z úvěrů. Od té doby bezpočet velkých bank aplikovalo RAROC (nebo podobných nástrojů založených na stejném principu). Jejich cíl je ve většině případů kvantifikovat objem vlastního kapitálu, který je potřeba k podpoře jejich aktivit. Jednalo se o aktivity založené na bázi poplatků z obchodování stejně jako tradičních půjček.

## 5.2. RAROC versus ROE

ROE měří výkonnost společnosti jako celku (jejích investic a dopadu finanční struktury). RAROC (Risk Adjusted Return on Capital) je určitou obdobou ROE při použití ex-ante odhadu ziskovosti. Na rozdíl od ROE, RAROC využívá metodiku Basel II pro výpočet kapitálové přiměřenosti (důležitý pro reporting vůči ČNB) a také zlepšuje metodiku pricingu. Informace o RAROCu umožňují manažerům a relationship managerům lépe porozumět, kde a jak dochází ke tvorbě či naopak ztrátě hodnoty, která z obchodů vyplývá pro akcionáře. RAROC se využívá ze dvou hlavních důvodů. Prvním důvodem proč se sleduje a využívá je pro účely risk managementu. Ukazuje totiž, jak každá transakce přispívá k celkovému riziku, kterému je banka vystavena. Druhým důvodem je vyhodnocení výkonnosti banky. RAROC je určujícím faktorem pro ekonomickou profitabilitu velmi rozličných transakcí na srovnatelné, rizikově upravené bázi napříč různými zdroji rizika. RAROC může být kalkulován jak na úrovni banky, segmentu tak i jednotlivého vztahu s klientem a pro jednotlivé transakce, čímž vlastně poskytuje nástroj pro pružné rozhodování ze strany banky. Oba dva ukazatele se vypočítávají se podle vzorců, uvedených dále. Při výpočtu ROE se započítávají pouze náklady ve vztahu k transakci/klientovi. Při výpočtu RAROC se započítávají náklady ve vztahu k transakci/klientovi a náklady úvěrového rizika (dle speciálního modelu). Při hodnocení vztahu výnosy/náklady z transakce je třeba provést oba výpočty jak ROE i RAROC a to jak na úrovni (navrhované) jednotlivé transakce tak na úrovni klienta.

Pro ukazatele je třeba poznat výši ekonomického kapitálu, který je přiřazen na základě tří rizikových faktorů: tržního, úvěrového a operačního rizika. Metodologie ekonomického kapitálu mohou být uplatněny napříč různými produkty, klienty, obchodních linek a dalších typů segmentace. Výsledný kapitál přiřazený každé obchodní lince poskytuje finanční rámec sloužící k porozumění a ohodnocení výkonnosti a aktivnímu řízení složení obchodního portfolia.

### 5.2.1. Výpočet složek jednotlivých ukazatelů

#### Výpočet ROE:

$$\text{ROE} = \frac{(\text{výnosy} - \text{provozní náklady}) * (1 - \text{sazba daně})}{\text{Kapitál}}$$

#### Výpočet RAROC:

$$\text{RAROC} = \frac{(\text{výnosy} - \text{provozní náklady} - \text{očekávaná ztráta}) * (1 - \text{sazba daně})}{\text{neočekávaná ztráta}}$$

nebo:

$$\text{RAROC} = \frac{(\text{hrubý výnos} - \text{očekávaná ztráta}) * (1 - \text{sazba daně ze zisku})}{\text{Kapitálový požadavek}_{\text{Basel2}} + \text{YORE}}$$

Výnosy uváděné ve vzorci představují v podstatě veškeré příjmy z úvěrového obchodu a „ancilliary businessu“ (neúvěrové výnosy). Druhou složkou obou vzorců jsou provozní náklady, které se stanovují pomocí Cost/Income ratio (odhadem asi 30%). Jedná se o tu část operativních nákladů segmentu, které jsou přiřčeny ke každé úvěrové transakci. Sazba daně je standardně nastavena pro výpočet na 21% a je uplatněna na všechny transakce, čímž snižuje objem celkových příjmů banky na čistý rizikově vážený příjem. Při výpočtu ukazatele se uvádí ekonomický kapitál, což je kapitál, který banka drží jako jakýsi nárazník proti potenciálním (neočekávaným) ztrátám.

Ve výpočtu RAROCu se musí napřed vypočítat parametr odhadující očekávanou ztrátu EL (Expected Loss). Ta představuje typickou ztrátu z úvěru spojenou s konkrétní expozicí vyplývající z úvěru. Jinak řečeno vlastně indikuje pravděpodobnost ztráty na základě níž je pak počítána základní sazba „premium“. Očekávaná ztráta závisí na komponentách vyjádřených ve vzorci pro její výpočet:

$$\text{EL} = \text{PD} * \text{EAD} * \text{LGD}(\%)$$

**PD (Probability of Default)** je hodnota odvozená z PD ratingu klienta a znamená pravděpodobnost, že se protistrana v určitém období dostane do defaultu. Za toto období se považuje jeden rok (od okamžiku, kdy se vypočítává). Pro tyto účely má tato banka vytvořenu stupnici od 1-12 a každý stupeň zde představuje průměrnou pravděpodobnost selhání a uvádí se tedy v procentech. Tento ukazatel se tedy vztahuje k protistraně.

**EAD (Exposure At Default)** představuje okamžitou angažovanost banky při defaultu klienta a vztahuje se k produktu, který je předmětem obchodu a míře ztrátovosti související se zajištěním transakce. Pro EAD platí vztah:  $\text{EAD} = \text{váha1} * (\text{čerp.část} + \text{váha2} * \text{nečerp. část})$ .

**LGD(Loss Given Default)** je ztráta vyplývající z defaultu. Je to parametr kombinující nominální objem transakce a typ produktu. LGD je ukazatelem, který srovnává velikost způsobené ztráty k ostatním zbývajícím úvěrovým expozicím.

Z hlediska nákladů a úrokové míry stanovené pro každý úvěr se dá říci, že by tyto měly respektovat následující zásady:

Minimální úroková míra by měla být stanovena tak aby pokryla čtyři základní prvky. Náklady vztahující se ke vlastnímu kapitálu (Equity Costs), tedy měla by být pokryt neočekávanou ztrátou. Druhým prvkem je riziková premie (Risk Premium), která má pokrýt očekávanou ztrátu. Operační náklady (Operating Costs) jsou třetím typem nákladů a představují náklady, které má banka s nakládáním a monitoringem úvěru. Poslední důležitou položkou, kterou musí minimální úroková míra pokrýt, jsou náklady na přefinancování (Refinancing Costs), což jsou náklady, které banka má v souvislosti s vnějším financováním (nejčastěji na mezibankovním trhu).

Druhou částí vzorce, která je skutečným oříškem a v této vybrané bance se jí věnuje celá skupina expertů je neočekávaná ztráta označována zkratkou UL (Unexpected Loss), ta představuje Regulační kapitál (RGC).

Pro neočekávanou ztrátu platí následující funkční vztah:

$$UL = f(PD, EAD, LGD)$$

Konkrétní matematický model a vazby v něm zde nejsou uvedeny, neboť to by již značně přesahovalo rozsah této diplomní práce. Navíc se jedná o know how, které je výhradním vlastnictvím vybrané banky. Proto se práce omezí na základní specifikaci neočekávané ztráty. Neočekávaná ztráta představuje rezervu, která pokrývá neočekávané situace na trhu (na rozdíl od očekávané ztráty, která je zohledněna v pricingu). Neočekávaná ztráta je vyjádřena jako kapitál ve formě rezervy.

Ve vybrané bance je v segmentu Corporate využívána kalkulace RAROC pro rozhodování o stanovení ceny produktu tzv.pricingu. Jsou stanoveny minimální procentní hodnoty RAROCu a zároveň jsou nastaveny pravomoci schvalování obchodů pro příslušné RAROCy a případné výjimky, pokud je hodnota tohoto ukazatele nižší než stanovená hranice. V bance se rozlišují dvě dimenze RAROCu. Jsou jimi relationship RAROC, který počítán na všechny produkty, kde existuje angažovanost banky vůči klientovi jako celek. Druhým typem je Transactional RAROC, který představuje RAROC, který je vypočítán na jednotlivou transakci (resp.produkt). Na základě těchto dvou dimenzí RAROCu jsou pak v této bance nastaveny schvalovací úrovně pro jednotlivé obchody.

### 5.3. Podmínky a předpoklady testování ukazatelů

Pro testování byl vybrán reálně existující podnik, podnikající v oboru stavebnictví. Tomuto klientovi byl na základě jeho reálných finančních údajů (rozvahy a výsledovky) a autorem práce provedeného nefinančního hodnocení (informace o managementu, atraktivitě odvětví a dalších dohromady dvaceti kritérií) práce

vypočten a přiřazen rating PD 4. Na tomto klientovi byly testovány tyto dva ukazatele - ROE a RAROC. Pro hodnocení ukazatelů RAROC a ROE bylo zvoleno několik základních bankovních produktů, na nichž byl vztah mezi produktem, zajištěním, splatností a dalšími parametry testován a různých podmínek nastavených danému produktu a zkoumán výsledný vliv na ukazatele RAROC a ROE.

Těmito vybranými bankovními produkty byly:

- Účelový úvěr
- Individuální bankovní záruka - celní
- Kontokorent nezávazný
- Kontokorent závazný
- Revolving nezávazný
- Revolving závazný
- Revolving závazný s výpovědní lhůtou
- Individuální příslib záruky nebo úvěru (z hlediska kalkulace se jedná o totéž)
- Individuální akreditiv

Mezi produkty nejsou záměrně zahrnuty některé specifické formy financování, a limity pro operace na finančních (a jiných) trzích ani limity zahrnující vystavování více produktů najednou zvané v bance tzv. "mix linkou" (obsahující záruky, akreditivy, operace na finančních trzích aj.). Pro přehlednost nebyly ve všech případech uváděny rozbory každého produktu zvlášť, ale vždy pokud se některý z produktů výrazně odlišoval, je vysvětlena příčina odlišného chování.

#### 5.4. Východiska modelu

Pro jednotlivé produkty byla shodně nastavena částka poskytovaná 100 milionů korun, která klientovi bude hypoteticky poskytnuta na období jednoho roku. Celková angažovanost banky tedy byla 1 miliarda korun. Klientovi byly produkty poskytnuty za marži 50 bps, při závazkové provizi 10 bps, jednorázového poplatku 500 tisíc a výnosu z depozit jeden milion. Klient bance poskytl zástavu nemovitostí, jejíž odhadní tržní cena činí 100 milionů. Tato částka však musela být snížena na 60 milionů (prostřednictvím tzv. recovery rate zajištění). Tato hodnota odráží, za kolik by přibližně banka v případě nutné potřeby a v případě, že by klient selhal, realizovala pravděpodobně jeho zástavu. Jistící hodnota byla rovnoměrně rozdělena mezi jednotlivé zkoumané linky, tak, že každá z linek byla kryta šesti miliony z celkové jistící hodnoty.

#### 5.5. Testování ukazatelů

Pro výpočet jednotlivých ukazatelů bylo zapotřebí spočítat ze zadaných parametrů produktů před výpočtem samotných ukazatelů některé mezikroky, především ukazatele očekávané ztráty EL, ztráty v okamžiku defaultu LGD, hodnotu neočekávané ztráty UL a pro oba dva ukazatele také hodnoty potřebného kapitálu.

### 5.5.1. Testování parametrů produktů a jejich vliv na výsledné ukazatele při podmínce 100% čerpání

Pokud bychom předpokládali, že klient bude čerpat linky na 100%, pak za jinak stejných podmínek zadaných ve východiscích by klient dosahoval pro produkty záruky a akreditivy hodnoty RAROCu 48,89% a ROE 22,24%, tedy asi poloviční zatímco ostatní produkty dostahovaly hodnot RAROCu 16,22% a ROE 10,61%. Celkový RAROC a ROE vycházející na relationship s klientem vycházely 24,61 a 13,93. Z tohoto pohledu je na na snadě říci, že oba dva parametry chovají podobně (křivky mají přibližně rovnoběžný průběh), pouze RAROC vychází přibližně dvojnásobný pro všechny produkty. To je dáno tím, že alokovaný kapitál ve jmenovateli obou ukazatelů je v případě RAROCu poloviční (výsledek potom dvojnásobný). To je dáno metodikou výpočtu tohoto kapitálu. Basel II metodika umožňuje totiž bance alokovat na danou transakci méně kapitálu než v případě ROE, kde se kapitál počítá dle metodiky Basel I. Hodnoty LGD a EL vycházejí pro většinu produktů rovněž shodné (v návaznosti na výpočet RAROCu). Z tohoto pohledu by se mohlo zdát, že RAROC ani ROE neodrážejí specifický charakter jednotlivých produktů a je tudíž jedno, který ukazatel je de facto použit. Rozdíly ve výsledných hodnotách jsou v tomto případě nejvíce ovlivněny rozdílným jmenovatelem, který představuje potřebný kapitál, jenž se vypočítává pro ukazatel ROE na základě pravidel kapitálové přiměřenosti Basel I zatímco u RAROCu dle pravidel Basel II.

### 5.5.2. Změna výsledných ukazatelů při změně výše očekávaného čerpání

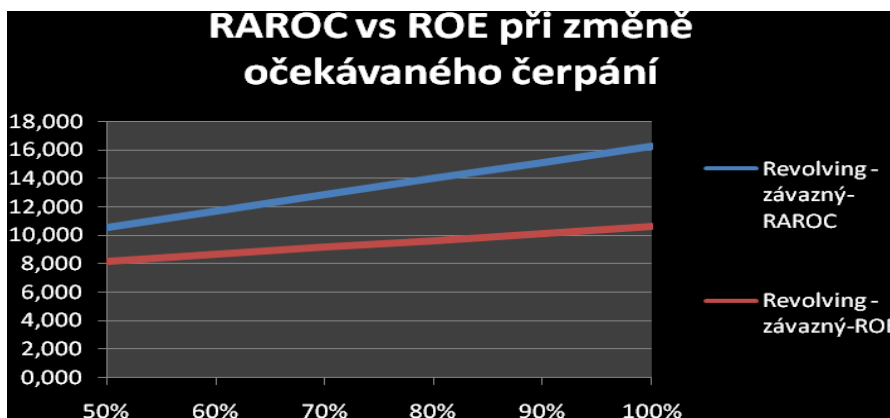
Zásadní rozdíl nastává v okamžiku, kdy dojde ke změně očekávaného čerpání. Pro další výpočty byly proto pro všechny produkty nastaveny parametry očekávaného čerpání na 50%. Je třeba si uvědomit, že se jedná o výpočet založený na odhadu nikoliv na skutečném čerpání, neboť tento výpočet je prováděn ex-ante a rozhoduje o tom, zda bude v konečném důsledku úvěr poskytnut či nikoliv.

Při snížení očekávaného čerpání o 50% se nám oba dva ukazatele zásadně změnily. V první řadě ovlivnilo očekávané čerpání úrokový výnos, který je základním vstupujícím faktorem pro oba dva ukazatele. V tento okamžik již také oba dva ukazatele ukazují, jak odráží ukazatele charakter sledovaných produktů. V případě účelového úvěru je vidět, že se očekávaná ztráta nijak nezměnila, což je výsledkem toho, že účelový úvěr se bere, jako 100% čerpaný nehledě na to jaké zadání čerpání bylo v úvodu výpočtu nastaveno. Proto jsou oba dva ukazatele ovlivněny především sníženou hodnotou celkových výnosů z produktu, zatímco očekávaná ztráta zůstává nezměněna.

Na následujícím grafu je vidět jak se hodnota obou ukazatelů v případě jednoho z produktů, nezávazného revolvingu postupně se zvyšujícím se očekávaným čerpáním od sebe vzdaluje. Jedním vysvětlení je, že banka považuje tento produkt za méně rizikový a ztráta při defaultu je nižší neboť tento produkt je zastaven pohledávkami. Tento produkt je v podstatě hybrid mezi závazným a nezávazným limitem. Lépe řečeno čerpaná část (tedy regulovaná) se chová jako závazná, zatímco nečerpaná část jako nezávazná, protože tu banka stejně klientovi nikdy nenechá načerpat, a proto k ní nemusí držet kapitál. Tím se právě liší například od



závazných revolvingů, které klient může čerpat i z nečerpané části až do výše limitu a banka k nim musí držet kapitál stejně, takže riziková váha čerpané i nečerpané části je stejná. Proto vychází s rostoucím čerpáním u revolvingového úvěru závazného s regulací větší EAD, LGD a tudíž i EL. Protože čerpaná část, regulovaná, je vážena 100% zatímco nečerpaná část jen 25%. (u klasického závazného revolvingu je čerpaná i nečerpaná část až na výjimky vážena 100%). Ačkoliv se na první pohled zdá, že se jedná o lineární závislost, čistě lineární závislost to není, což se ukázalo při porovnání rozdílu tempa růstu obou ukazatelů. Podobný průběh je vidět i u ostatních zkoumaných produktů. Je zajímavé, že v případě obou ukazatelů v případě závazného regulovaného revolvingu má křivka zápornou směrnici (je tedy klesající). Graf (s podkladovými údaji) s průběhem jednotlivých produktů v závislosti na změně očekávaného čerpání je uveden v příloze.11. Z přiložených údajů je rovněž vidět jak některé produkty (např. závazný revolving a závazný kontokorent) z hlediska obou ukazatelů mají shodné vlastnosti, což je důvodem proč v grafu nejsou vidět všechny křivky zachyceny.



(graf č.1)

U produktů kontokorent, nezávazný revolving a závazný revolving(UFN), došlo snížením očekávaného čerpání ke změnám očekávané ztráty(vstupujícím faktorem do výpočtu ukazatele RAROC) zatímco v případě ostatních produktů se očekávaná ztráta nezměnila. Důvodem byla změna jednoho z vstupujících parametrů pro výpočet LGD(viz příloha č.12) . Při změně očekávaného čerpání by se pro hodnotu LGD produkty daly rozdělit do tří skupin. Pro první skupinu (účelový úvěr, závazný revolving, závazný kontokorent) a druhou skupinu produktů (individuální bankovní záruka, příslib úvěru/záruky a individuální akreditiv) zůstávaly hodnoty na konstantní úrovni 56.728 a 25.844. U třetí skupiny zahrnující nezávazný kontokorent, nezávazný revolving, regulovaný závazný revolving a závazný revolving(UFN) byla hodnota LGD rostoucí degresivním tempem (z 33.565 až na hodnotu 56.728 při 100% čerpání). Z toho vyplývá, že se změnou očekávaného čerpání se u této třetí skupiny výrazně mění ztráta plynoucí z transakce v případě defaultu a ta podstatně ovlivňuje rozdíl mezi hodnotou RAROC a ROE. S čerpáním se mění nejvíce EAD u nezávazných produktů. Z toho lze učinit závěr, že v případě těchto tří produktů do výpočtu vstupovala riziková složka, která do výpočtu ROE nevstupovala. Změna ROE byla v tomto případě dána především změnou sazby zatímco RAROC se zvýšil více v důsledku snížení rizika z nezaplacení.

## 5.6. Závislost hodnot RAROC a ROE na pravděpodobnosti defaultu

Za default(selhání) je považován stav, který nastane, když nastane alespoň jeden z následujících stavů: 1)závazná strana je po termínu splatnosti svých závazků vůči bance 2)banka se domnívá, že dlužník pravděpodobně nezaplatí své závazky bez zásahu bankou (např. realizací jeho zástav). Za default(selhání) je považován stav, který nastane, když nastane alespoň jeden z následujících stavů: 1)závazná strana je po termínu splatnosti svých závazků vůči bance 2)banka se domnívá, že dlužník pravděpodobně nezaplatí své závazky bez zásahu bankou (např. realizací jeho zástav).

Pravděpodobnost defaultu PD je faktorem, jehož změna má asi největší vliv na výsledný rozdíl mezi RAROCem a ROE. Graficky jsou tyto změny, které se projevují na nejen na ukazatelích, ale v první řadě na jejich vstupujících parametrech jako jsou LGD, EL (uvedeny v příloze č.13), kde je rovněž vyobrazen graf z něhož je patrné, že vliv očekávané ztráty nemá na výslednou hodnotu žádný vliv a v tom je hlavní rozdíl mezi těmito dvěma ukazateli.

V první řadě je nutno říci, že očekávaná ztráta vstupuje do výpočtu ukazatele RAROC ve dvou krocích. Prvním je při výpočtu očekávané ztráty(EL) a ve druhém případě v odhadu neočekávané ztráty(UL). Jak je vidět v příloze závisí průběh této závislosti na typu produktu, pro nějž se RAROC počítá. Závazný revolving je z tohoto pohledu asi nejvíce ohrožen zhoršeným PD, zatímco např. individuální akreditiv je z tohoto pohledu na změny nejméně citlivý.

Jedním z faktorů, které jsou změnou PD ratingu ovlivněny je ukazatel LGD(rovněž viz příloha č.13). Hodnoty tohoto ukazatele se zvyšujícím se ratingem PD rostou degresivním tempem a jsou odvislé od produktu, pro nějž se počítají. V tomto ohledu nejvyšších hodnot dosahuje závazný revolving, účelový úvěr a závazný revolving(UFN), protože v případě těchto produktů dojde v okamžiku defaultu klienta k největší ztrátě. Tato ztráta v okamžiku defaultu je mnohem vyšší než by byla například přepočtená ztráta u záruky nebo akreditivu. Proto křivka, v níž se překrývají tyto produkty, nabývá nejnižších hodnot.

LGD je vstupujícím faktorem pro výpočet výsledné očekávané ztráty z transakce EL. Očekávaná ztráta pak je vstupujícím faktorem pro výpočet neočekávané ztráty (UL). Očekávaná ztráta má pozvolné tempo růstu v případě nižších hodnot PD. Nejvyšší tempo růstu dosahuje shodně pro všechny produkty mezi 9 a 10 stupněm. EL v podstatě odráží tempo růstu PD. Hodnoty PD totiž rostou geometrickou řadou. Od desátého ratingového stupně pak již tyto hodnoty zůstávají konstantní a dále nerostou, neboť od tohoto stupně banka implicitně pokládá tyto obchody za defaultní a zároveň k nim již nastavila hodnotu pravděpodobnosti (defaultu) na 100% a vytvořila 100% opravné položky(což je dáno regulatorikou ČNB).

## 5.7. Držený kapitál ve vztahu k RAROCu a ROE:

Podstatnou částí výpočtu obou ukazatelů je kapitál, který musí banka držet, aby pokryla případné ztráty. Tento kapitál jak již bylo zmíněno v úvodu se v případě ROE vypočítává podle pravidel kapitálové přiměřenosti BASEL I zatímco v případě

RAROCu z pravidel kapitálové přiměřenosti BASEL II. Více o vztahu BASEL I a II v příloze č.10. Pro účelový úvěr proto vycházely konečné hodnoty požadovaného kapitálu pro výpočet ROE 6.800, zatímco v případě RAROCu byly tyto náklady pouze 3.378,8. Tento fakt významně ovlivnil jednotlivé ukazatele a ukazuje na to, že v případě používání ukazatele RAROC není banka nucena držet kapitál v nadměrné výši. Tento kapitál je lepším oceněním a odhadnutím očekávané ztráty z obchodu banka schopna snížit protože je schopna riziko lépe kvantifikovat. V případě účelového úvěru vyšel ukazatel RWA(rizikově vážená aktiva) pro výpočet požadovaného kapitálu pro pro RAROC pouze 42% oproti ROE.

Ukazatele RAROC a ROE se však liší z hlediska drženého kapitálu také v závislosti na produktu, pro nějž se počítají. Svislost na typu produktu má také faktor EAD. Každý bankovní produkt má své parametry, které mohou značně ovlivnit tento ukazatel. Rozdíly se ukázaly například v závaznosti či nezávaznosti linky. Důvodem se zdá být, to že pokud banka poskytne nezávaznou linku, není povinna prostředky v okamžiku požádání protistranou poskytnout, a tak jí vyplývá z produktu menší riziko, než když je smluvně zavázána k jejich poskytnutí. LGD pak bude nižší. Zároveň EAD závisí na tom, jaký objem (nesplacených) prostředků banka poskytla klientovi celkem.

Podle typu produktu vznikají hlavní rozdíly při výpočtu potřebného kapitálu. Pokud bychom porovnali např. účelový úvěr s nezávazným kontokorentem, budou oba produkty při stejných vstupních parametrech vykazovat rozdíly. Jak již bylo zmíněno výše, pro účelový úvěr se při výpočtu počítá se 100% čerpáním. Následně rizikově vážená aktiva RWA dosahují hodnoty 100% a požadovaný kapitál dle Basel I činí 6.800 zatímco u RAROCu RWA činí dle Basel II 42% tedy požadovaný kapitál vychází na hodnotu 3.378,8. Díky tomu nám vychází RAROC(10,41%) v konečném důsledku vyšší než ROE(8,15%). Naproti tomu v případě závazného revolvingu se počítá s 50% čerpáním a banka tak drží k této transakci v případě ROE polovinu původního kapitálu tj.3.400 při celkové hodnotě ROE 17,17%. V případě RAROCu je hodnota 25%. V případě nezávazných produktů(kontokorent, revolving) se hodnoty vypočítaného kapitálu mezi RAROC příp.ROE nijak zásadně nelišily. Shodně vycházely pro oba produkty rovněž konečné hodnoty RAROCu a ROE. Rozdíly se však objevily v případech závazného kontokorentu, pro nějž již hodnoty vycházely shodně s účelovým úvěrem. Zde se opět projevil výrazný vliv EAD. Stejně shodně vycházely hodnoty pro závazný revolving a individuální příslib úvěru/záruky nebo pro revolving závazný regulovaný a revolving nezávazný.

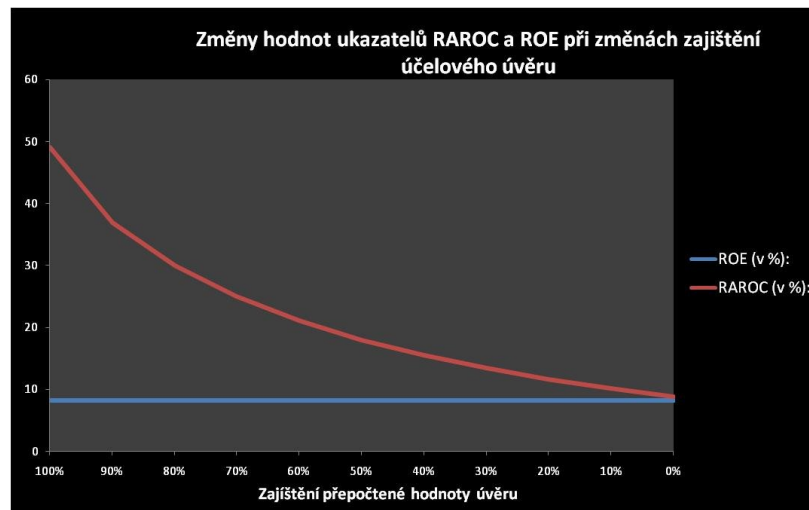
### 5.7.1. PD a vliv na RAROC a ROE v závislosti na regulatorním kapitálu

Pravděpodobnost defaultu, který se v bance rovněž nazývá vnitřní rating je jednou z důležitých položek ovlivňujících hodnoty ukazatelů. Z výsledků pozorování bylo zjištěno, že ukazatel PD na výsledné hodnoty regulatorního kapitálu pro výpočet ROE nijak nepůsobí. Naproti tomu v případě výpočtů regulatorního kapitálu pro výpočet RAROCu jsou již rozdíly mezi produkty v závislosti na změně PD jasně patrné. V průměru o 75% narostla výše požadovaného regulatorního kapitálu pro všechny produkty. Pro produkty účelový úvěr, závazný revolving, závazný

kontokorent, vycházely hodnoty vyšší o 74,9%. Pro závazný revolving(UFN) vycházely hodnoty o 75% vyšší a pro kontokorent bankovní záruku celní a individuální příslib úvěru vycházely dokonce o 75,9% vyšší. Regulační kapitál počítaný dle pravidel BASEL II tudíž sám už odráží hodnotu PD. Pro úplnost je třeba dodat, že jednotlivé průměrné procentní stupně PD jsou se změnou stupně v procentním vyjádření dvojnásobné a s vzrůstáním stupňů roste jejich relativní hodnota geometrickou řadou. Výše zmíněné vztahy názorně dokládají také grafy v příloze č.14 a č.15.

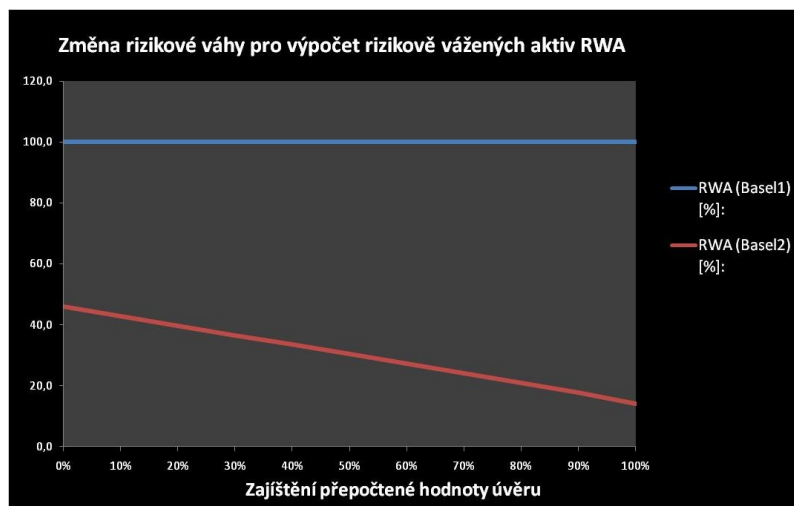
### 5.7.2. Vliv změny hodnoty zajištění

Podobně jako tomu bylo v případě hodnoty PD i v případě změny hodnoty zajištění se mění výše regulačního kapitálu. Opět se změna však týkala pouze regulačního kapitálu dle pravidel Basel II. V tomto případě však změna byla podstatně menší v řádech jednotek procent. Změnou hodnoty zajištění vzrostla nejvíce hodnota regulačního kapitálu pro výpočet RAROCu u individuálního příslibu záruky nebo úvěru, individuálního akreditivu a individuální celní záruky. U ostatních produktů byla změna v rozmezí 0,9-1,5%. Je důležité podotknout, že pro různé typy zajištění vypočítává banka přes tzv.recovery rate hodnotu, kterou zajištění má pro banku. Teprve takto přepočtená hodnota je vstupujícím parametrem do výpočtu ukazatelů. Jedním z nejlepších zajištění u nichž banky počítají recovery rate blízkí se 100% bývá např. záruka EGAP, zatímco z komerční nemovitosti se tato hodnota pohybuje přibližně okolo 50% jeho tržní hodnoty a v případě „letter of comfort“(prohlášení mateřské společnosti) počítá s prakticky nulovou hodnotou. Hodnotou zajištění je však nejvíce ze všech parametrů výpočtu ovlivněna hodnota LGD. Tento parametr jak se ukázalo při testování, je silně závislý na typu přijaté zástavy. LGD ale také závisel na poměru mezi velikostí zajišťovacího instrumentu a objemem úvěrové angažovanosti. Pokud by náš klient měl záruku poskytnutou dlužníkem s horším PD ratingem, tato záruky by se v hodnotě výsledného RAROCu nijak neodrazila. O tom jak zásadní vliv na výsledný rozdíl hodnot RAROCu a ROE má zajištění(účelového úvěru) svědčí i následující graf:



(graf č.2)

V tomto grafu je názorně vidět jak je v případě výpočtu zajištění zásadním prvkem ovlivňujícím tento ukazatel. Zatímco ROE s výší zajištění nemění, v případě RAROCu se 100% pokrytím částky úvěru prostřednictvím zajištění se dostává jeho hodnota na hodnotu 50% (tedy pro banku maximum možné). Spolupůsobícím prvkem, který způsobuje tuto rapidní změnu je RWA (rizikově vážená aktiva), která jsou klíčovou hodnotou pro výpočet celkového kapitálu, který ovlivňuje výpočet obou ukazatelů. Nová pravidla kapitálové přiměřenosti Basel II určující výpočet nutného kapitálu, který ovlivňuje RAROC jsou uvedena na následujícím obrázku.



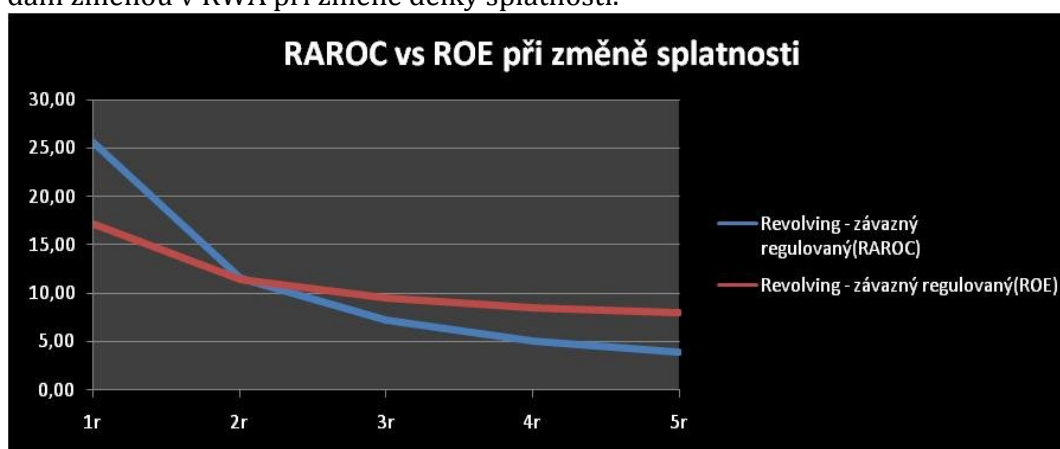
(obrázek č.3)

RWA je zde uvedena v procentním vyjádření a jak je z grafu patrné s růstem zajištění se kapitál potřebný pro výpočet ukazatele v případě RAROCu rapidně snižuje s tím, jak roste hodnota zástavy, zatímco hodnota potřebného kapitálu počítaného pro výpočet ukazatele ROE zůstává na konstantní úrovni. Tento kapitál banka drží zbytečně a mohla by jej v úvěrovém procesu dále využít, pokud je schopna riziko kvantifikovat (jako v případě výpočtu RAROCu).

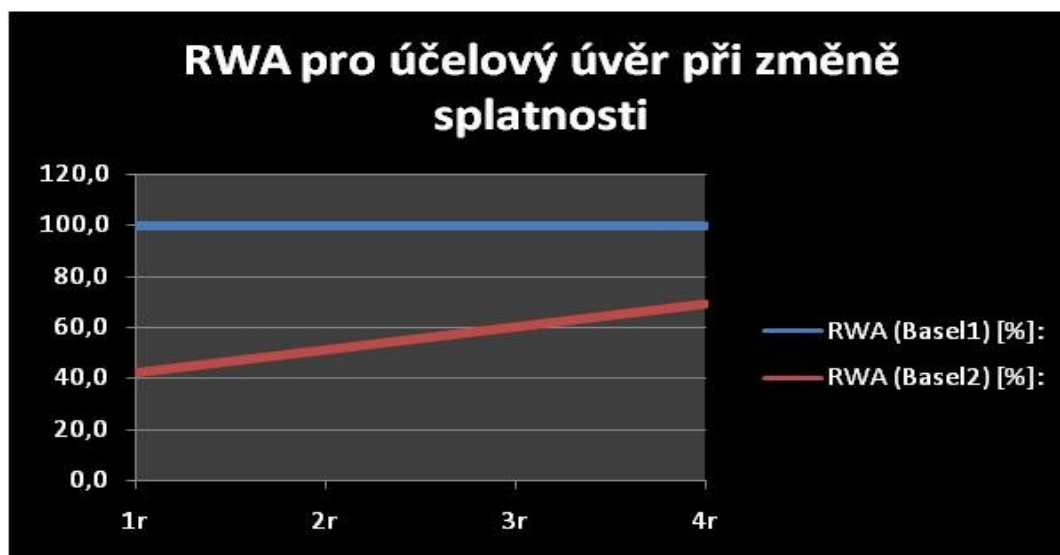
### 5.7.3. Vliv změny doby splatnosti

Ani v případě změny doby splatnosti nedošlo v případě výpočtu regulatorního kapitálu u ukazatele ROE k žádným změnám v závislosti na produktu. Ke změnám docházelo v případě výpočtu kapitálu pro ukazatel RAROC. Změna však nezávisela na typu produktu, nýbrž byla u všech produktů shodně o 21,3% vyšší při prodloužení délky produktu z jednoho na dva roky. Ačkoliv změna splatnosti neměla vliv na výpočet regulatorního kapitálu, měla vždy vliv na samotnou hodnotu obou výsledných ukazatelů a to zhoršením této hodnoty v závislosti a to u všech produktů. Ani v případě změny zajištění ani v případě změny PD se změny neprojevíly vždy v obou ukazatelích jak ROE tak RAROCu, pouze v tomto případě, kdy dochází ke změně splatnosti resp. délky produktu (u záruk nehovoříme o splatnosti). Jak ukazují grafy v příloze č.13 u obou ukazatelů dochází v prvních letech k prudkému poklesu hodnoty obou ukazatelů. Opět se produkty chovaly dle

výše vydefinovaných třech skupin shodně, proto jsou v grafech vidět vždy jen tři křivky. V následujícím obrázku je vyznačen průběh křivek závazného regulovaného revolvingu. Na obrázku je jasně vidět, že není možné odvozovat hodnotu RAROCu jen na základě toho, že obsahuje rizikovou složku vlivem této složky, měla vycházet vždy nižší než ROE. V období dvou let se obě hodnoty přibližně rovnají. Přitom změnou délky splatnosti zůstávají jak hodnoty očekávané ztráty EL, tak LGD konstantní. Hlavní tři složky které proto ovlivňují ve výpočtu oba dva ukazatele je změna výnosů a operačních nákladů a především změna RWA. Jak je vidět z následujícího grafu, obě křivky jsou klesající jak se rozpočítává výnos do více období. Kromě toho ale je vidět, jak křivka RAROCu klesá strměji což je dáno změnou v RWA při změně délky splatnosti.



(Obrázek č.4)



(Obrázek č.5)

Je nutné si uvědomit, že každý produkt má svá specifika vyplývající z jeho podstaty a principů na nichž je postaven. To, co ovlivňuje primárně hodnoty RAROCu při prodloužení délky splatnosti, je hodnota RWA pro výpočet potřebného kapitálu (jmenovatel obou ukazatelů). Ten má s prodlužováním doby splatnosti tendenci u RAROCu růst, zatímco v případě ROE zůstává konstantní a to je důvodem proč

křivka RAROCu má strmější pokles než ROE. Z produktového hlediska byla nejvíce ovlivněna hodnota EAD vlivem změny splatnosti.

## 5.8. Závěry pozorování a testování ukazatelů RAROC a ROE a doporučení

Testováním ukazatelů ROE a RAROCu v systémech banky, při proměnlivých podmínkách reálně existujícímu klientovi (jeden z klientů vybrané banky) a rozborem těchto faktorů, byly učiněny závěry, které jsou shrnuty v této kapitole.

Pokud vychází RAROC velmi nízký, příčinou je nedostatečné ocenění či příliš vysoké riziko vyjádřené jako pravděpodobnost jeho selhání. Zároveň lze ale také říci, že RAROC nevychází vždy nižší než ROE a závisí to především na ratingu klienta (PD), zástavě a očekávaném čerpání, protože převážně vlivem těchto parametrů se oba ukazatele od sebe vzájemně odlišují.

Pro bankéře ve vybrané bance v případě RAROCu, je třeba zjistit příčiny, proč tento ukazatel vychází nízký. Jednou z možností bylo porovnání klienta s jemu podobnými v rámci banky, kterým vychází stejná hodnota ukazatele RAROC. Obvykle se jedná o následující příčiny. První možností, která platí shodně i pro ukazatel ROE je příliš nízký „pricing“. Pokud cena, kterou klient platí, nepokrývá riziko, které z obchodu a celkového vztahu s klientem (tedy všech produktů, které mu banka poskytla-v rámci simulovaného vztahu) tento ukazatel vycházel nízký či dokonce v případě RAROCu záporný. V praxi je přitom dobré zjistit, jestli není možné získat dodatečný příjem z jeho neúvěrových výnosů a tím pomoci ukazatel zvýšit (např. o výnosy z depozit).

Druhou příčinou může být příliš vysoká kalkulovaná ztráta v případě selhání klienta (LGD). Pokud bychom se podívali na klientovy nezajištěné či špatně zajištěné linky, dozajištěním se sníží hodnota LGD a vzroste hodnota RAROCu. V případě ROE to však žádný vliv mít na výslednou hodnotu nebude. Pro EAD byly hodnoty nejvíce ovlivněny typem produktu. V tomto se také oba ukazatele od sebe zásadně odlišují. ROE není schopen ocenit hodnotu zajištění ani pravděpodobnost defaultu klienta. Ta je kalkulována na základě typu zajištění a absolutní výše zajištění. Testováním výsledků ukazatelů na stejném úvěrovém případě byl učiněn závěr, že ukazatel ROE tím, že neodráží rizikový charakter obchodu, a nutí banku držet zbytečně vysoký kapitál, který je pro banku de facto ztrátový (náklady na ušlé příležitosti). ROE se jeví jako nepřilíš vyhovující ukazatel neboť s rostoucím ziskem i rizikem zároveň, které je vyjádřeno prostřednictvím očekávané ztráty z obchodu, ROE vychází rostoucí neboť bere v úvahu při výpočtu pouze výnosovou složku, zatímco hodnota RAROCu je mnohdy relativně o dost nižší než v případech, kdy z obchodu plyne nižší zisk a nižší ztráta. Proto logicky usuzují, že ukazatel ROE by při vysokých objemech transakce a vysoké očekávané ztrátě banku vystavil potenciálně vysokému riziku, zatímco RAROC je schopen toto riziko lépe odhadnout a změřit.

Poměrně zajímavou položkou, která při testování ovlivňovala negativně výsledky RAROCu jsou nevyužívané (nebo málo využívané) závazné linky. Ty se projevovaly především ve změnách hodnot EAD a RWA. Vycházím při svém závěru o podstatě tohoto chování z toho, že v této situaci banka musí držet zbytečně kapitál, aniž by

z toho měla dostatečný příjem, který by kryl toto riziko. V takovém případě je praktickou cestou jak vyloučit tento faktor změna linek ze závazných na nezávazné. Nutno říci, že se toto opatření u klientů nesetká s nadšením, neboť riziko se tak přenáší na klienta, který v okamžiku zažádání o čerpání nemusí prostředky dostat. Pokud není klient přístupný takovému řešení, nabízí se ještě jedna nepopulární cesta, kterou je zvýšení ceny nebo zkrácení délky splatnosti linky což během zkoumání ukazatele rovněž pozitivně ovlivnilo výši RAROCu i ROE. Dlouhá splatnost, představuje vyšší riziko pro banku, že klient v průběhu vztahu zdefaultuje a RAROC proto vychází nízký. Navíc jak ukázalo testování, také nutí banku držet více kapitálu. Při delších dobách splatnosti přitom linka spotřebovává větší podíl kapitálu banky. Delší splatnosti linek musí být proto náležitě odraženy v její ceně. Poslední velmi důležitou položkou, která negativně ovlivnila RAROC je chybějící informace o obratech klienta. V takovém případě však systém banky automaticky generoval hodnoty, které klientův RAROC podstatně zhoršovaly.

Asi nejpodstatnějším faktorem ovlivňujícím rozdíly v obou ukazatelích je PD, který vstupuje do výpočtu RAROCu (zatímco ve výpočtu ROE nefiguruje). Jeho zhoršení o tři ratingový stupně v závislosti na typu produktu zhoršila výsledný ukazatel RAROC u nejvýnosnějšího obchodu natolik, že z hlediska banky byl naprosto neakceptovatelný. Jak bylo ukázáno v praktické části, ratingové pásmo v němž se klient může pohybovat aby pro banku byl perspektivní je velice omezené. O ROE lze říci, že nijak neodráží riziko protistrany a i pro velmi rizikového klienta může vycházet velmi dobře.

Pokud má klient vysoký rizikový profil, konkurence tlačí ceny dolů a klient neposkytuje žádnou zástavu a má pro banku vysoce rizikový profil (vysoké PD), vycházejí hodnoty ROE často přijatelné, ale RAROC zcela nevyhovující. V takových případech banka někdy zkusí odhadnout jak se vztah může dále vyvíjet, ale častěji pak dochází k tomu, čemu se říká v bankovní terminologii „nucený exit“, stav kdy se banka snaží s klientem vztah co nejdříve a co nejrychleji ukončit.



## 6. Závěr

Bankovní sektor prodělal za posledních 15 let velmi prudký vývoj a za mnohými neúspěchy a pády některých bank v devadesátých letech stála malá zkušenost s úvěrováním a především s řízením rizika, které bylo v té době na výrazně nižší úrovni než je dnes. Díky využívání moderní techniky, sofistikovanějších metod a také díky pokročilejším informačním systémům, mají banky lepší možnost jak řídit celý úvěrový proces. ČNB se během této doby snažila o zavedení pravidel, které by upravily úvěrové obchody bank. I přesto bylo k této regulaci přistupováno ležerně a banky přesto úvěrovaly i takové subjekty, které nesplňovaly základní požadavky z dnešního pohledu na úvěrové riziko.

Dnes, kdy jsou vyjma málo výjimek všechny banky v ČR vlastněny z převážné části velkými zahraničními finančními skupinami, v době, kdy má za sebou bankovníctví v ČR velký kus cesty, došlo k velkému posunu v eliminaci bankovních rizik. Základní principy úvěrování sice zůstávají již po desetiletí stejné, ale díky moderní technice, která umožňuje zpracování velkých objemů klientských dat ve velmi krátkém čase, jsou banky lépe vybaveny čelit a především odhadovat rizika, do nichž vstupují a které jim plynou z uzavíraných operací. Mnohé větší banky již dnes řídí svá rizika velmi pokročilými metodami. Stále více do popředí se totiž dostává zájem bank na efektivním řízení rizik, k čemuž navíc přispívají nová pravidla kapitálové přiměřenosti BASEL II.

Efektivní řízení úvěrového portfolia banky v kombinaci s pokročilými metodami odhadu rizika snižují nejistotu banky a snižují i kapitál, který banka drží jako „nárazník“ pro případ, že by se kvalita úvěrů v jejím portfoliu zhoršila, či pro případ, že by došlo k naplnění podstaty i jiných rizik než pouze úvěrového rizika. Banky v ČR, se dnes začínají svými metodami risk managementu čím dál více přibližovat trendům ve vyspělých zemích. V souvislosti s vyšším tlakem na řízení rizik v současné době, se snaží banky vyvíjet metody jak riziko selhání svých obchodů co nejlépe odhadnout. Banka, která pro diplomní práci byla vybrána je toho velmi dobrým příkladem. Vybraná banka používá pro svou vlastní kalkulaci kapitálových požadavků IRB Advanced approach. Je tak zatím v ČR jedinou bankou, která při výpočtu modelu a parametrů IRB Advanced approach používá a zároveň je v této oblasti v předstihu i před svou mateřskou společností. Přesto zatím pro účely reportingu vůči ČNB stále využívá IRB Foundation. Banka v současné době postupně přechází od sledování ukazatele ROE a zaměřuje se na sledování ukazatele RAROC, který jak vyplynulo i z testování těchto ukazatelů je mnohem vhodnější pro bankovní činnost neboť lépe odráží rizikový charakter jednotlivých bankovních produktů.

## **7. Použitá literatura**

- BABOUČEK I. A kol., *Bankovní regulace a dohled*, BIVŠ, 2002
- BLAHA, Z., *Řízení rizika a finanční inženýrství*, Management Press, Praha 2004, ISBN 80-7261-113-5
- DC GARDNER GROUP Plc, *Analysing Corporate Credit*, 1990, ISBN 1 871682 27 4
- PAVELKA F. a kol., *Úvěrové obchody*, BIVŠ, 2002
- POLIDAR V., *Management BANK a Bankovních Obchodů*, Ekopress, 1999, s.216-225
- PREISINGER D., *Vývoj úvěrového portfolia v letech 1993-2000*, Institut menových a finančních štúdií, Bratislava 2002
- PRICEWATERHOUSECOOPERS, *Zásady řízení úvěrů*, Management Press, 1999, ISBN 80-85943-91-3
- PRICEWATERHOUSECOOPERS, *Úvod do řízení úvěrového rizika*, Management Press, 1994, s.29-220, ISBN 80-85603-49-7
- REVENDA Z. a kol., *Peněžní ekonomie a bankovníctví*, Management Press, 2004, s.127-129
- ROSOCHATECKÁ, E., *Ekonomika podniků*, ČZU, Praha, 2005, ISBN 80-213-1005-7
- SEKERKA B., *Řízení bankovních rizik*, Profess, Praha 1998, ISBN 80-85235-56-0
- STEIMAR, P., *Eliminace úvěrového rizika (bakalářská práce)*, 2005, s.10-35
- SZARDI A., *Vnitřní bankovní audit*, Qeditio, 1996, s.59-68
- ŠENKÝŘOVÁ B. a kol., *Bankovníctví II*, VŠFS, 1998, s.48-57
- VLACHÝ J., *Řízení finančních rizik*, VŠFS, 2006, ISBN 80-86754-56-1
- TICHÝ M., *Ovládání rizika*, C.H.Beck, Praha, 2006, ISBN 80-7179-415-5
- ZADRAŽIL P., *Provoz a hospodaření podniků*, ČZU, Praha, 2003, ISBN 80-213-0710-2

### **Periodika**

Bankovníctví  
Euro  
Ekonom

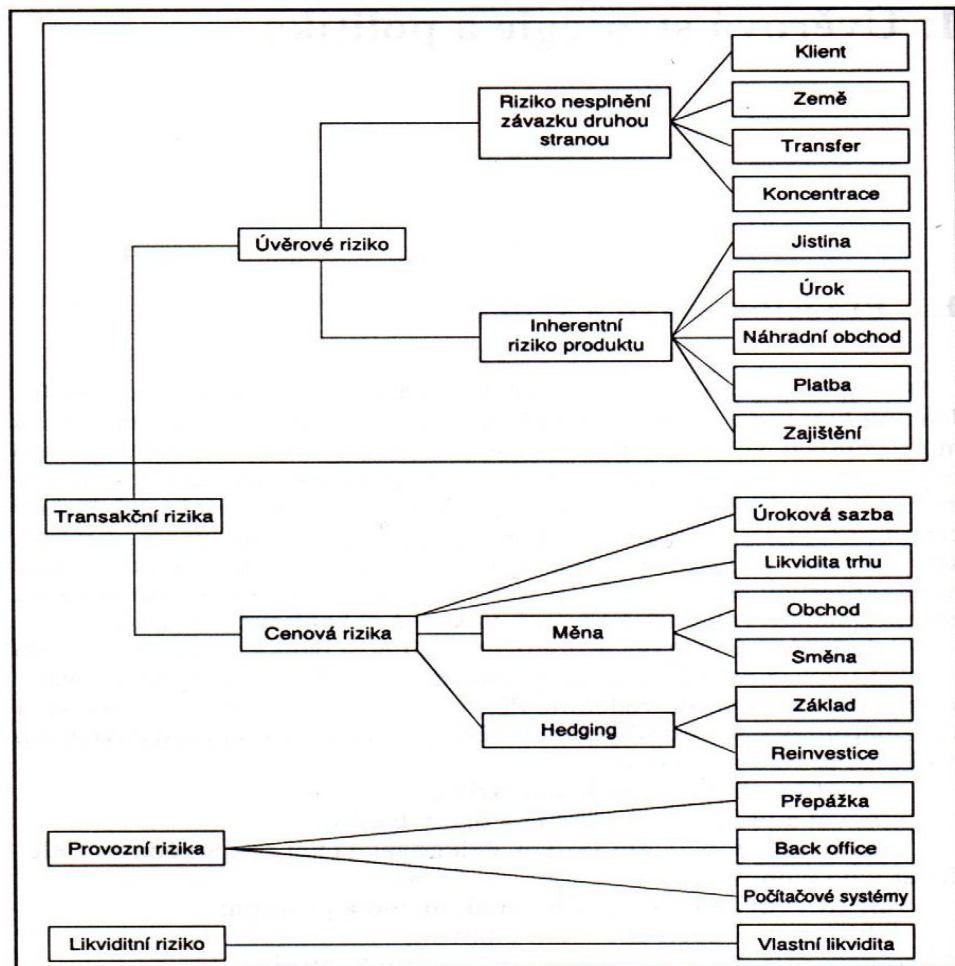
### **Předpisy, směrnice a nařízení vybrané banky a konkurenčních bank**

#### **Internetové odkazy**

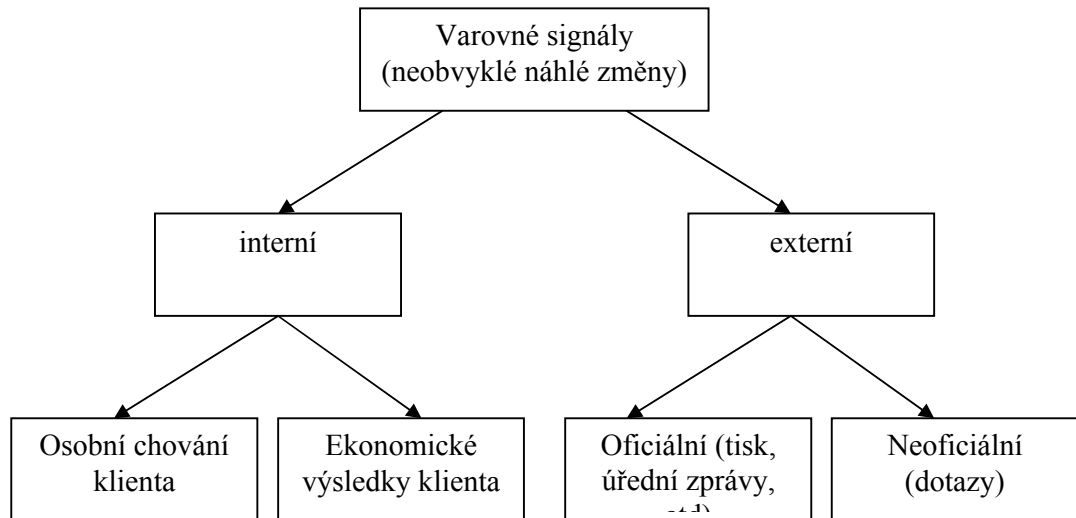
Česká Národní Banka  
[www.cnb.cz](http://www.cnb.cz)  
Hospodářské Noviny  
[www.ihned.bankovnictvi.cz](http://www.ihned.bankovnictvi.cz)  
Bank For International Settlements  
[www.bis.org](http://www.bis.org)  
Value Based Management  
[www.valuebasedmanagement.net](http://www.valuebasedmanagement.net)  
Risk Glossary  
[www.riskglossary.com](http://www.riskglossary.com)

## 8. Přílohy:

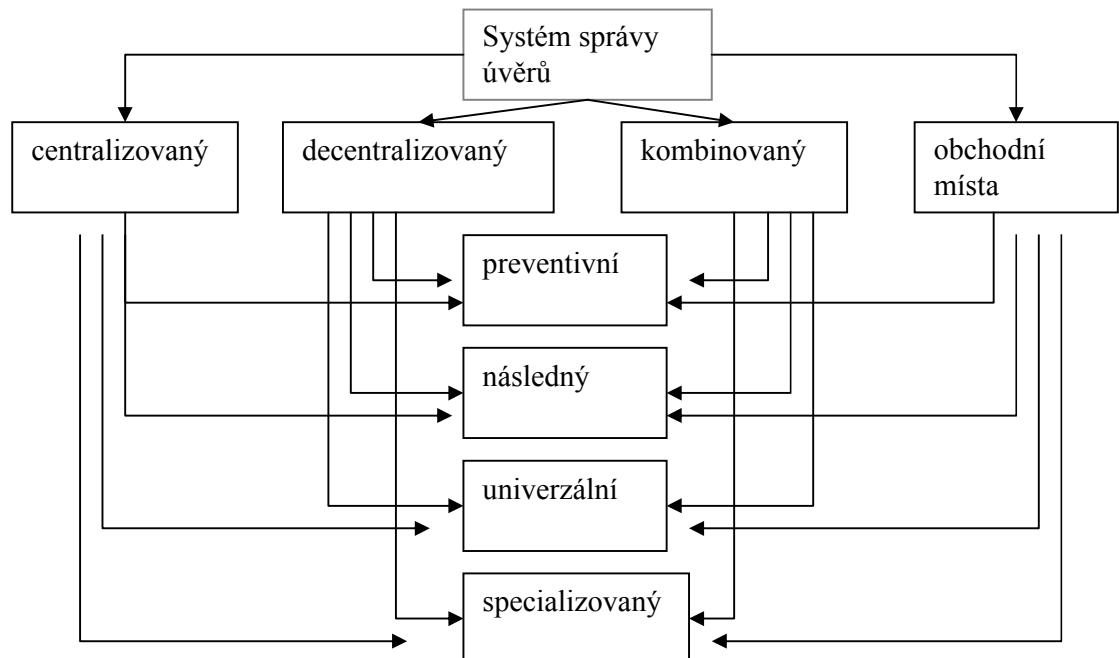
Příloha č.1.....Rozdělení bankovních rizik  
(podle Pricewaterhouse Coopers – Úvod do řízení úvěrového rizika)



Příloha č.2.....Systém varovných signálů(BIVŠ, Úvěrové obchody)



Příloha č.3.....Systém správy úvěrů(Úvěrové obchody, BIVŠ)



Příloha č.4.....Systém varovných signálů využívaných bankami

**Typické varovné signály :**

- náhlé změny v rozvahových položkách
- změna v účetních principech, jmenování nového auditora
- žádné logické změny v zásadách konsolidace
- rychle se zvyšující mimořádné výsledky
- financování prostřednictvím nekonsolidovaných dceřiných společností
- problémy managementu: např. rezignace výkonných ředitelů
- podezřelý pokles tržní kapitalizace

**Rizikové faktory vztahující se k podnikatelské činnosti zahrnující**

- neprověřený nápor na expanzi
- rozsáhlá diversifikace
- řada převzetí společností financovaná z cizích zdrojů
- neprůhledné a rychlé změny ve struktuře skupiny
- nadhodnocené účastnické podíly a nadměrná vnitropodniková aktiva
- pokles obratu a obchodu
- problémy tržního prostředí
- prokázané a podezřelé nepravidelnosti
- řada (příliš optimistických) restrukturalizačních plánů
- nadměrné investice do nevýrobních aktiv
- nesdílnost ve vztahu k bance
- vysoká závislost na jednom nebo několika málo odběratelích / dodavatelích.

**Negativní finanční charakteristiky**

- negativní vývoj finančních výsledků
- závazky po splatnosti vůči přednostním věřitelům (např. finančním úřadům, sociálnímu zabezpečení,..)
- neplnění termínů předložení oficiálních účetních výkazů
- kolísání obratu
- finanční závazky vyšší než 5% provozního hospodářského výsledku
- směnky protestované, odložené nebo odmítnuté
- přecenění aktiv, změny v oceňovacích postupech, atd.
- časté nebo trvalé přečerpání limitů
- pokles obratu přes účty, zejména v kombinaci s nárůstem průměrného čerpání
- opožděné review nebo velmi časté požadavky na zvýšení úvěrů
- projektové financování, kdy plán není plněn (žádné sublimity, žádné monitorování čerpání)
- znehodnocení zajištění

Příloha č.5.....Pravidla pro obezřetného přístupu banky zkoumané v této práci

**Existuje celá řada okolností, které výrazně zvyšují rizika banky a za kterých banka uplatňuje obezřetný přístup k financování:**

- klient je na seznamu v centrální evidenci problémových klientů
- klient je evidován v centrálním registru ČNB jako společnost, která neplní své závazky vůči bankám
- klient podniká v dále uvedených oborech/odvětvích:
- hotely, pohostinství, atd.
- sportovní kuby
- menší cestovní kanceláře
- menší leasingové společnosti
- menší realitní firmy a firmy činné v oblasti spekulací s nemovitostmi
- menší reklamní agentury

Příloha č.6.....Obvyklé předkládané doklady při žádosti o úvěr (Management bank a úvěrových obchodů - V.Polidar, str.224-225)

- poslední bilance účetní rozvahy
  - poslední výsledovky
  - poslední hospodářské zprávy podniku
  - zakládací listina a stanovy
  - soupis majetku
  - údaje o vývoji a stavu zakázek
  - investiční a finanční plán podniku
  - plánované bilance majetku a kapitálu na další roky
  - plánované propočty tvorby finančních zdrojů(cash flow)
  - speciální průzkumy trhu a jiné analýzy vztahující se k úvěrovanému záměru
- další podklady podle potřeby

Příloha č.7.....Leverage-faktor ovlivňující ROE

**Leverage jako indikátor finančního rizika:**

- Fixní úrokové poplatky vs výnosy s jistou volatilitou
- Fixní splátky dluhu vs pohyblivá tvorba CF
- 

**Leverage se liší podle:**

- Sektorů ekonomiky (míra potřeby financovat WC)
- Zemí (daňová uznatelnost nákladů)
- Typu podniku (kotovaný, ...)

**Významný vliv na nad(pod-)hodnocení mají:**

- Přítomnost „hybridních“ forem dluhu (podřízený dluh, konvertibilní dluh, dluh k mateřské společnosti – nadhodnocuje ukazatel)
- Přítomnost mimobilančních dluhů (podhodnocuje)
- Měnová struktura dluhu (depreciace národní měny zvyšuje ukazatel)
- Struktura dluhu podle splatnosti (ideální stav je shoda se splatností aktiv - likvidita)

Příloha č.8.....Zlaté pravidlo pro splácení úvěrů

**Existují pouze dva způsoby, jak klient může splácet finanční dluh:**

- generováním dostatečného CF (going concern)
  - kvalitní a stabilní CF z provozní činnosti
  - vztah CF k finanční páce
  - pokrytí dluhové služby
- likvidací aktiv (*bankrot*)
  - vztah TNW k stálým aktivům, ohodnocení aktiv
  - likvidita – kvalita oběžného majetku

Příloha č.10.....BASEL II ve vztahu k ROE a RAROCu

Basel II motivuje banky zlepšovat systémy řízení rizik, kapitálové strategie, obchodní modely. Vytvořil rámec takzvaných tří pilířů. I.Pilíř se vztahuje k minimálním kapitálovým požadavkům, které každá banka musí dodržovat, aby si zajistila své tržní, úvěrové a operační riziko. II.Pilíř se zabývá dohledem, který má zajistit, že banky mají dostatečnou úroveň kapitálu, aby pokryly případná rizika. III.Pilíř se vztahuje k tržní disciplíně. V rámci BASEL II se mohou finanční instituce

rozhodnout mezi různými přístupy výpočtu regulatorního kapitálu s různou mírou složitosti. Banky se mohou rozhodnout pro jednodušší(SA) nebo více pokročilý(IRB) přístupy. Díky více pokročilým přístupům mohou pak být schopny lépe a přesněji měřit jednotlivé komponenty úvěrového rizika, za což jsou tak říkajíc odměněny nižšími kapitálovými požadavky.

Dva základní přístupy - SA a IRB:

SA(Standardised approach) standardizovaný přístup, u něhož jsou rizikové váhy vztahovány k ratingům, které poskytují externí ratingové agentury.

IRB(Internal Ratings Based Approach) přístup založený na vnitřně vypočítaných ratingů. Tento přístup umožňuje bankám využívat vlastních ratingů na své obchodní partnery a expozice pro měření úvěrového rizika svých aktiv.

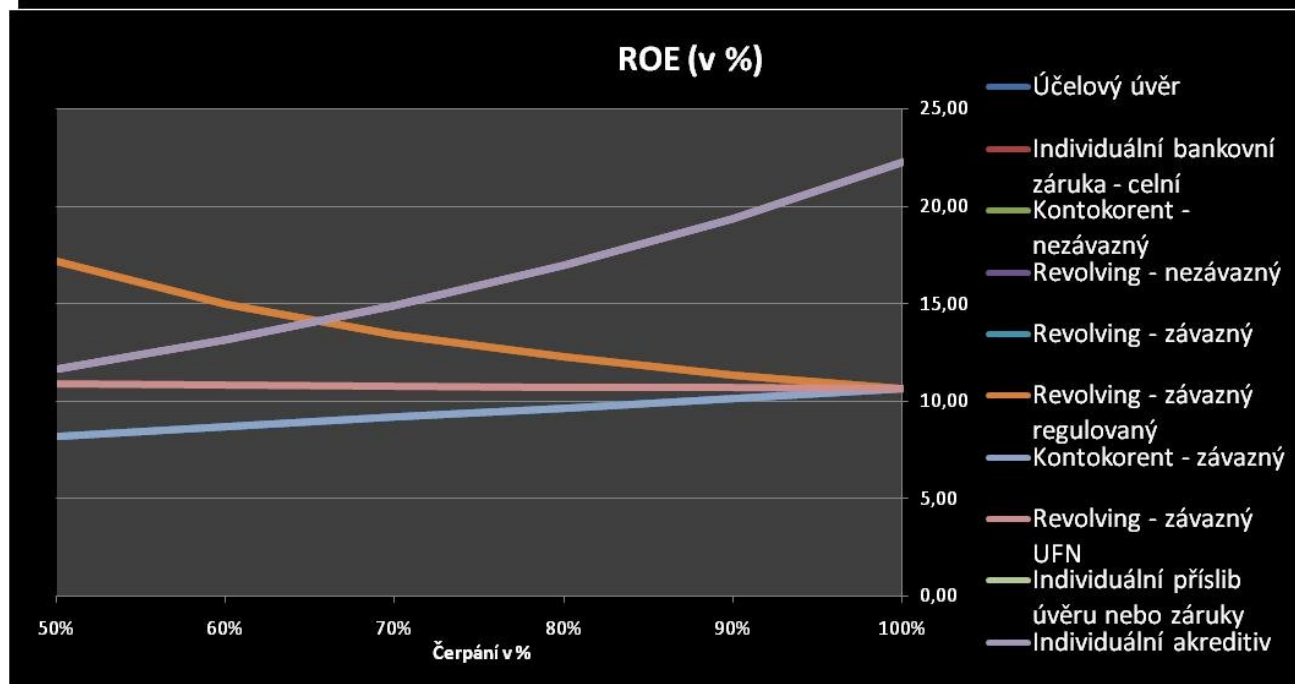
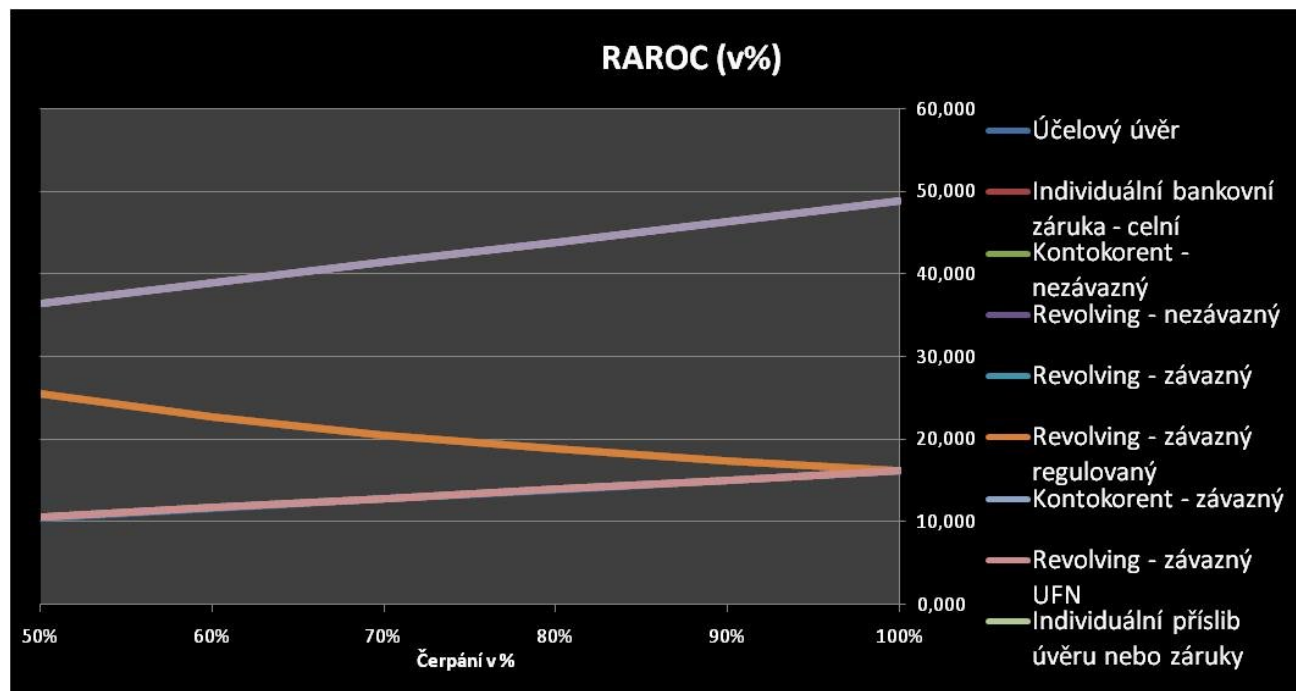
V rámci IRB existují dále dva přístupy, z nichž oba jsou předmětem přísných standardů a schválení supervizorem(u nás ČNB). Foundation IRB je přístupem v rámci něhož banka odhaduje pravděpodobnost selhání protistrany(PD) vztážené ke každému jednotlivému dlužníkovi a supervizor dodává další vstupy. U Advanced IRB jsou všechny rizikové parametry odhadovány samotnou bankou(např. PD,EAD, LGD).

Příloha č.11.....Změny hodnot RAROC a ROE při změně očekávaného čerpání

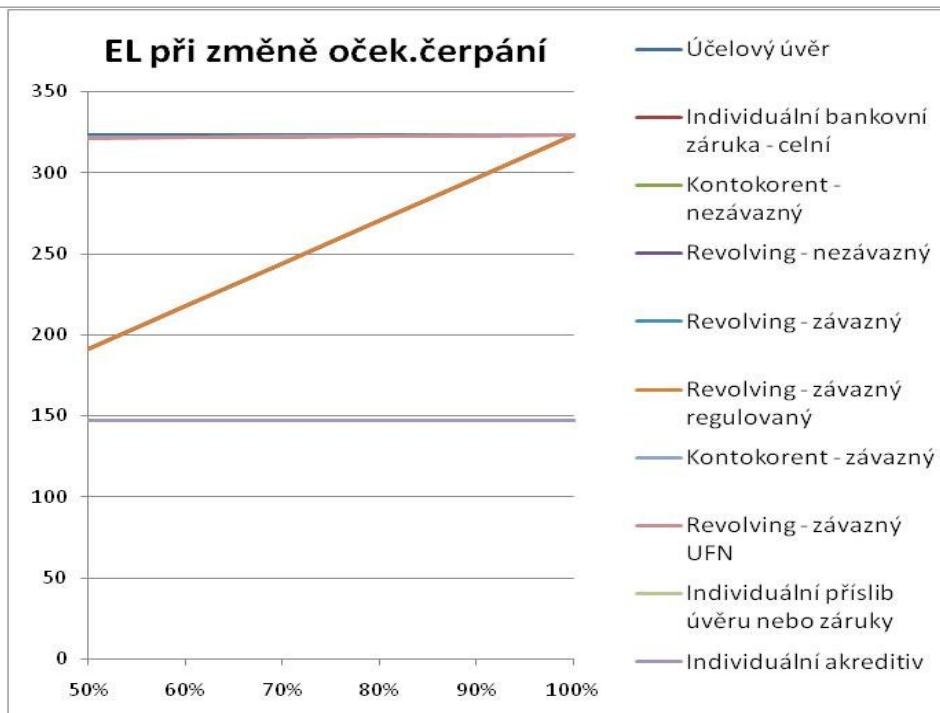
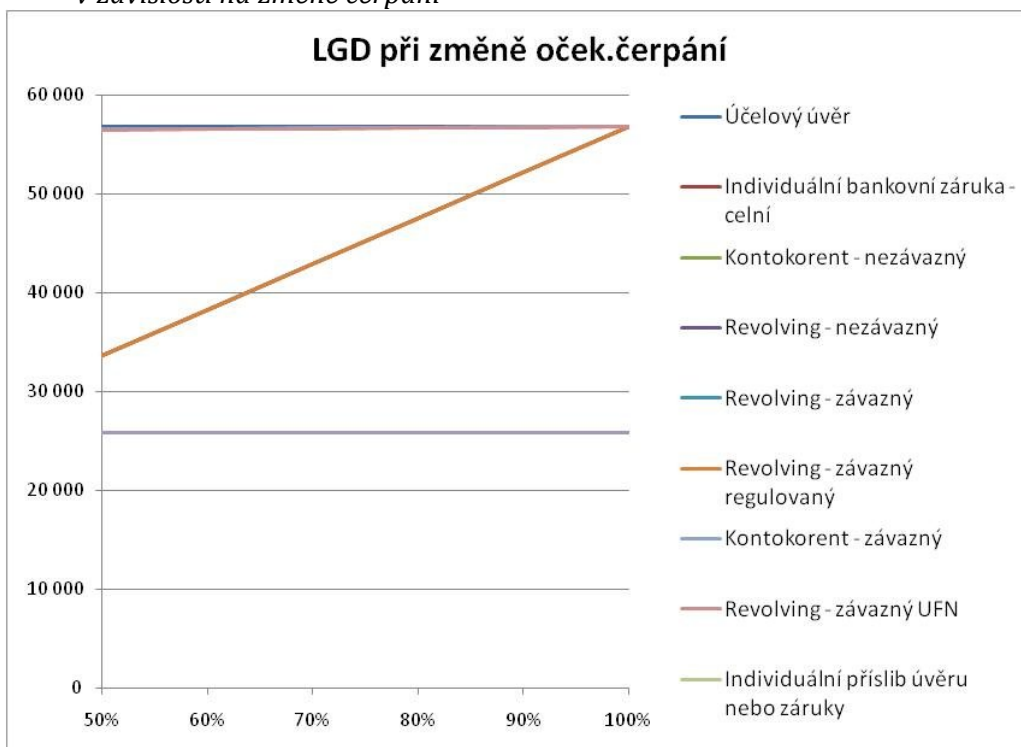
Typ transakce:	RAROC v %					
	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Účelový úvěr	10,460	11,630	12,790	13,950	15,110	16,270
Individuální bankovní záruka - celn	36,530	39,020	41,500	43,980	46,460	48,940
Kontokorent - nezávazný	25,510	22,750	20,590	18,860	17,440	16,270
Revolving - nezávazný	25,510	22,750	20,590	18,860	17,440	16,270
Revolving - závazný	10,540	11,700	12,850	13,990	15,130	16,270
Revolving - závazný regulovaný	25,510	22,750	20,590	18,860	17,440	16,270
Kontokorent - závazný	10,540	11,700	12,850	13,990	15,130	16,270
Revolving - závazný UFN	10,590	11,730	12,870	14,010	15,140	16,270
Individuální příslib úvěru nebo zá	36,530	39,020	41,500	43,980	46,460	48,940
Individuální akreditiv	36,530	39,020	41,500	43,980	46,460	48,940

Typ transakce:	ROE v %					
	50%	60%	70%	80%	90%	100%
Účelový úvěr	8,17	8,67	9,16	9,65	10,14	10,63
Individuální bankovní záruka - celn	11,65	13,17	14,92	16,96	19,37	22,26
Kontokorent - nezávazný	17,20	15,00	13,43	12,26	11,35	10,63
Revolving - nezávazný	17,20	15,00	13,43	12,26	11,35	10,63
Revolving - závazný	8,18	8,67	9,16	9,65	10,14	10,63
Revolving - závazný regulovaný	17,20	15,00	13,43	12,26	11,35	10,63
Kontokorent - závazný	8,18	8,67	9,16	9,65	10,14	10,63
Revolving - závazný UFN	10,91	10,84	10,78	10,72	10,67	10,63
Individuální příslib úvěru nebo záru	11,65	13,17	14,92	16,96	19,37	22,26
Individuální akreditiv	11,65	13,17	14,92	16,96	19,37	22,26

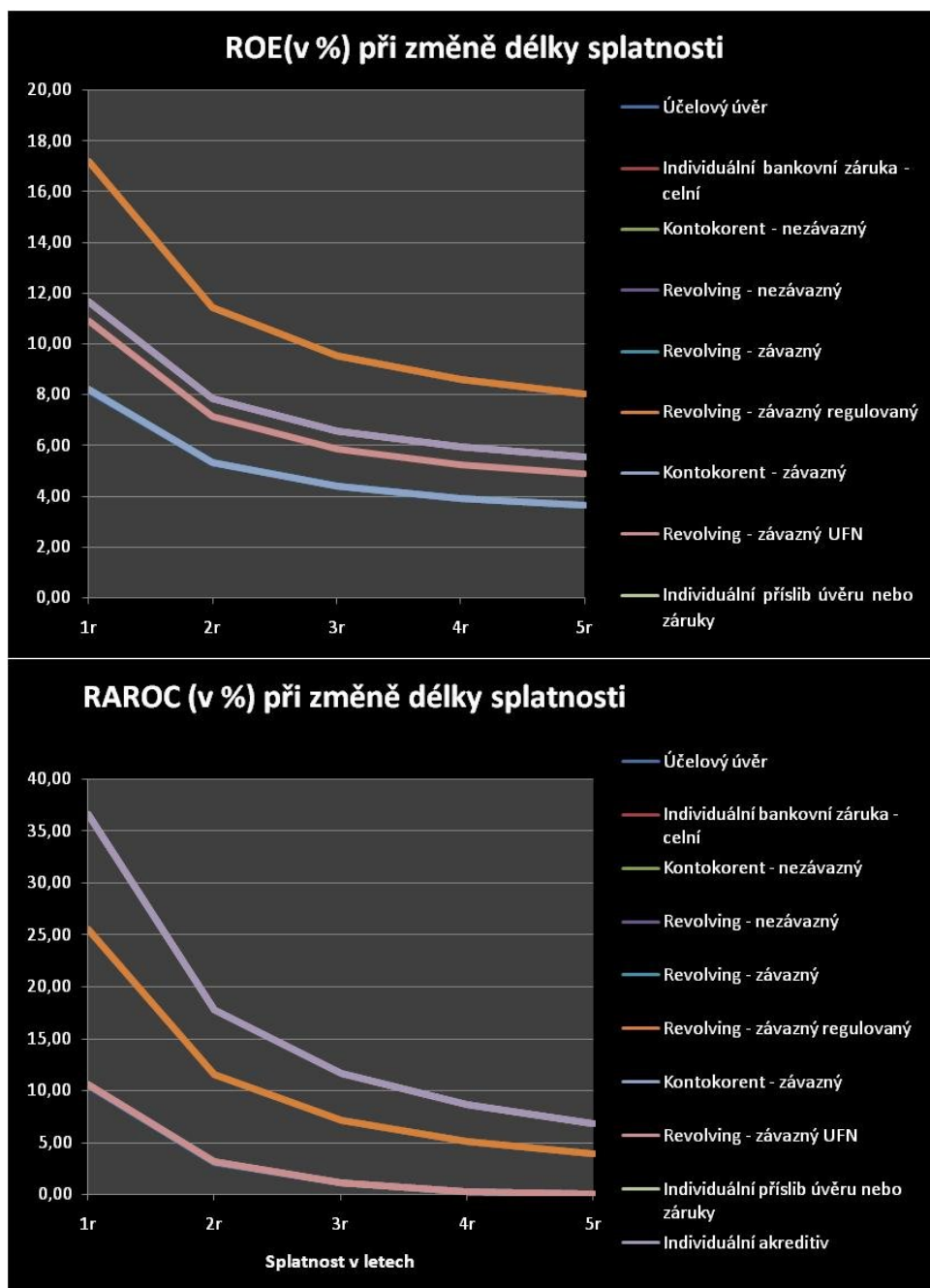




Příloha č.12.....shodná změna parametrů EL a LGD(v nominální hodnotě)  
v závislosti na změně čerpání



Příloha č.13.....změna výsledných ukazatelů v případě změny délky splatnosti

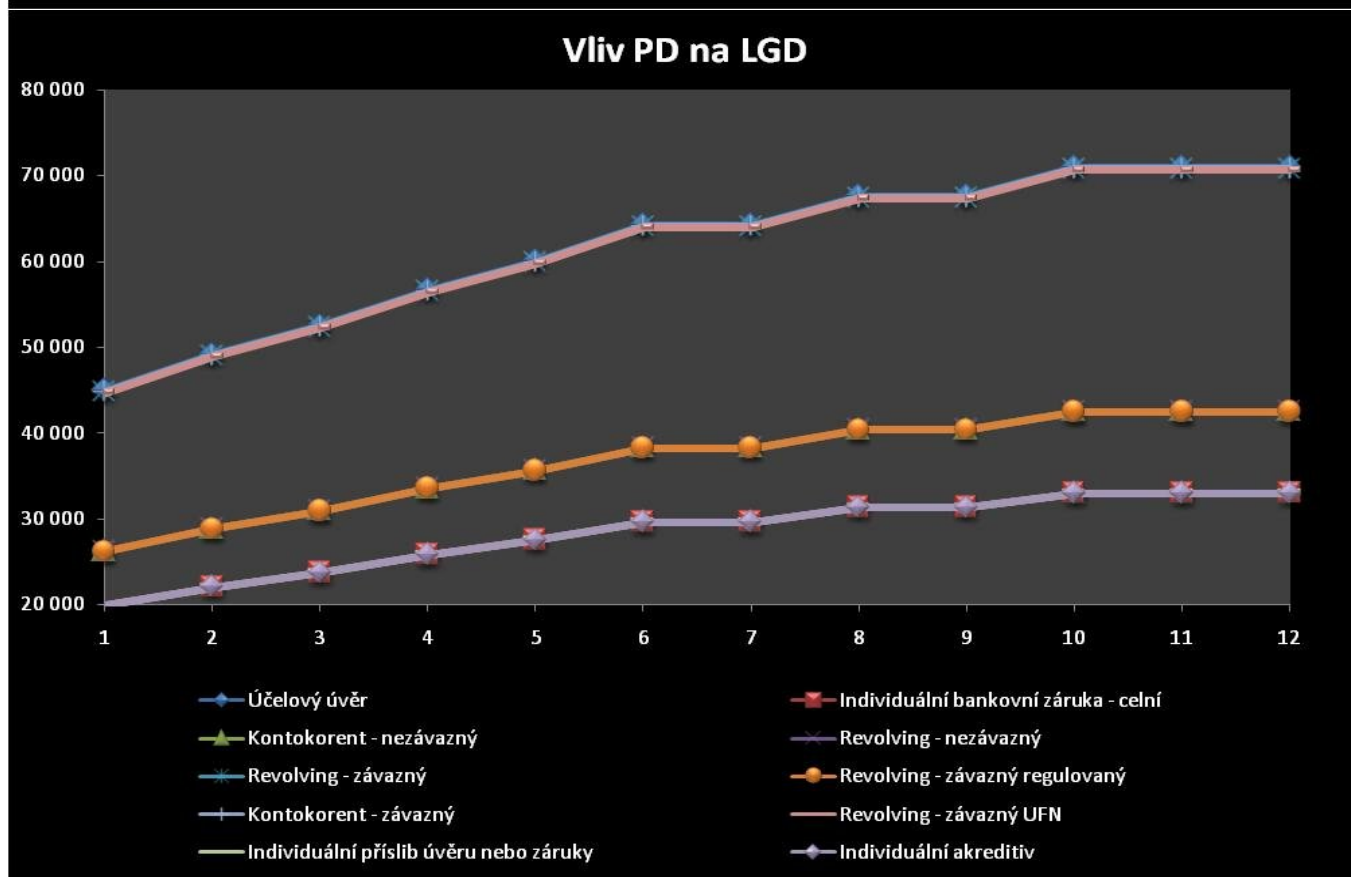
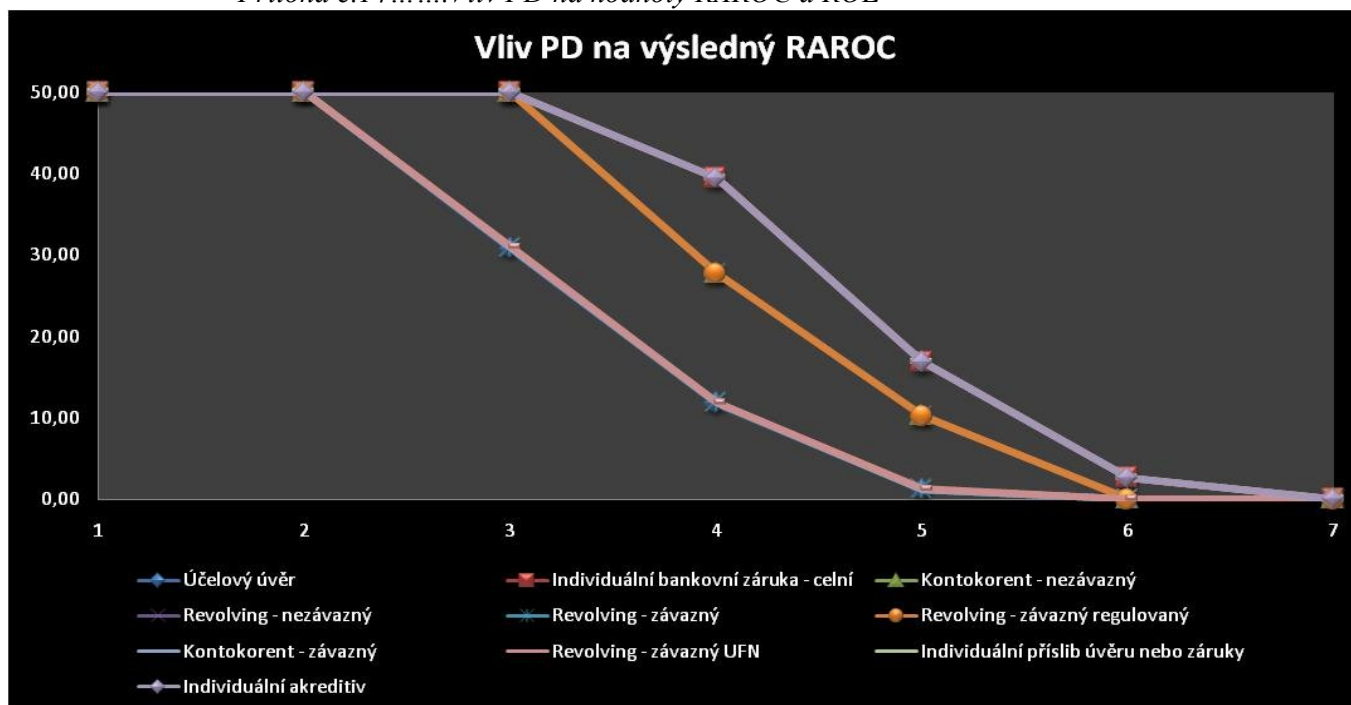


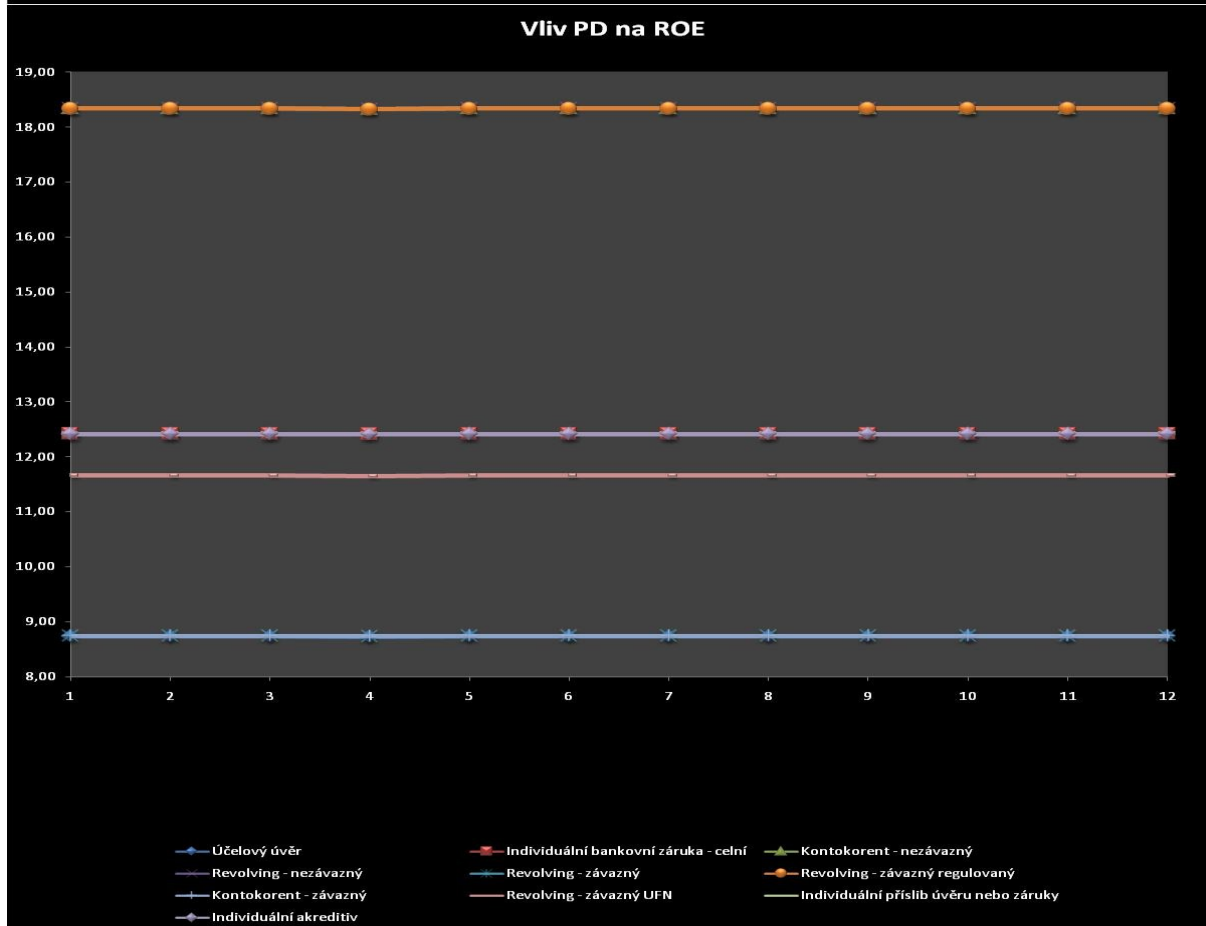
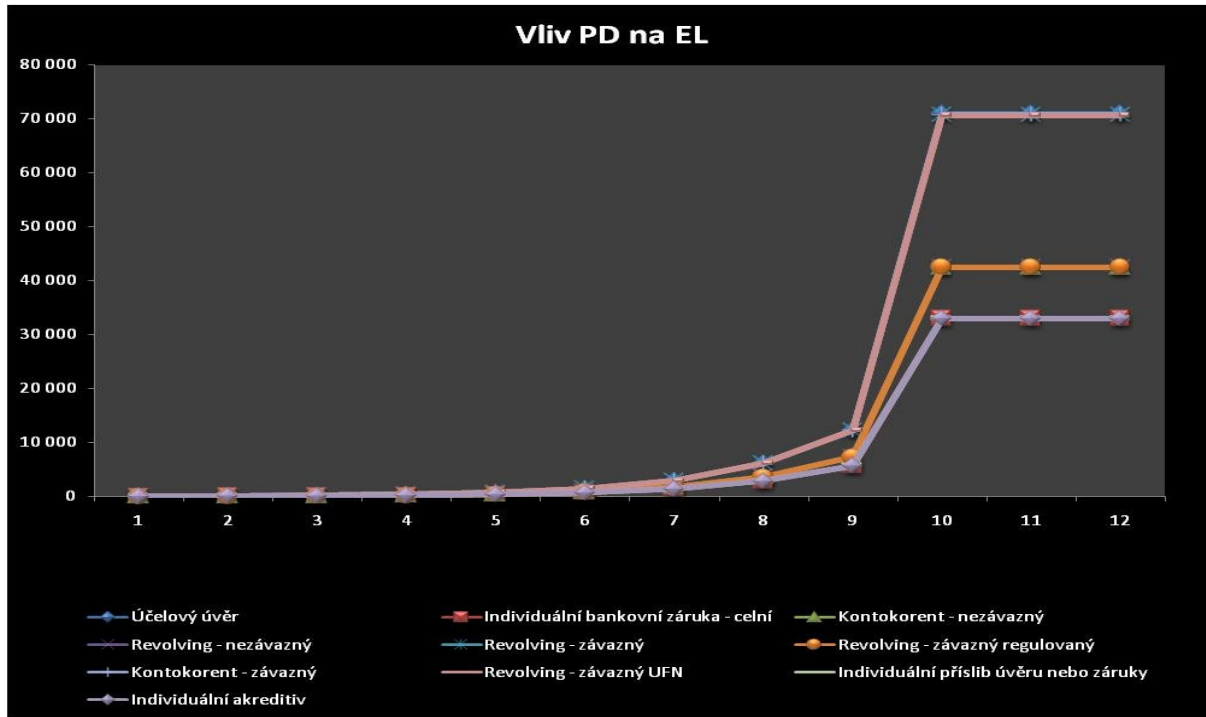
*Eliminace úvěrového rizika*

RAROC (v %):					
Typ transakce:					
	1r	2r	3r	4r	5r
Účelový úvěr	10,46	3,06	1,04	0,23	0,00
Individuální bankovní záruka - celní	36,53	17,79	11,65	8,63	6,84
Kontokorent - nezávazný	25,51	11,57	7,16	5,08	3,89
Revolving - nezávazný	25,51	11,57	7,16	5,08	3,89
Revolving - závazný	10,54	3,11	1,07	0,26	0,00
Revolving - závazný regulovaný	25,51	11,57	7,16	5,08	3,89
Kontokorent - závazný	10,54	3,11	1,07	0,26	0,00
Revolving - závazný UFN	10,59	3,13	1,09	0,27	0,00
Individuální příslib úvěru nebo záruky	36,53	17,79	11,65	8,63	6,84
Individuální akreditiv	36,53	17,79	11,65	8,63	6,84

ROE (v %)					
Typ transakce:					
	1r	2r	3r	4r	5r
Účelový úvěr	8,17	5,32	4,38	3,92	3,64
Individuální bankovní záruka - celní	11,65	7,82	6,54	5,91	5,53
Kontokorent - nezávazný	17,20	11,46	9,55	8,61	8,04
Revolving - nezávazný	17,20	11,46	9,55	8,61	8,04
Revolving - závazný	8,18	5,33	4,39	3,92	3,64
Revolving - závazný regulovaný	17,20	11,46	9,55	8,61	8,04
Kontokorent - závazný	8,18	5,33	4,39	3,92	3,64
Revolving - závazný UFN	10,91	7,11	5,85	5,23	4,86
Individuální příslib úvěru nebo záruky	11,65	7,82	6,54	5,91	5,53
Individuální akreditiv	11,65	7,82	6,54	5,91	5,53

Příloha č.14.....Vliv PD na hodnoty RAROC a ROE





Příloha č.15.....BASEL I vs BASEL II z pohledu držného kapitálu((ovlivňující RAROC a ROE)  
(www.wikipedua.org)

